

**ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО**

Кафедра сімейної медицини ФПДО

**МЕТОДИЧНІ РОЗРОБКИ
ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
ДЛЯ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ ЦИКЛУ ПЕРВИННОЇ
СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ (ІНТЕРНАТУРИ)
“ВНУТРІШНІ ХВОРОБИ”**

Львів – 2024

УДК: 61:378:616.1/4(075)

М 545

Рекомендовано методичною комісією факультету післядипломної освіти
Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького
Протокол № 5 від 14 грудня 2023 р.

МЕТОДИЧНІ РОЗРОБКИ ПІДГОТУВАЛИ:
викладачі кафедри сімейної медицини ФПДО

Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького

д.мед.н., професор	Соломенчук Т.М.
д.мед.н., професор	Скибчик В.А.
к.мед.н., асистент	Вірна М.М.
к.мед.н., доцент	Заремба О.В.
д.мед.н., професор	Світлик Г.В.
к.мед.н., доцент	Склярова О.Є.
к.мед.н., доцент	Капустинський О.О.
к.мед.н., доцент	Слаба Н.А.
к.мед.н., доцент	Макар О.Р.
к.мед.н., доцент	Копчак Л.М.
к.мед.н., доцент	Заремба-Федчишин О.В.
к.мед.н., доцент	Беш Д.І.
к.мед.н., доцент	Кисіль О.Ю.
к.мед.н., доцент	Федечко М.Й.
к.мед.н., доцент	Процько В.В.
к.мед.н., асистент	Юзич І.А.
к.мед.н., асистент	Білавка І.В.
к.мед.н., асистент	Тишко Л.О.
к.мед.н., асистент	Чнгрян Г.В.
к.мед.н., асистент	Галькевич М.П.
PhD, асистент	Рак Н.О.
PhD, асистент	Лабінська О.Є.
PhD, асистент	Прокоса М.І.
PhD, асистент	Луцька В.Л.
Асистент	Климкович О.Ю.

Рецензенти:

Завідувач кафедри терапії № 1, медичної діагностики та гематології і трансфузіології ФПДО
ЛНМУ імені Данила Галицького, д.мед.н., професор **Скляров Є.Я.;**

Завідувач кафедри променевої діагностики ФПДО ЛНМУ імені Данила Галицького, к.мед.н.,
доц. **Сороківський М.С.**

Відповідальні за випуск:

Проректор факультету післядипломної освіти, доцент О.Є. СІЧКОРІЗ

УДК: 61:378:616.1/4(075)

© Соломенчук Т.М., 2023

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

1.	Принципи доказовості та стандарти діагностики і лікування у внутрішній медицині
2.	Правила оформлення медичної документації, ведення статистичної звітності
3.	Хронічне обструктивне захворювання легень
4.	Негоспітальна пневмонія
5.	Госпітальна пневмонія
6.	Пневмонія + Covid 19
7.	Пневмонія, викликана вірусом грипу
8.	Тяжкий гострий респіраторний синдром
9.	Інтерстиційні хвороби легень
10.	Ідіопатична інтерстиційна пневмонія
11.	Саркоїдоз
12.	Екзогенний алергічний альвеоліт
13.	Пневмоконіози
14.	Пухлини легень
15.	Гідроторакс
16.	Пневмоторакс
17.	Емфізема легень
18.	Фізикальні методи обстеження при серцево-судинній патології
19.	Лабораторні та інструментальні методи обстеження в діагностиці захворювань серцево-судинної системи
20.	Основи ЕКГ, методика проведення, основні електрокардіографічні синдроми при захворюваннях серцево-судинної системи
21.	Гіпертензивні кризи
22.	Клінічні варіанти та діагностика ХКС
23.	Діагностика ГКС
24.	Атипові форми ГКС
25.	Тактика ведення пацієнта в гострий період ГКС
26.	Тактика ведення пацієнта протягом першого року після ГКС
27.	Гостра лівошлуночкова недостатність
28.	Кардіогенний шок
29.	ЕКГ діагностика порушень ритму та провідності
30.	Діагностика та класифікації фібриляція/тріпотіння передсердь
31.	Кардіоверсія, абляція, кардіостимуляція при порушеннях ритму та провідності: покази та методики застосування
32.	А-В вузлові порушення ритму
33.	Шлуночкові порушення ритму
34.	Методи обстеження при ревматичних захворюваннях
35.	Подагра
36.	Остеопороз
37.	Гостра ревматична лихоманка та хронічна ревматична хвороба серця
38.	Ревматоїдний артрит
39.	Антифосфоліпідний синдром
40.	Дифдіагностика суглобового синдрому
41.	Особливості curaції пацієнтів похилого віку з ревматичними захворюваннями
42.	Класифікація, фармакологічні властивості НПЗП
43.	Особливості застосування ГКС: системно, внутрішньосуглобово
44.	Методи обстеження хворих з патологією органів травлення. Діагностичні можливості

	візуальних методів дослідження (рентгенологічних, сонографічних та ендоскопічних)
45.	Діагностика та лікування гастроєзофагеальної рефлюксної хвороби, ахалазії кардії
46.	Функціональна диспепсія. Поняття недослідженої диспепсії
47.	Сучасні аспекти діагностики хронічного гастриту та дуоденіту
48.	Пептична виразка шлунка та дванадцятипалої кишки
49.	Ускладнення пептичної виразки шлунка та дванадцятипалої кишки
50.	Хронічний панкреатит
51.	Жовчекам'яна хвороба
52.	Діагностика та лікування цирозів печінки.
53.	Діагностика та лікування целиакії
54.	Діагностика та лікування синдрому подразненої кишки
55.	Діагностика та лікування запальних хвороб кишки (неспецифічний виразковий коліт і хвороби Крона)
56.	Методи обстеження при захворюваннях нирок
57.	Гломерулонефрити
58.	Пієлонефрити
59.	Хронічна хвороба нирок
60.	Гостре ураження нирок
61.	Амілоїдоз нирок
62.	Нирково-кам'яна хвороба
63.	Вроджені та спадкові захворювання нирок
64.	Актуальні питання сучасної алергології
65.	Анафілаксія
66.	Невідкладні стани в алергології
67.	Сироваткова хвороба
68.	Алергічний риніт
69.	Кропив'янка
70.	Алергічні хвороби шкіри
71.	Анемії. Геморагічні діатези
72.	Гемобластози
73.	Хронічні лімфопроліферативні хвороби
74.	Лімфоми
75.	Геморагічні діатези
76.	Хронічні мієлопроліферативні хвороби
77.	Гемофілія А та гемофілія В
78.	Основні методи обстеження хворих з ендокринною патологією
79.	Хвороби гіпоталамо-гіпофізарної системи
80.	Хвороби щитовидної залози та наднирників
81.	Цукровий діабет
82.	Гострі ускладнення цукрового діабету
83.	Хвороби наднирників
84.	Метаболічний синдром та ожиріння
85.	Клімакс
86.	Інтенсивна терапія і реанімація при ендокринних хворобах
87.	Побічна дія гормональних препаратів
88.	Побічна дія нестероїдних протизапальних препаратів
89.	Побічна дія антикоагулянтів та антиагрегантів
90.	Побічна дія антибактеріальних препаратів

Тема. ПРИНЦИПИ ДОКАЗОВОСТІ ТА СТАНДАРТИ ДІАГНОСТИКИ І ЛІКУВАННЯ У ВНУТРІШНІЙ МЕДИЦИНІ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: основи і принципи доказової медицини.

Вміти: проводити діагностику та лікування захворювань на засадах доказової медицини.

Навчальні питання:

1. Походження доказової медицини.
2. Завдання доказової медицини.
3. Новизна доказової медицини.
4. Основні принципи доказової медицини.
5. Поняття про рівні доказовості А, В, С, D.
6. Ступені рекомендацій.
7. Дизайн епідеміологічних досліджень.
8. Види наукових досліджень.
9. Фази клінічних випробувань.
9. Клінічні рекомендації.
10. Протоколи діагностики та лікування.
11. Приклади практичного застосування доказової медицини.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Внутрішні хвороби. Підручник заснований на принципах доказової медицини 2018/19 / редА. Яремчук-Качмарчик. - Краків : Практ. медицина, 2018. - 1632с.
2. Колесник Н. А. Теория и практика доказательной медицины / Н. А. Колесник, С. П. Фомина. - Київ : Полиграф Плюс, 2017. - 246 с.
3. Москаленко В. Ф. Методологія доказової медицини : підручник / В. Ф. Москаленко, І. Є. Булах, О. Г. Пузанова. — К. : ВСВ «Медицина», 2014. — 200 с.
4. Основні принципи доказової медицини : навчальний посібник для здобувачів ступеня доктора філософії за третім освітньо-науковим рівнем в галузі знань 22 "Охорона здоров'я" спеціальності 222 "Медицина" навчальна дисципліна "Сучасна кардіологія" / В. Д. Сиволап, С. М. Кисельов, Д. А. Лашкул. – Запоріжжя : ЗДМУ, 2020. – 208 с.
5. Marik P.E. Evidence-Based Critical Care / P.E. Marik – Springer International Publishing, 2015. – 835 p.

6. Mikisek I. Evidence Based Management / I. Mikisek – Gabler Verlag, 2015. – 131 p.
7. Prasad K. Fundamentals of Evidence Based Medicine / K. Prasad – Springer India, 2014. – 154 p.

Тема. ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ МЕДИЧНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ, ВЕДЕННЯ СТАТИСТИЧНОЇ ЗВІТНОСТІ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: правила оформлення медичної документації та ведення статистичної звітності.

Вміти: заповнювати облікову медичну документацію закладів охорони здоров'я, виписувати рецепти та направлення, створювати медичний висновок про тимчасову непрацездатність.

Навчальні питання:

1. Порядок видачі та правила виписування медичного висновку про тимчасову непрацездатність.
2. Журнал реєстрації амбулаторних пацієнтів, відомість обліку відвідувань пацієнтів.
3. Створення шаблонів медичних записів.
4. Створення діагностичних звітів, спостережень.
5. Індикатори роботи якості лікаря первинної ланки.
6. Правила виписування направлень та рецептів.
7. Екстрене повідомлення про інфекційне захворювання, харчове, гостре професійне отруєння, незвичайну реакцію на щеплення.
8. Повідомлення про хворого у вперше в житті встановленим діагнозом раку або іншого злоякісного новоутворення.
9. Правила ведення прийому на амбулаторному етапі.
10. Статистична карта хворого, який вибув зі стаціонару.
11. Лікарське свідоцтво про смерть.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Національна служба здоров'я України. Е-дані. URL: <https://edata.e-health.gov.ua/e-data>.
2. Наказ МОЗ України від 19.03.2018 № 504 «Про затвердження Порядку надання первинної медичної допомоги».
3. Наказ МОЗ України від 17.04.2023 № 716 «Про затвердження Примірного переліку Індикаторів якості надання первинної медичної допомоги».

4. Наказ МОЗ України від 02.11.2011 № 743 «Про затвердження Індикаторів якості медичної допомоги».
5. Методика розробки системи індикаторів якості медичної допомоги: наказ МОЗ України від 28.09.2012 р. № 751, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 29 листопада 2012 р. за № 2002/22314. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2002-12#n4>.
6. NICE. Indicators. URL: <https://www.nice.org.uk/standards-and-indicators/indicators>.
7. CIHI. Indicator Library General Methodology Notes – Clinical Indicator.

Тема. ХРОНІЧНЕ ОБСТРУКТИВНЕ ЗАХВОРЮВАННЯ ЛЕГЕНЬ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: критерії діагностики та лікування ХОЗЛ.

Вміти: провести діагностику ХОЗЛ, обґрунтувати лікувальні та профілактичні заходи. Вміти скласти план лікування в залежності від стадії захворювання, а також оцінити прогноз пацієнта та запропонувати план профілактичних заходів та провести експертизу працездатності.

Навчальні питання:

1. Визначення та етіопатогенез ХОЗЛ.
2. Клінічна картина та перебіг ХОЗЛ.
3. Діагностика та дифдіагностика ХОЗЛ.
4. Основні принципи терапії ХОЗЛ.
5. Схема фармакотерапії хворих на ХОЗЛ в залежності від стадії захворювання.
6. Групи лікарських препаратів, що застосовують для базисної терапії ХОЗЛ.
7. Клінічна фармакологія препаратів, що застосовуються для лікування ХОЗЛ.
8. Покази до госпіталізації пацієнтів з ХОЗЛ.
9. Ведення пацієнта на амбулаторному етапі.
10. Профілактика ускладнень при ХОЗЛ.
11. Особливості лікування ХОЗЛ у вагітних; осіб похилого та старечого віку.
12. Експертиза працездатності та диспансеризація хворих з ХОЗЛ.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Адаптована клінічна настанова, заснована на доказах «Хронічне обструктивне захворювання легень» / Фещенко Ю. І., Гаврисюк В. К., Мостовой Ю.М., Перцева Т. О. та ін. - Київ, 2020. – 70 с.
2. Внутрішня медицина. Підручник для студентів закладів вищої медичної освіти III-IV рівня акредитації та лікарів післядипломної освіти на основі рекомендацій доказової медицини / За ред. В.М. Коваленка. Укл.: Н.М. Шуба, О.Г. Несукай, О.П. Борткевич. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К.: Моріон, 2019. – 960с.
3. Громадське здоров'я у практиці сімейного лікаря: підруч. для студентів, лікарів-інтернів, магістрів мед. закл. вищ. освіти, резидентів, лікарів заг. практики – сімейн. лікарів / за ред. : Є.Я. Склярова, М.А. Бичкова. – Київ : Медицина, 2020. – 287 с.
4. Кишенькове керівництво Глобальної стратегії діагностики, лікування та профілактики ХОЗЛ Global Initiative for Chronic Obstructive Lung Disease, GOLD, перегляд 2019 р. / Клінічна імунологія. Алергологія. Інфектологія. 2019. №7(120). С.52-68.
5. Наказ МОЗ України від 27.06.2013 р. № 555 "Про затвердження та впровадження медико технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при хронічному обструктивному захворюванні легень".
6. Свінціцький А. С. Методи діагностики в клініці внутрішньої медицини : [навч.посіб. для лікарів-інтернів і студентів мед. закл. вищ. освіти] / А. С. Свінціцький. – Київ : Медицина, 2019. – 1008 с.
7. Свінціцький А. С. Тактика дій лікаря загальної практики – сімейного лікаря при захворюваннях органів дихання : метод. реком. /А. С. Свінціцький, Л. В. Хіміон, О. Б. Ященко, С. В. Данилюк, Т. О. Ситиук. – К., 2015. – 172 с.
8. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів.Невідкладні стани в терапії. Аналізи. Нормативні показники. Тракткування змін. /За редакцією проф. Ю.М. Мостового. – 27-те вид., доп. і перероб. – Київ: Центр ДЗК, 2020. -792 с.

Тема. НЕГОСПІТАЛЬНА ПНЕВМОНІЯ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: критерії діагностики та принципи лікування негоспітальної пневмонії.

Вміти: діагностувати негоспітальну пневмонію. Вміти вчасно розпізнати розвиток ускладнень, призначити відповідне лікування при негоспітальній пневмонії, визначити покази до госпіталізації.

Навчальні питання:

1. Визначення та класифікація негоспітальної пневмонії.
2. Епідеміологія негоспітальної пневмонії.
3. Основні етіологічні чинники негоспітальних пневмоній. Чутливість до антибіотиків основних збудників.
4. Діагностичні критерії негоспітальних пневмоній.
5. Оцінка тяжкості перебігу негоспітальної пневмонії та вибір місця лікування хворого.
6. Групи хворих на негоспітальну пневмонію.

7. Антибактеріальна терапія хворих на негоспітальну пневмонію.
8. Лікування хворих в амбулаторних умовах та в стаціонарі. Критерії ефективності, тривалість, критерії достатності антибактеріальної терапії.
9. Ступенева антибактеріальна пневмонія.
10. Помилки у лікуванні хворих на негоспітальну пневмонію.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Адаптована клінічна настанова, заснована на доказах «Негоспітальна пневмонія у дорослих осіб: етіологія, патогенез, класифікація, діагностика, антимікробна терапія та профілактика». – Київ, Національна академія медичних наук України, 2019.
2. Денисюк В.І., Денисюк О.В. Внутрішня медицина. Підручник для студентів закладів вищої освіти III-IV рівня акредитації та лікарів післядипломної освіти на основі рекомендацій доказової медицини / За ред. В.М.Коваленка. – К.: МОРІОН, 2019. – 960 с.
3. Захворювання дихальної системи. Вибрані питання діагностики та лікування для сімейного лікаря : навч.метод. посіб. / В. Є. Сабадаш, О. М. Барна, І. І. Вишнівецький, О. О. Погребняк, Я. В. Корост, А. М. Новицька, Н. М. Горобець, Є. М. Швець. – К., 2016. – 119 с.
4. Свінціцький А. С. Тактика дій лікаря загальної практики – сімейного лікаря при захворюваннях органів дихання : метод. реком. /А. С. Свінціцький, Л. В. Хіміон, О. Б. Яценко, С. В. Данилюк, Т. О. Ситиук. – К., 2015. – 172 с.
5. Свінціцький А.С. Методи діагностики в клініці внутрішньої медицини : [навч. посіб. для лікарів-інтернів і студентів мед. закл. вищ. освіти] / А.С. Свінціцький. – Київ :Медицина, 2019. – 1008 с.
6. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії. Аналізи. Нормативні показники. Трагування змін. /За редакцією проф. Ю.М. Мостового. – 27-те вид., доп. і перероб. – Київ: Центр ДЗК, 2020. -792 с.
7. Сучасні класифікації та стандарти лікування розповсюджених захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії. Аналізи: нормативні показники, трагування змін : довідн посіб / за ред. Ю. М. Мостового. – 24е вид., доп. і перероб. – К. : Центр ДЗК, 2018. – 792 с.
8. Уніфікований протокол надання медичної допомоги дорослим хворим на негоспітальну пневмонію. Негоспітальна пневмонія у дорослих осіб: етіологія, патогенез, класифікація, діагностика, антибактеріальна терапія та профілактика. - Київ, Національна академія медичних наук України- 2016.

Тема. ГОСПІТАЛЬНА ПНЕВМОНІЯ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: критерії діагностики та принципи лікування госпітальної пневмонії.

Вміти: діагностувати госпітальну пневмонію, призначити відповідне лікування.

Навчальні питання:

1. Визначення та класифікація госпітальної (нозокоміальної) пневмонії.
2. Фактори ризику розвитку госпітальної (нозокоміальної) пневмонії.
3. Основні етіологічні чинники та особливості перебігу госпітальних пневмоній. Аспіраційна пневмонія. Пневмонія у хворих з імунodefіцитом.
4. Діагностичні критерії госпітальних пневмоній. Критерії важкого перебігу.
5. Диференціальний діагноз пневмонії.
6. Лікування негоспітальної пневмонії. Антибактеріальна терапія в амбулаторних умовах та в стаціонарі. Критерії ефективності.
7. Затяжний перебіг негоспітальної пневмонії.
8. Інші засоби для лікування госпітальних пневмоній (дезінтоксикаційна, імунотерапія, протишокова, профілактика ДВЗ-синдрому, протикашльови препарати, бронхолітики, муколітики, анаболічні засоби).
9. Профілактика ускладнень при госпітальних пневмоніях.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Денисюк В.І., Денисюк О.В. Внутрішня медицина. Підручник для студентів закладів вищої освіти III-IV рівня акредитації та лікарів післядипломної освіти на основі рекомендацій доказової медицини / За ред. В.М.Коваленка. – К.: МОРІОН, 2019. – 960 с.
2. Захворювання дихальної системи. Вибрані питання діагностики та лікування для сімейного лікаря : навч.метод. посіб. / В. Є. Сабадаш, О. М. Барна, І. І. Вишнівецький, О. О. Погребняк, Я. В. Корост, А. М. Новицька, Н. М. Горобець, Є. М. Швець. – К., 2016. – 119
3. Протокол «Негоспітальна та нозокоміальна (госпітальна) пневмонія у дорослих осіб», Наказ МОЗ України від 27.06.2013 р. № 555.
4. Протоколи надання медичної допомоги хворим з пульмонологічною патологією/ Наказ МОЗ України № 128 від 19.03.2007 р.

5. Свінціцький А. С. Методи діагностики в клініці внутрішньої медицини : [навч. посіб. для лікарів-інтернів і студентів мед. закл. вищ. освіти] / А. С. Свінціцький. – Київ : Медицина, 2019. – 1008 с.
6. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії. Аналізи. Нормативні показники. Трагування змін. / За редакцією проф. Ю.М. Мостового. – 27-те вид., доп. і перероб. – Київ: Центр ДЗК, 2020. -792 с.
7. Gupta D., Agarwal R., Aggarwal A.N. et al.; Pneumonia Guidelines Working Group. Guidelines for diagnosis and management of community- and hospital-acquired pneumonia in adults: joint ICS/NCCP(I) recommendations. Lung India. 2012; 29 (Suppl 2): S27-62.

Тема. ПНЕВМОНІЯ + COVID 19

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: особливості перебігу, критерії діагностики та принципи лікування пневмонії та COVID-19.

Вміти: діагностувати COVID-19, призначити відповідне лікування.

Навчальні питання:

1. Етіологія коронавірусної хвороби.
2. Епідеміологія коронавірусної хвороби.
3. Патогенез коронавірусної хвороби.
4. основних клінічних критеріїв COVID-19.
5. Клінічні варіанти та прояви COVID-19.
6. Класифікація COVID-19 за ступенем тяжкості.
7. Гострий респіраторний дистрес-синдром та інші ускладнення COVID-19.
8. Діагностика. Лабораторні показники які пов'язані з гіршими наслідками COVID-19.
9. Інструментальні методи діагностики COVID-19.
10. Специфічні методи діагностики.
11. Лікування COVID-19. Покази до госпіталізації.
12. Профілактика COVID-19.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Денисюк В.І., Денисюк О.В. Внутрішня медицина. Підручник для студентів закладів вищої освіти III-IV рівня акредитації та лікарів післядипломної освіти на основі рекомендацій доказової медицини / За ред. В.М.Коваленка. – К.: МОРІОН, 2019. – 960 с.
2. Протокол "Надання медичної допомоги для лікування корона вірусної хвороби (COVID-19)" від 02 квітня 2020 року № 762.
3. Протоколи надання медичної допомоги хворим з пульмонологічною патологією/ Наказ МОЗ України № 128 від 19.03.2007 р.
4. <http://covid19.dec.gov.ua/>.
5. <https://nszu.gov.ua/covid>.
6. <https://phc.org.ua/news/scho-var-to-znati-pro-covid-19>.
7. <https://www.dec.gov.ua/mtd/koronavirusna-hvoroba-2019-covid-19/>
8. Identification of a novel coronavirus causing severe pneumonia in human: a descriptive stud / L. L. Ren, Y. M. Wang, Z. Q. Wu [et al.] // Chinese Medical Journal. – 2020. – Vol. 9, N 133. – 1015-1024..
9. World Health Organization (WHO) Off-label use of medicines for COVID-19, 31.03.2020. <https://www.who.int/news-room/commentaries/detail/off-label-use-of-medicines-for-covid19>.
10. World Health Organization (WHO). Clinical management of COVID-19, 27.05.2020. <https://www.who.int/publications-detail/clinical-management-of-covid-19>.

Тема. ПНЕВМОНІЯ, ВИКЛИКАНА ВІРУСОМ ГРИПУ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: особливості перебігу, критерії діагностики та принципи лікування грипозних пневмоній.

Вміти: діагностувати пневмонію спричиненої вірусом грипу, призначити відповідне лікування.

Навчальні питання:

1. Визначення грипу.
2. Особливості перебігу грипу.
3. Класифікація пневмонії спричиненої вірусом грипу.
4. Діагностика пневмонії спричиненої вірусом грипу.
5. Первинна грипозна пневмонія, особливості перебігу.
6. Вторинна негоспітальна грипозна пневмонія. Етіологія, особливості клінічного перебігу.
7. Лікування грипозної пневмонії.
8. Гострий респіраторний дистрес синдром, як ускладнення пневмонії. Особливості ведення хворих.
9. Інфузійна терапія при пневмонії спричиненої вірусом грипу.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Денисюк В.І., Денисюк О.В. Внутрішня медицина. Підручник для студентів закладів вищої освіти III-IV рівня акредитації та лікарів післядипломної освіти на основі рекомендацій доказової медицини / За ред. В.М.Коваленка. – К.: МОРІОН, 2019. – 960 с.
2. Захворювання дихальної системи. Вибрані питання діагностики та лікування для сімейного лікаря : навч.метод. посіб. / В. Є. Сабадаш, О. М. Барна, І. І. Вишнівецький, О. О. Погребняк, Я. В. Корост, А. М. Новицька, Н. М. Горобець, Є. М. Швець. – К., 2016. – 119
3. Протокол «Негоспітальна та нозокоміальна (госпітальна) пневмонія у дорослих осіб», Наказ МОЗ України від 27.06.2013 р. № 555.
4. Протоколи надання медичної допомоги хворим з пульмонологічною патологією/ Наказ МОЗ України № 128 від 19.03.2007 р.
5. Свінціцький А. С. Методи діагностики в клініці внутрішньої медицини : [навч. посіб. для лікарів-інтернів і студентів мед. закл. вищ. освіти] / А. С. Свінціцький. – Київ : Медицина, 2019. – 1008 с.
6. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії. Аналізи. Нормативні показники. Трагування змін. / За редакцією проф. Ю.М. Мостового. – 27-те вид., доп. і перероб. – Київ: Центр ДЗК, 2020. -792 с.
7. Уніфікований протокол надання медичної допомоги дорослим хворим на негоспітальну пневмонію. Негоспітальна пневмонія у дорослих осіб: етіологія, патогенез, класифікація, діагностика, антибактеріальна терапія та профілактика. - Київ, Національна академія медичних наук України – 2016
8. Gupta D., Agarwal R., Aggarwal A.N. et al.; Pneumonia Guidelines Working Group. Guidelines for diagnosis and management of community- and hospital-acquired pneumonia in adults: joint ICS/NCCP(I) recommendations. Lung India. 2012; 29 (Suppl 2): S27-62.

Тема. ТЯЖКИЙ ГОСТРИЙ РЕСПІРАТОРНИЙ СИНДРОМ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: критерії діагностики та лікування гострого респіраторного синдрому у дорослих.

Вміти: своєчасно розпізнати гострий респіраторний синдром у дорослих та надати невідкладну допомогу, провести інтенсивну терапію.

Навчальні питання:

1. Визначення поняття гострий респіраторний синдром у дорослих.
2. Етіологія та діагностичні критерії гострого респіраторного синдрому в дорослих.
3. Клінічна картина гострого респіраторного синдрому в дорослих.
4. Діагностика гострого респіраторного синдрому в дорослих.
5. Диференціальна діагностика гострого респіраторного синдрому в дорослих.
6. Основні принципи інтенсивної терапії гострого респіраторного синдрому в дорослих.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Внутрішня медицина: Порадник лікарю загальної практики: навчальний посібник. / А.С. Свінціцький, О.О. Абрагамович, П.М. Боднар та ін.; За ред. проф. А.С. Свінціцького. – ВСВ «Медицина», 2014. – 1272 с. + 16 с. кольоров. вкл.
2. Давіденко К. Гострий респіраторний дистрес-синдром: рекомендації з лікування/ Український медичний часопис.- 2019.- № 7.- С. 15-17.
3. Денисюк В.І., Денисюк О.В. Гострий респіраторний дистрес-синдром: стандарти діагностики та інтенсивного лікування/ Гострі та невідкладні стани в практиці лікаря.- 2010.- 2 (21).- С. 4-6.
4. Наказ МОЗ України № 128 від 19.03.2007 «Про затвердження клінічних протоколів надання медичної допомоги за спеціальністю «Пульмонологія».
5. Практикум з внутрішньої медицини: навч. пос. / К.М. Амосова, Л.Ф. Конопльова, Л.Л. Сидорова, Г.В. Мостбауер та ін. – К.: Український медичний вісник, 2012 р. – 416 с.
6. Уніфікований клінічний протокол екстреної медичної допомоги" Гостра дихальна недостатність." 2014.- <http://www.webcardio.org/>.
7. Griffiths M.J.D., McAuley D.F., Perkins G.D. et al. Guidelines on the management of acute respiratory distress syndrome. BMJ Open Respir. Res.- 2019.- May 24, 6(1): e000420.

Тема. ІНТЕРСТИЦІЙНІ ХВОРОБИ ЛЕГЕНЬ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: особливості перебігу, критерії діагностики інтерстеційних хвороб легень.

Вміти: провести диференційну діагностику інтерстеційних хвороб легень.

Навчальні питання:

1. Визначення інтерстеційних хвороб легень.
2. Ідіопатична інтерстеціальна пневмонія: клініка, діагностичні критерії.
3. Саркоїдоз: клініка, діагностичні критерії.
4. Екзогенний алергічний альвеоліт: клініка, діагностичні критерії.
5. Дифузна альвеолярна кровотеча: клініка, діагностичні критерії.
6. Легеневі еозинофілії: клініка, діагностичні критерії.
7. Інші рідкісні інтерстеціальні захворювання легень.
8. Гостре ураження легень при вживанні електронних сигарет.

9. Легенева гіпертензія при інтерстиціальних захворюваннях легень.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Актуальні питання фізіатрії у практиці сімейного лікаря: Навч. посібник для лікарів-інтернів і лікарів-слухачів закладів (факультетів) післядипломної освіти / Вороненка Ю.В., Шекера О.Г., Фещенко Ю.І. та ін.; За ред. Ю.В. Вороненка, О.Г. Шекера, Ю.І. Фещенко. – К.: Видавець Заславський А.Ю., 2016. – 168 с.
2. Денисюк В.І., Денисюк О.В. Внутрішня медицина. Підручник для студентів закладів вищої освіти III-IV рівня акредитації та лікарів післядипломної освіти на основі рекомендацій доказової медицини / За ред. В.М.Коваленка. – К.: МОРІОН, 2019. – 960 с.
3. Захворювання дихальної системи. Вибрані питання діагностики та лікування для сімейного лікаря: навч.метод. посіб. / В. Є. Сабадаш, О. М. Барна, І. І. Вишнівецький, О. О. Погребняк, Я. В. Корост, А. М. Новицька, Н. М. Горобець, Є. М. Швець. – К., 2016. – 119
4. Протоколи надання медичної допомоги хворим з пульмонологічною патологією/ Наказ МОЗ України № 128 від 19.03.2007 р.
5. Пульмонологія та фізіатрія: (у 2 т.): нац. підруч. для лікарів-інтернів вищ. навч. мед. закл. IV рівня акредитації / Ю.І. Фещенко, І.Г. Ільницький, В.М. Мельник, В.П. Мельник, О.В. Панасюк; за ред. Ю.І. Фещенко, В.П. Мельника, І.Г. Ільницького; Львів. нац. мед. ун-т ім. Л. Галицького [та ін.]. - К.; Л. : Атлас, 2011. - 1362 с.
6. Свінціцький А. С. Методи діагностики в клініці внутрішньої медицини : [навч. посіб. для лікарів-інтернів і студентів мед. закл. вищ. освіти] / А. С. Свінціцький. – Київ : Медицина, 2019. – 1008 с.
7. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії. Аналізи. Нормативні показники. Трагування змін. /За редакцією проф. Ю.М. Мостового. – 27-те вид., доп. і перероб. – Київ: Центр ДЗК, 2020. -792 с.

Тема. ІДІОПАТИЧНА ІНТЕРСТИЦІЙНА ПНЕВМОНІЯ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: особливості перебігу, критерії діагностики та принципи лікування ідіопатичної інтерстиційної пневмонії.

Вміти: провести диференційну діагностику, встановити діагноз та призначити відповідне лікування ідіопатичної інтерстеціальної пневмонії.

Навчальні питання:

1. Визначення і класифікація ідіопатичної інтерстеціальної пневмонії.
2. Ідіопатичний фіброзуючий альвеоліт: особливості клінічної картини та діагностики.
3. Неспецифічна інтерстиціальна пневмонія: клініка, діагностика.
4. Криптогенна організуюча пневмонія: клінічна картина та діагностичні критерії.
5. Гостра інтерстиціальна пневмонія: особливості клінічної картини та діагностики.
6. Респіраторний бронхіоліт, асоційований з інтерстиціальним захворюванням легень.
7. Десквамативна інтерстиціальна пневмонія.
8. Лімфоїдна інтерстиціальна пневмонія.
9. Роль хірургічної біопсії легень і патоморфологічна діагностика ідіопатичної інтерстеціальної пневмонії.
10. Лікування ідіопатичної інтерстеціальної пневмонії.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Актуальні питання фтизіатрії у практиці сімейного лікаря: Навч. посібник для лікарів-інтернів і лікарів-слухачів закладів (факультетів) післядипломної освіти / Вороненка Ю.В., Шекера О.Г., Феценко Ю.І. та ін.; За ред. Ю.В. Вороненка, О.Г. Шекера, Ю.І. Феценка. – К.: Видавець Заславський А.Ю., 2016. – 168 с.
2. Денисюк В.І., Денисюк О.В. Внутрішня медицина. Підручник для студентів закладів вищої освіти III-IV рівня акредитації та лікарів післядипломної освіти на основі рекомендацій доказової медицини / За ред. В.М.Коваленка. – К.: МОРІОН, 2019. – 960 с.
3. Захворювання дихальної системи. Вибрані питання діагностики та лікування для сімейного лікаря : навч.метод. посіб. / В. Є. Сабадаш, О. М. Барна, І. І. Вишнівецький, О. О. Погребняк, Я. В. Корост, А. М. Новицька, Н. М. Горобець, Є. М. Швець. – К., 2016. – 119
4. Протоколи надання медичної допомоги хворим з пульмонологічною патологією/ Наказ МОЗ України № 128 від 19.03.2007 р.
5. Пульмонологія та фтизіатрія: (у 2 т.): нац. підруч. для лікарів-інтернів вищ. навч. мед. закл. IV рівня акредитації / Ю.І. Феценко, І.Г. Ільницький, В.М. Мельник, В.П. Мельник, О.В. Панасюк; за ред. Ю.І. Феценка, В.П. Мельника, І.Г. Ільницького; Львів. нац. мед. ун-т ім. Л. Галицького [та ін.]. - К.; Л. : Атлас, 2011. - 1362 с.

6. Свінціцький А. С. Методи діагностики в клініці внутрішньої медицини : [навч. посіб. для лікарів-інтернів і студентів мед. закл. вищ. освіти] / А. С. Свінціцький. – Київ : Медицина, 2019. – 1008 с.
7. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії. Аналізи. Нормативні показники. Трагування змін. / За редакцією проф. Ю.М. Мостового. – 27-те вид., доп. і перероб. – Київ: Центр ДЗК, 2020. -792 с.

Тема. САРКОЇДОЗ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: особливості перебігу, критерії діагностики та принципи лікування саркоїдозу.

Вміти: встановити діагноз саркоїдозу, призначити відповідне лікування.

Навчальні питання:

1. Патогенез і патоморфологія саркоїдозу.
2. Особливості перебігу клінічних форм саркоїдозу.
3. Встановлення діагнозу саркоїдозу. Діагностичні маркери захворювання.
4. Характер позалегеневих уражень при саркоїдозі.
5. Рентгенологічна діагностика саркоїдозу, клініко-рентгенологічні форми захворювання.
6. Екстраторакальні ураження при саркоїдозі.
7. Диференційна діагностика саркоїдозу.
8. Принципи лікування саркоїдозу.
9. Провести диференційну діагностику між саркоїдозом і туберкульозом.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Актуальні питання фізизіатрії у практиці сімейного лікаря: Навч. посібник для лікарів-інтернів і лікарів-слухачів закладів (факультетів) післядипломної освіти / Вороненка Ю.В., Шекера О.Г., Феценко Ю.І. та ін.; За ред. Ю.В. Вороненка, О.Г. Шекера, Ю.І. Феценка. – К.: Видавець Заславський А.Ю., 2016. – 168 с.
2. Денисюк В.І., Денисюк О.В. Внутрішня медицина. Підручник для студентів закладів вищої освіти III-IV рівня акредитації та лікарів післядипломної освіти на основі рекомендацій доказової медицини / За ред. В.М.Коваленка. – К.: МОРІОН, 2019. – 960 с.

3. Захворювання дихальної системи. Вибрані питання діагностики та лікування для сімейного лікаря: навч. метод. посіб. / В. Є. Сабадаш, О. М. Барна, І. І. Вишнівецький, О. О. Погребняк, Я. В. Корост, А. М. Новицька, Н. М. Горобець, Є. М. Швець. – К., 2016. – 119.
4. Протоколи надання медичної допомоги хворим з пульмонологічною патологією/ Наказ МОЗ України № 128 від 19.03.2007 р.
5. Пульмонологія та фтизіатрія: (у 2 т.): нац. підруч. для лікарів-інтернів вищ. навч. мед. закл. IV рівня акредитації / Ю.І. Фещенко, І.Г. Ільницький, В.М. Мельник, В.П. Мельник, О.В. Панасюк; за ред. Ю.І. Фещенка, В.П. Мельника, І.Г. Ільницького; Львів. нац. мед. ун-т ім. Л. Галицького [та ін.]. - К.; Л.: Атлас, 2011. - 1362 с.
6. Свінціцький А. С. Методи діагностики в клініці внутрішньої медицини: [навч. посіб. для лікарів-інтернів і студентів мед. закл. вищ. освіти] / А. С. Свінціцький. – Київ: Медицина, 2019. – 1008 с.
7. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії. Аналізи. Нормативні показники. Трагування змін. /За редакцією проф. Ю.М. Мостового. – 27-те вид., доп. і перероб. – Київ: Центр ДЗК, 2020. -792 с.

Тема. ЕКЗОГЕННИЙ АЛЕРГІЧНИЙ АЛЬВЕОЛІТ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: особливості перебігу, критерії діагностики та принципи лікування екзогенного алергічного альвеоліту.

Вміти: своєчасно діагностувати екзогенний алергічний альвеоліт, скласти схему лікування.

Навчальні питання:

1. Етіологія та патогенез екзогенного алергічного альвеоліту.
2. Клінічні прояви екзогенного алергічного альвеоліту.
3. Лабораторні методи діагностики при екзогенного алергічного альвеоліту.
4. Рентгенологічна діагностика екзогенного алергічного альвеоліту.
5. Діагностичні критерії постановки діагнозу.
6. Диференційна діагностика екзогенного алергічного альвеоліту.
7. Принципи лікування екзогенного алергічного альвеоліту.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Денисюк В.І., Денисюк О.В. Внутрішня медицина. Підручник для студентів закладів вищої освіти III-IV рівня акредитації та лікарів післядипломної освіти на основі рекомендацій доказової медицини / За ред. В.М.Коваленка. – К.: МОРІОН, 2019. – 960 с.
2. Захворювання дихальної системи. Вибрані питання діагностики та лікування для сімейного лікаря : навч.метод. посіб. / В. Є. Сабадаш, О. М. Барна, І. І. Вишнівецький, О. О. Погребняк, Я. В. Корост, А. М. Новицька, Н. М. Горобець, Є. М. Швець. – К., 2016. – 119
3. Клінічна пульмонологія : навч. посіб. / І.М.Скрипник, Н.Л. Соколюк, О.Ф. Гопко; ВДНЗУ «УМСА». – Полтава: ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2016. – 260 с.
4. Пасечко Н. Ярема Н., Мартинюк Л. Практичний посібник з внутрішньої медицини або кишенькова книжка сімейного лікаря. У двох частинах (Ч.1: ендокринологія, пульмонологія, гастроентерологія, гематологія; Ч. 2: кардіологія, ревматологія, нефрологія). Для студентів та лікарів. - Підручники і посібники. – 2019.
5. Протоколи надання медичної допомоги хворим з пульмонологічною патологією/ Наказ МОЗ України № 128 від 19.03.2007 р.
6. Пульмонологія та фтизіатрія: (у 2 т.): нац. підруч. для лікарів-інтернів вищ. навч. мед. закл. IV рівня акредитації / Ю.І. Феценко, І.Г. Ільницький, В.М. Мельник, В.П. Мельник, О.В. Панасюк; за ред. Ю.І. Феценка, В.П. Мельника, І.Г. Ільницького; Львів. нац. мед. ун-т ім. Л. Галицького [та ін.]. - К.; Л. : Атлас, 2011. - 1362 с.
7. Свінціцький А. С. Методи діагностики в клініці внутрішньої медицини: [навч. посіб. для лікарів-інтернів і студентів мед. закл. вищ. освіти] / А. С. Свінціцький. – Київ: Медицина, 2019. – 1008 с.
8. Стандарти ведення пацієнтів із захворюваннями органів дихання у загальнолікарській практиці. – Полтава : Дивосвіт, 2018. – 252 с.
9. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії. Аналізи. Нормативні показники. Тракткування змін. /За редакцією проф. Ю.М. Мостового. – 27-те вид., доп. і перероб. – Київ: Центр ДЗК, 2020. -792 с.

Тема. ПНЕВМОКОНІОЗИ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: критерії діагностики та лікування пацієнтів з професійними захворюваннями легень.

Вміти: діагностувати пилові бронхіти, пневмокониози, призначати відповідне лікування та проводити профілактичні заходи.

Навчальні питання:

1. Класифікація бронхітів.
2. Етіологія та патогенез пилових бронхітів.
3. Клініка, діагностика, диференціальна діагностика пилових бронхітів.
4. Перебіг та ускладнення пилових бронхітів.
5. Характеристика активності процесу при хронічному пиловому бронхіті.
6. Принципи лікування гострих та хронічних пилових бронхітів.
7. Етіологія та патогенетичні механізми розвитку пневмоконозів.

8. Класифікація пневмоконозів в залежності від етіологічного фактора.
9. Силікоз: патогенез, клініка, діагностика, диференційна діагностика, лікування та експертиза непрацездатності.
10. Класифікація силікатозів. Особливості перебігу азбестозу, талькозу, цементного пневмоконіозу.
11. Лікування, експертиза непрацездатності та профілактика силікатозів.
12. Карбоконіози: класифікація, особливості клінічного перебігу, лікування, експертиза непрацездатності.
13. Металоконіози: особливості клінічного перебігу, лікування, експертиза непрацездатності.
14. Пневмоконіози від змішаного пилу.
15. Діагностика та лікування та профілактика пневмоконіозів.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Внутрішня медицина. Підручник для студентів закладів вищої медичної освіти III-IV рівня акредитації та лікарів післядипломної освіти на основі рекомендацій доказової медицини / За ред. В.М. Коваленка. Укл.: Н.М. Шуба, О.Г. Несукай, О.П. Борткевич. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К.: Моріон, 2019. – 960с.
2. Клінічна пульмонологія : навч. посіб. / І.М.Скрипник, Н.Л. Соколюк, О.Ф. Гопко; ВДНЗУ «УМСА». – Полтава: ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2016. – 260 с. ISBN978- 617-7038-45-9.
3. Пасечко Н. Ярема Н., Мартинюк Л. Практичний посібник з внутрішньої медицини або кишенькова книжка сімейного лікаря. У двох частинах (Ч.1: ендокринологія, пульмонологія, гастроентерологія, гематологія; Ч. 2: кардіологія, ревматологія, нефрологія). Для студентів та лікарів. - Підручники і посібники. – 2019.
4. Професійні хвороби : [підручник] / В.А. Капустник, І.Ф. Костюк, О.М. Ігнат'єв та ін. ; за ред. проф. В.А Капустника, проф.. І.Ф. Костюк. – 5-е вид., переробл. і допов.- К., : ВСВ «Медицина», 2017.-536 с. + 4 кольор. вкл.
5. Свінціцький А.С. Методи діагностики в клініці внутрішньої медицини : [навч.посіб. для лікарів-інтернів і студентів мед. закл. вищ. освіти] / А.С. Свінціцький. – Київ : Медицина, 2019. – 1008 с.
6. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії. Аналізи. Нормативні показники. Тракткування змін. /За редакцією проф. Ю.М. Мостового. – 27-те вид., доп. і перероб. – Київ: Центр ДЗК, 2020. -792 с.

7. Ярешко А.Г. Діагностика і лікування ускладнень туберкульозу, що потребують невідкладної лікарської допомоги: легенева кровотеча, спонтанний пневмоторакс: метод. вказ. / А. Г. Ярешко. – Полтава, 2019. – 11 с.

Тема. ПУХЛИНИ ЛЕГЕНЬ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: особливості перебігу, критерії діагностики та принципи лікування раку легені.

Вміти: своєчасно діагностувати, провести диференційну діагностику та скласти схему лікування раку легені.

Навчальні питання:

1. Епідеміологія раку легень.
2. Клініко-анатомічна класифікація раку легень.
3. Гістологічна класифікація раку легень.
4. Міжнародна класифікація раку легень по системі TNM.
5. Міжнародна класифікація стадій раку легені.
6. Облігатні і факультативні передраки легень.
7. Клініка раку легені.
8. Закономірності метастазування раку легені.
9. Методи діагностики раку легені.
10. Методи лікування раку легені.
11. Прогноз. Профілактика раку легені.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Денисюк В.І., Денисюк О.В. Внутрішня медицина. Підручник для студентів закладів вищої освіти III-IV рівня акредитації та лікарів післядипломної освіти на основі рекомендацій доказової медицини / За ред. В.М.Коваленка. – К.: МОРІОН, 2019. – 960 с.
2. Захворювання дихальної системи. Вибрані питання діагностики та лікування для сімейного лікаря : навч.метод. посіб. / В. Є. Сабадаш, О. М. Барна, І. І. Вишнівецький, О. О. Погребняк, Я. В. Корост, А. М. Новицька, Н. М. Горобець, Є. М. Швець. – К., 2016. – 119.
3. Клінічна пульмонологія : навч. посіб. / І.М.Скрипник, Н.Л. Соколюк, О.Ф. Гопко; ВДНЗУ «УМСА». – Полтава: ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2016. – 260 с.

4. Пасечко Н. Ярема Н., Мартинюк Л. Практичний посібник з внутрішньої медицини або кишенькова книжка сімейного лікаря. У двох частинах (Ч.1: ендокринологія, пульмонологія, гастроентерологія, гематологія; Ч. 2: кардіологія, ревматологія, нефрологія). Для студентів та лікарів. - Підручники і посібники. – 2019.
5. Протоколи надання медичної допомоги хворим з пульмонологічною патологією/ Наказ МОЗ України № 128 від 19.03.2007 р.
6. Пульмонологія та фіззіатрія: (у 2 т.): нац. підруч. для лікарів-інтернів вищ. навч. мед. закл. IV рівня акредитації / Ю.І. Феценко, І.Г. Ільницький, В.М. Мельник, В.П. Мельник, О.В. Панасюк; за ред. Ю.І. Феценка, В.П. Мельника, І.Г. Ільницького; Львів. нац. мед. ун-т ім. Л. Галицького [та ін.]. - К.; Л. : Атлас, 2011. - 1362 с.
7. Свінціцький А. С. Методи діагностики в клініці внутрішньої медицини: [навч. посіб. для лікарів-інтернів і студентів мед. закл. вищ. освіти] / А. С. Свінціцький. – Київ: Медицина, 2019. – 1008 с.
8. Стандарти ведення пацієнтів із захворюваннями органів дихання у загальнолікарській практиці. – Полтава : Дивосвіт, 2018. – 252 с.
9. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії. Аналізи. Нормативні показники. Трагування змін. /За редакцією проф. Ю.М. Мостового. – 27-те вид., доп. і перероб. – Київ: Центр ДЗК, 2020. -792 с.

Тема. ГІДРОТОРАКС

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: види, діагностичні критерії і алгоритм надання допомоги при гідротораксі.

Вміти: діагностувати, провести диференційну діагностику, призначити відповідне лікування при гідротораксі.

Навчальні питання:

1. Поняття ексудату та трансудату.
2. Основні етіологічні фактори гідротораксу.
3. Класифікація гідротораксу.
4. Клінічні симптоми гідротораксу.
5. Методи діагностики гідротораксу.
6. Гідроторакс як ознака захворювання.
7. Принципи лікування гідротораксу.
8. Ускладнення гідротораксу.
9. Прогноз, профілактика і моніторинг пацієнтів після гідротораксу.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Внутрішні хвороби. Підручник заснований на принципах доказової медицини 2018/19 / ред. А. Яремчук-Качмарчик. - Крак : Практ. медицина, 2018. - 1632с.
2. Внутрішня медицина. У 3 т. Т. 2 /А.С. Свінцицький, Л.Ф. Конопльова, Ю.І. Фещенко та ін.; За ред. проф. К.М. Амосової. – К.: Медицина, 2009. – 1088 с.
3. Клінічні настанови та рекомендації в пульмонології: довід. лікаря / Дзюблик О. Я., Дзюблик Я. О., Зволь І. В. та ін. ; під ред. Ю. І. Фещенка, Л. О. Яшиної. — Київ: Б-ка «Здоров'я України», 2014. — 294 с.
4. Невідкладні стани в клініці внутрішніх хвороб : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 2. Пульмонологія, нефрологія, алергологія, гематологія та гастроентерологія / Л.Н. Приступа, В. Г. Псарьова, В. В. Лаба та ін. ; за заг. ред. д-ра мед. наук, проф. Л. Н. Приступи. – Суми : Сумський державний університет, 2017. – 219 с.
5. Тактика сімейного лікаря при невідкладних станах в ендокринології, ревматології, пульмонології : навч.-метод. посіб. для студентів VI курсу медичного факультету спеціальності «Лікувальна справа», «Педіатрія» за програмою навчальної дисципліни «Загальна практика - сімейна медицина» / Н. С. Михайловська, Грицай Г.В. –Запоріжжя: ЗДМУ, 2019. – 181 с.
6. Bulajich B., Subotich D., Mandarich D. et al. (2005) Influence of atmospheric pressure, outdoor temperature, and weather phases on the onset of spontaneous pneumothorax. Ann. Epidemiol., 15(3): 185–190.

Тема. ПНЕВМОТОРАКС

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: види, діагностичні критерії і алгоритм надання невідкладної допомоги при пневмотораксі.

Вміти: сформулювати діагноз, діагностувати, призначити відповідне лікування при пневмотораксі.

Навчальні питання:

1. Пневмоторакс: визначення, класифікація.
2. Пневмоторакс: етіологія та патогенез.
3. Клінічні симптоми пневмотораксу.
4. Методи діагностики пневмотораксу.
5. Принципи лікування пневмотораксу.
6. Невідкладна допомога при пневмотораксі.
7. Прогноз, профілактика і моніторинг пацієнтів після перенесеного пневмотораксу.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Внутрішні хвороби. Підручник заснований на принципах доказової медицини 2018/19 / ред. А. Яремчук-Качмарчик. - Крак : Практ. медицина, 2018. - 1632с.
2. Внутрішня медицина. У 3 т. Т. 2 /А.С. Свінцицький, Л.Ф. Конопльова, Ю.І. Фещенко та ін.; За ред. проф. К.М. Амосової. – К.: Медицина, 2009. – 1088 с.
3. Клінічні настанови та рекомендації в пульмонології: довід. лікаря / Дзюблик О. Я., Дзюблик Я. О., Зволь І. В. та ін. ; під ред. Ю. І. Фещенка, Л. О. Яшиної. — Київ: Б-ка «Здоров'я України», 2014. — 294 с.
4. Невідкладні стани в клініці внутрішніх хвороб : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 2. Пульмонологія, нефрологія, алергологія, гематологія та гастроентерологія / Л.Н. Приступа, В. Г. Псарьова, В. В. Лаба та ін. ; за заг. ред. д-ра мед. наук,проф. Л. Н. Приступи. – Суми : Сумський державний університет, 2017. – 219 с.
5. Тактика сімейного лікаря при невідкладних станах в ендокринології, ревматології, пульмонології : навч.-метод. посіб. для студентів VI курсу медичного факультету спеціальності «Лікувальна справа», «Педіатрія» за програмою навчальної дисципліни «Загальна практика - сімейна медицина» / Н. С. Михайловська, Грицай Г.В. –Запоріжжя: ЗДМУ, 2019. – 181 с.
6. Bulajich B., Subotich D., Mandarich D. et al. (2005) Influence of atmospheric pressure, outdoor temperature, and weather phases on the onset of spontaneous pneumothorax. Ann. Epidemiol., 15(3): 185–190.

Тема. ЕМФІЗЕМА ЛЕГЕНЬ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: критерії діагностики та лікування емфіземи легень.

Вміти: провести діагностику емфіземи легень, обґрунтовувати лікувальні та профілактичні заходи.

Навчальні питання:

1. Визначення та етіопатогенез емфіземи легень.
2. Клінічна картина та перебіг емфіземи легень.
3. Діагностика та диференційна діагностика емфіземи легень.
4. Основні принципи лікування емфіземи легень..
5. Експертиза працездатності та реабілітація пацієнтів з емфіземою легень.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Внутрішня медицина. Підручник для студентів закладів вищої медичної освіти III-IV рівня акредитації та лікарів післядипломної освіти на основі рекомендацій доказової медицини / За ред. В.М. Коваленка. Укл.: Н.М. Шуба, О.Г. Несукай, О.П. Борткевич. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К.: Моріон, 2019. – 960с.
2. Громадське здоров'я у практиці сімейного лікаря: підруч. для студентів, лікарів-інтернів, магістрів мед. закл. вищ. освіти, резидентів, лікарів заг. практики – сімейн. лікарів / за ред. : Є.Я. Склярова, М.А. Бичкова. – Київ : Медицина, 2020. – 287 с.
3. Протоколи надання медичної допомоги хворим з пульмонологічною патологією/ Наказ МОЗ України № 128 від 19.03.2007 р.
4. Свінціцький А. С. Методи діагностики в клініці внутрішньої медицини : [навч.посіб. для лікарів-інтернів і студентів мед. закл. вищ. освіти] / А. С. Свінціцький. – Київ : Медицина, 2019. – 1008 с.
5. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії. Аналізи. Нормативні показники. Трагування змін. /За редакцією проф. Ю.М. Мостового. – 27-те вид., доп. і перероб. – Київ: Центр ДЗК, 2020. -792 с.

Тема. ФІЗИКАЛЬНІ МЕТОДИ ОБСТЕЖЕННЯ ПРИ СЕРЦЕВО-СУДИННІЙ ПАТОЛОГІЇ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: особливості обстеження хворих з серцево-судинною патологією.

Вміти: провести огляд, пальпацію, перкусію та аускультацию хворих з серцево-судинною патологією.

Навчальні питання:

1. Особливості збору анамнезу та загального огляду хворих з патологією серцево-судинної системи.
2. Особливості пальтації у хворих з кардіальною патологією.
3. Перкусія у хворих з серцево-судинною патологією.
4. Особливості аускультации хворих з кардіоваскулярною патологією:
  - аускультация легень: основні дихальні шуми (везикулярне та бронхіальне дихання), патологічні дихальні шуми (вологі та сухі хрипи, крепітація, шум тертя плеври);

- аускультация сердца: характеристика нормальных тонов сердца, сердцеві шуми;
- аускультация судин.

5. Аналіз результатів перкусії та аускультативі легень, серця і судин.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Внутрішня медицина. Підручник для студентів закладів вищої медичної освіти III-IV рівня акредитації та лікарів післядипломної освіти на основі рекомендацій доказової медицини / За ред. В.М. Коваленка. Укл.: Н.М. Шуба, О.Г. Несукай, О.П. Борткевич. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К.: МОРІОН, 2019. – 960 с.
2. Пропедевтика внутрішньої медицини: підручник / Ю.І. Децик, О.Г. Яворський, Є.М. Нейко та ін. — 6-е видання. – К.: 2020. – 552 с.
3. Серцево-судинні захворювання. Класифікація, стандарти діагностики та лікування/За ред. В.М. Коваленка, М.І. Лутая, Ю.М. Сіренка, О.С. Сичова, 5-тє вид., переробл. і доповн. — К.: МОРІОН, 2021. — 320 с.
4. Скибчик В.А., Соломенчук Т.М. Практичні аспекти сучасної кардіології. –Львів: Мс, 2022. – 539 с.
5. Функціональна діагностика. Підручник для лікарів –інтернів та лікарів – слухачів закладів (факультетів) післядипломної освіти МОЗ України / За ред. О. Жарінова, Ю. Іваніва, В. Куця. – К., «Четверта хвиля», 2021. – 784 с.

Тема. ЛАБОРАТОРНІ ТА ІНСТРУМЕНТАЛЬНІ МЕТОДИ ОБСТЕЖЕННЯ В ДІАГНОСТИЦІ ЗАХВОРЮВАНЬ СЕРЦЕВО-СУДИННОЇ СИСТЕМИ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: особливості обстеження хворих з серцево-судинною патологією.

Вміти: скласти план обстеження та інтерпретувати результати досліджень хворих з серцево-судинною патологією.

Навчальні питання:

1. Клінічна оцінка лабораторних показників при серцево-судинних захворюваннях.
2. Інтерпретація ліпідного спектру крові.
3. Оцінка загальноклінічних показників: загальний аналіз крові та сечі, глюкоза, ниркові проби, печінкові проби, електроліти, гострофазові показники, сечова кислота.

4. Зміни коагулограми.
5. Зміни лабораторних показників при гострому коронарному синдромі.
6. Зміни лабораторних показників при серцевій недостатності.
7. Лабораторні показники при вторинній артеріальній гіпертензії.
8. Зміни імунологічних показників крові у хворих з серцево-судинними захворюваннями.
9. Інструментальні методи обстеження хворих з серцево-судинними захворюваннями:
  - ехоКГ;
  - УЗД сонних артерій;
  - УЗД нижніх кінцівок;
  - Коронароангіографія;
  - МРТ;
  - Рентгенологічні методи дослідження.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Внутрішня медицина. Підручник для студентів закладів вищої медичної освіти III-IV рівня акредитації та лікарів післядипломної освіти на основі рекомендацій доказової медицини / За ред. В.М. Коваленка. Укл.: Н.М. Шуба, О.Г. Несукай, О.П. Борткевич. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К.: МОРІОН, 2019. – 960 с.
2. Пропедевтика внутрішньої медицини: підручник / Ю.І. Децик, О.Г. Яворський, Є.М. Нейко та ін. — 6-е видання. – К.: 2020. – 552 с.
3. Серцево-судинні захворювання. Класифікація, стандарти діагностики та лікування/За ред. В.М. Коваленка, М.І. Лутая, Ю.М. Сіренка, О.С. Сичова, 5-те вид., переробл. і доповн. — К.: МОРІОН, 2021. — 320 с.
4. Скибчик В.А., Соломенчук Т.М. Практичні аспекти сучасної кардіології. – Львів: Мс, 2022. – 539 с.
5. Функціональна діагностика» Підручник для лікарів –інтернів та лікарів – слухачів закладів (факультетів) післядипломної освіти МОЗ України / За ред. О. Жарінова, Ю. Іваніва, В. Куця. – К., «Четверта хвиля», 2021. – 784 с.

Тема. ОСНОВИ ЕКГ, МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ, ОСНОВНІ ЕЛЕКТРОКАРДИОГРАФІЧНІ СИНДРОМИ ПРИ ЗАХВОРЮВАННЯХ СЕРЦЕВО-СУДИННОЇ СИСТЕМИ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: алгоритм аналізу ЕКГ, характеристику нормальної ЕКГ.

Вміти: володіти методиками клінічної оцінки ЕКГ в нормі.

Навчальні питання:

1. Теоретичні основи електрокардіографії.
2. Основні та додаткові відведення ЕКГ.
3. Послідовність аналізу ЕКГ.
4. Визначення частоти скорочень серця.
5. Визначення водія (водіїв) ритму.
6. Визначення електричної осі серця у фронтальній, горизонтальній та сагітальній площинах.
7. Аналіз зубців, сегментів та інтервалів ЕКГ.
8. Аналіз функцій автоматизму та провідності.
9. Аналіз вольтажних критеріїв зубців ЕКГ.
10. Аналіз ішемічних змін на ЕКГ.
11. Аналіз процесів реполяризації.
12. Формулювання електрокардіографічного висновку.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Жарінов О.Й., Куць В.О., Верезніков Г.П., Серова О.Д. Практикум з електрокардіографії. – Львів: Видавництво МС, 2014. – 268с.
2. Скибчик В.А, Скибчик Я.В. Електрокардіографічна діагностика і лікування в невідкладній кардіології. – Львів, 2023. – 154с.
3. Скибчик В.А., Скибчик Я.В. Клінічна електрокардіографія для професіоналів. – Львів: Видавець Марченко Т. В., 2021. – 568 с.
4. Скибчик В.А., Соломенчук Т.М. Практичні аспекти сучасної кардіології. –Львів: Мс, 2022. – 539 с.
5. Хемптон Д.Основи ЕКГ= The ECG Made Easy : пер. 9-го англ. вид.: двомовне вид.: укр., англ. / Джон Хемптон ; наук. ред. пер. Нестор Середюк ; пер. з англ. Олексія Скакуна. – К. : ВСВ "Медицина", 2020. – 248 с.

6. Швед М.І. Основи практичної електрокардіографії / М.І. Швед, М.В. Гребеник // Тернопіль ТДМУ Укрмедкнига, 2021. – 128 с.
7. Шумаков В.О., Тащук В.К. Електрокардіографія. Основи діагностики : монографія. – К. :Четверта хвиля, 2014. – 248 с.

Тема. ГІПЕРТЕНЗИВНІ КРИЗИ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: причини, клінічні прояви, класифікацію, діагностику, диференційну діагностику, методи лікування, маршрут пацієнтів із гіпертензивними кризами.

Вміти: діагностувати та надати невідкладну допомогу пацієнтам з різними варіантами ГК на дошпитальному етапі.

Навчальні питання:

1. Гіпертензивний криз (ГК). Визначення, епідеміологія.
2. Класифікація гіпертензивних кризів.
3. Класифікація ГК Європейського товариства кардіологів.
4. Клінічні прояви при ГК.
5. Діагностичне та клінічне обстеження.
6. Формулювання діагнозу при ГК.
7. Надання екстреної медичної допомоги на догоспітальному етапі.
8. Алгоритм лікування ГК.
9. Темп зниження АТ при ГК.
10. Лікарські засоби, що використовуються при неускладненому ГК.
11. Лікувальна тактика при неускладненому ГК.
12. Лікувальна тактика при ускладненому ГК.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Невідкладні стани при серцево-судинних захворюваннях: алгоритми діагностики та лікування /За редакцією члена-кор. НАМН України проф. О.М. Пархоменка. (Адаптовано за матеріалами Асоціації з невідкладної серцево-судинної допомоги Європейського товариства кардіологів (під ред. проф. Г. Буено та проф. П. Вренкса), видання третє, 2018 -212с.

2. Серцево-судинні захворювання. Класифікація, стандарти діагностики та лікування / За ред. проф. В.М. Коваленка, проф. М.І. Лутая, проф. Ю.М. Сіренка. – К.: МОРІОН, 2020. – 240 с.
3. Скибчик В.А., Соломенчук Т.М. Практичні аспекти сучасної кардіології. 3-тє вид.дповн. і виправл. Львів: Бона, 2022. – 540 с.
4. Сучасні підходи до лікування гіпертензивного кризу: в центрі уваги урапідил//Здоров'я України № 3 (76) 2021 р.
5. Уніфікований клінічний протокол екстреної медичної допомоги «Гіпертонічний криз»: vinemd.org.ua/assets/doc/uni_3.pdf.
6. Уніфікований клінічний протокол первинної і вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги: профілактика серцево-судинних захворювань. Наказ Міністерства охорони здоров'я України 13.06.2016 №564
7. ESC/ESH Guidelines for the management of arterial hypertension. European Heart Journal, 2023.

Тема. КЛІНІЧНІ ВАРІАНТИ ТА ДІАГНОСТИКА ХРОНІЧНОГО КОРОНАРНОГО СИНДРОМУ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: алгоритм оцінки та обстеження при підозрі на ІХС.

Вміти: володіти методикою оцінки претестової ймовірності та вибору методу тестування для підтвердження ІХС.

Навчальні питання:

1. Визначення поняття “Хронічні коронарні синдроми”.
2. Патофізіологія ХКС.
3. Початкове обстеження при підозрі на ішемічну хворобу серця: симптоми, супутні захворювання.
4. Базове обстеження:
  - Біохімічні дослідження
  - Електрокардіограма в спокої та амбулаторний моніторинг
  - Ехокардіографія та магнітно-резонансна томографія в стані спокою
  - Рентген грудної клітки
5. Оцінка претестової ймовірності та клінічної ймовірності ішемічної хвороби серця.
6. Вибір відповідного тестування:
  - Функціональні неінвазивні тести
  - Анатомічна неінвазивна оцінка
  - Навантажувальна ЕКГ
  - Інвазивне тестування
  - Вплив клінічної ймовірності на вибір діагностичного тесту
7. Визначення рівнів ризику подій.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Внутрішні хвороби. Підручник заснований на принципах доказової медицини 2018/19/ ред. А. Яремчук-Качмарчик. - Краків : Практ. медицина, 2018. - 1632 с.
2. Денисюк В.І., Денисюк О.В. Внутрішня медицина : підруч. для студентів закладів вищ. мед. освіти III-IV рівня акредитації та лікарів післядипл. освіти на основі рекомендацій доказової медицини / В.І. Денисюк, О.В. Денисюк; за ред. В.М. Коваленко. – 3-тє вид, перероб. і допов. – Київ : Моріон, 2019. – 959 с.
3. Наказ від 23.12.2021 № 2857 “Уніфікований клінічний протокол екстреної, первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної високоспеціалізованої) медичної допомоги та кардіореабілітації “Стабільна ішемічна хвороба серця”.
4. Скибчик В.А., Соломенчук Т.М. Практичні аспекти сучасної кардіології. 3-тє вид. доповн. і виправл. Львів: Бона, 2022. – 540 с.
5. 2023 ESC Guidelines for the management of acute coronary syndromes. Eur Heart J. 2023 Oct 12;44(38):3720-3826. doi: 10.1093/eurheartj/ehad191.
6. Knuuti J, Wijns W, Saraste A et al. 2019 ESC Guidelines for the diagnosis and management of chronic coronary syndromes. European Heart Journal, 2020; 41:407–477.
7. Saraste A, Barbato E, Capodanno D et al (2019) Imaging in ESC clinical guidelines: chronic coronary syndromes. Eur Heart J Cardiovasc Imaging 20:1187–1197.

Тема. ДІАГНОСТИКА ГОСТРОГО КОРОНАРНОГО СИНДРОМУ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: клінічні прояви, класифікацію, діагностику, диференційну діагностику гострого коронарного синдрому.

Вміти: діагностувати гострий коронарний синдром.

Навчальні питання:

1. Оцінка скарг та анамнезу пацієнтів з підозрою на гострий інфаркт міокарда.
2. Клінічний огляд хворих.
3. ЕКГ в діагностиці інфаркту міокарда.
4. ЕКГ-стадії інфаркту міокарда. Зміни ЕКГ в найгострішій, гострій, підгострій та рубцевій стадіях ІМ.
5. Топічна діагностика ІМ.
6. ЕКГ при повторному ІМ.
7. Лабораторні дослідження для хворих з підозрою на гострий інфаркт міокарда.
8. Місце визначення високочутливих тропонінів I та T в діагностиці інфаркту міокарда.
9. Неінвазивні методи візуалізації в діагностиці інфаркту міокарда.

10. Інвазивні методи діагностики інфаркту міокарда.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Скибчик В.А., Соломенчук Т.М. Практичні аспекти сучасної кардіології. 3-тє вид.дповн. і виправл. Львів: Бона, 2022. – 540 с.
2. Соколов Ю.М., Соколов М.Ю., Терентєв В.Г. Коронарна хвороба і інтервенційна кардіологія // К:Моріон,2011.-768с.
3. 2023 ESC Guidelines for the management of acute coronary syndromes. Eur Heart J. 2023 Oct 12;44(38):3720-3826. doi: 10.1093/eurheartj/ehad191.
4. Braunwald's Heart Disease: a Textbook of Cardiovascular Medicine, 2-Volume Set by Douglas P. Zipes; Peter Libby; Robert O. Bonow; Douglas L. Mann; Gordon F. Tomaselli. 2018. 2128 p.
5. Ibanez B., James S. Agewall S. et al. 2017 ESC Guidelines for the management of acute myocardial infarction in patients presenting with ST-segment elevation // Eur. Heart J. – 2017. – 00 – P. 1-66.
6. Jean-Philippe Collet, Holger Thiele, Emanuele Barbato et al. 2020 ESC Guidelines for the management of acute coronary syndromes in patients presenting without persistent ST-segment elevation: The Task Force for the management of acute coronary syndromes in patients presenting without persistent ST-segment elevation of the European Society of Cardiology (ESC) //European Heart Journal, Volume 42, Issue 14, 7 April 2021, Pages 1289–1367.
7. Kristian Thygesen , Joseph S. Alpert , Allan S. Jaffe et al. The Executive Group on behalf of the Joint European Society of Cardiology (ESC)/American College of Cardiology (ACC)/American Heart Association (AHA)/World Heart Federation (WHF) Task Force for the Universal Definition of Myocardial Infarction// European Heart Journal. 2019; 40:237–69.
8. Neumann F-J., Sousa-Uva M., Ahlsson A. et al. 2018 ESC/EACTS Guidelines on myocardial Revascularization: the Task Force on myocardial revascularization of the European Society of Cardiology (ESC) and European Association for Cardio-Thoracic Surgery (EACTS)// Eur. Heart J. – 2018. – Vol. 00 – P. 1–96.

Тема. АТИПОВІ ФОРМИ ГОСТРОГО КОРОНАРНОГО СИНДРОМУ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: клінічний перебіг та диференційну діагностику атипичних форм гострого коронарного синдрому.

Вміти: правильно діагностувати інфаркт міокарда.

Навчальні питання:

1. Варіанти клінічного перебігу інфаркту міокарда: типовий і атиповий.
2. Типи гострого інфаркту міокарда.
3. Характеристики інфаркту міокарда першого типу.
4. Характеристики та основні причини інфаркту міокарда другого типу.
5. Характеристики інфаркту міокарда третього типу.
6. Характеристики та підтипи інфаркту міокарда четвертого типу.
7. Характеристики та підтипи інфаркту міокарда п'ятого типу.
8. Класифікація атипових форм інфаркту міокарда.
9. Клінічна картина атипових варіантів гострого інфаркту міокарда.
10. Диференціальна діагностика атипових форм інфаркту міокарда.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 14 вересня 2021 року № 1936 Уніфікований клінічний протокол екстреної, первинної, вторинної (спеціалізованої), третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги та кардіореабілітації «Гострий коронарний синдром з елевацією сегмента ST», 2021.
2. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 15 вересня 2021 року № 1957 Уніфікований клінічний протокол екстреної, первинної, вторинної (спеціалізованої), третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги та кардіореабілітації «Гострий коронарний синдром без сегмента ST», 2021.
3. Скибчик В.А., Скибчик Я.В. Електрокардіографічна діагностика і лікування в невідкладній кардіології. – Львів, 2023. – 154с.
4. Скибчик В.А., Скибчик Я.В. Клінічна електрокардіографія для професіоналів. – Львів: Видавець Марченко Т. В., 2021. – 568 с.
5. Скибчик В.А., Соломенчук Т.М. Практичні аспекти сучасної кардіології. 3-тє вид.дповн. і виправл. Львів: Бона, 2022. – 540 с.
6. Соколов Ю.М., Соколов М.Ю., Терентев В.Г. Коронарна хвороба і інтервенційна кардіологія // К:Моріон. 2011. -768с.
7. 2023 ESC Guidelines for the management of acute coronary syndromes. Eur Heart J. 2023 Oct 12;44(38):3720-3826. doi: 10.1093/eurheartj/ehad191.
8. Jean-Philippe Collet, Holger Thiele, Emanuele Barbato et al. 2020 ESC Guidelines for the management of acute coronary syndromes in patients presenting without persistent ST-segment elevation: The Task Force for the management of acute coronary syndromes in patients presenting

without persistent ST-segment elevation of the European Society of Cardiology (ESC) //European Heart Journal, Volume 42.

9. Kristian Thygesen , Joseph S. Alpert , Allan S. Jaffe et al. The Executive Group on behalf of the Joint European Society of Cardiology (ESC)/American College of Cardiology (ACC)/American Heart Association (AHA)/World Heart Federation (WHF) Task Force for the Universal Definition of Myocardial Infarction// European Heart Journal. 2019; 40, 237–69.

Тема. ТАКТИКА ВЕДЕННЯ ПАЦІЄНТА В ГОСТРИЙ ПЕРІОД ГОСТРОГО КОРОНАРНОГО СИНДРОМУ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: основні принципи лікування інфаркту міокарда.

Вміти: надавати невідкладну допомогу хворим при інфаркті міокарда та застосовувати сучасні методи його лікування.

Навчальні питання:

1. Логістика госпіталізації пацієнтів.
2. Стратифікація ризику.
3. Покази до первинних черезшкірних коронарних втручань.
4. Основні принципи надання невідкладної допомоги при інфаркті міокарда.
5. Режим та дієта при гострому інфаркті міокарда.
6. Зняття больового синдрому у хворих з інфарктом міокарда.
7. Тромболітична терапія (покази, протипокази, можливі ускладнення).
8. Антикоагулянти прямої та непрямої дії.
9. Роль нітратів у лікуванні гострого інфаркту міокарда.
10. Покази та протипокази до застосування β -блокаторів.
11. Інгібітори АПФ при лікуванні інфаркту міокарда.
12. Антагоністи кальцію та їх місце у терапії інфаркту міокарда.
13. Метаболічна терапія. Карідопротекція.
14. Покази до застосування антиаритмічних препаратів.
15. Нормалізація функціонального стану центральної нервової системи у хворих на інфаркт міокарда.
16. Покази до хірургічного лікування.
17. Фізична реабілітація пацієнтів.
18. Лікування окремих груп пацієнтів (з супутніми ФП, старшого віку, хронічним захворюванням нирок, серцевою недостатністю).

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Внутрішні хвороби. Підручник заснований на принципах доказової медицини. ред. А. Яремчук-Качмарчик. - Краків : Практ. медицина, 2018. – 1632 с.
2. Наказ від 15 вересня 2021 року № 1936 «Уніфікований клінічний протокол екстреної, первинної, вторинної (спеціалізованої), третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги та кардіореабілітації «Гострий коронарний синдром з елевацією сегмента ST».
3. Наказ від 15 вересня 2021 року № 1957 «Уніфікований клінічний протокол екстреної, первинної, вторинної (спеціалізованої), третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги та кардіореабілітації «Гострий коронарний синдром без елевації сегмента ST».
4. Рекомендації Європейського товариства кардіологів 2020 р. щодо лікування пацієнтів з гострим коронарним синдромом без стійкої елевації сегмента ST (<https://doi.org/10.1093/eurheartj/ehaa895>).
5. Скибчик В.А., Соломенчук Т.М. Практичні аспекти сучасної кардіології. 3-те вид.дповн. і виправл. Львів: Бона, 2022. – 540 с.
6. Соколов Ю.М., Соколов М.Ю., Терентев В.Г. Коронарна хвороба і інтервенційна кардіологія // К:Моріон,2011.-768с.
7. 2023 ESC Guidelines for the management of acute coronary syndromes. Eur Heart J. 2023 Oct 12;44(38):3720-3826. doi: 10.1093/eurheartj/ehad191.

Тема. ТАКТИКА ВЕДЕННЯ ПАЦІЄНТА ПРОТЯГОМ ПЕРШОГО РОКУ ПІСЛЯ ГОСТРОГО КОРОНАРНОГО СИНДРОМУ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: основні принципи лікування інфаркту міокарда протягом першого року.

Вміти: призначити оптимальну лікувальну тактику хворих протягом першого року після гострого коронарного синдрому.

Навчальні питання:

1. Антикоагулянти прямої та непрямої дії.
2. Антиагреганти для лікування хворих з інфарктом міокарда.
3. Роль нітратів у лікуванні гострого інфаркту міокарда.
4. Покази та протипокази до застосування β -блокаторів.
5. Інгібітори АПФ при лікуванні інфаркту міокарда.
6. Антагоністи кальцію та їх місце у терапії інфаркту міокарда.
7. Метаболічна терапія. Карідопротекція.
8. Тривала медикаментозна терапія у хворих які перенесли гострий інфаркт міокарда.
9. Лікування окремих груп пацієнтів (з супутніми ФП, старшого віку, хронічним захворюванням нирок, серцевою недостатністю).

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Внутрішні хвороби. Підручник заснований на принципах доказової медицини. ред. А. Яремчук-Качмарчик. - Краків : Практ. медицина, 2018. – 1632 с.
2. Наказ від 15 вересня 2021 року № 1936 «Уніфікований клінічний протокол екстреної, первинної, вторинної (спеціалізованої), третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги та кардіореабілітації «Гострий коронарний синдром з елевацією сегмента ST».
3. Наказ від 15 вересня 2021 року № 1957 «Уніфікований клінічний протокол екстреної, первинної, вторинної (спеціалізованої), третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги та кардіореабілітації «Гострий коронарний синдром без елевації сегмента ST».
4. Рекомендації Європейського товариства кардіологів 2020 р. щодо лікування пацієнтів з гострим коронарним синдромом без стійкої елевації сегмента ST (<https://doi.org/10.1093/eurheartj/ehaa895>).
5. Скибчик В.А., Соломенчук Т.М. Практичні аспекти сучасної кардіології. 3-тє вид.дповн. і виправл. Львів: Бона, 2022. – 540 с.
6. Соколов Ю.М., Соколов М.Ю., Терентев В.Г. Коронарна хвороба і інтервенційна кардіологія // К:Моріон,2011.-768с.
7. 2023 ESC Guidelines for the management of acute coronary syndromes. Eur Heart J. 2023 Oct 12;44(38):3720-3826. doi: 10.1093/eurheartj/ehad191.

Тема. ГОСТРА ЛІВОШЛУНОЧКОВА НЕДОСТАТНІСТЬ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: клінічні прояви гострої лівошлуночкової недостатності, методику надання невідкладної допомоги.

Вміти: своєчасно діагностувати гостру лівошлуночкову недостатність і надати невідкладну допомогу й провести інтенсивну терапію при набряку легень.

Навчальні питання:

1. Класифікація гострої серцевої недостатності.
2. Стани, при яких розвивається гостра серцева недостатність.
3. Гостра декомпенсована серцева недостатність. Основні принципи лікування.
3. Етіологія і патогенез набряку легень.

4. Клініка і діагностика набряку легень.
5. Лікування набряку легень залежно від місця надання медичної допомоги.
6. Основні принципи фармакотерапії набряку легень.
7. Лікувальна тактика при набряку легень, залежно від причини розвитку і стану гемодинаміки:
  - інтенсивна терапія набряку легень при нормальному артеріальному тиску;
  - інтенсивна терапія набряку легень при підвищеному артеріальному тиску;
  - інтенсивна терапія при набряку легень і кардіогенного шоку;
  - моніторинг гемодинаміки при гострій лівошлуночкової недостатності.
8. Клінічна фармакологія препаратів, які застосовуються при лікуванні набряку легень.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: аудиторії для практичних занять, манекен для відпрацювання практичних навичок. мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Курс лекцій з клінічної кардіології / за ред. проф. В. Й. Целуйко. – К., 2020. – 592 с.
2. Скибчик В.А., Соломенчук Т.М. Практичні аспекти сучасної кардіології. Видання 3, доповнене і виправлене.— Львів: Бона, 2022. — 540 с.
3. 2021 ESC Guidelines for the diagnosis and treatment of acute and chronic heart failure: Developed by the Task Force for the diagnosis and treatment of acute and chronic heart failure of the European Society of Cardiology (ESC) With the special contribution of the Heart Failure Association (HFA) of the ESC // Eur. Heart J. – 2021. – Vol. 42 (48). – P. 3599–3726.
4. Follath F., Yilmaz M.B., Delgado J.F. et al. Clinical presentation, management and outcomes in the Acute Heart Failure Global Survey of Standard Treatment (ALARM-HF) // Intensive Care Med. – 2011. – Vol. 37 (4). – P. 619–626.

Тема. КАРДІОГЕННИЙ ШОК

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: клінічні прояви та методику надання невідкладної допомоги при кардіогенному шоці.

Вміти: своєчасно діагностувати кардіогенний шок і надати невідкладну допомогу.

Навчальні питання:

1. Етіологія і патогенез кардіогенного шоку.
2. Клінічні прояви кардіогенного шоку.
3. Класифікація кардіогенного шоку (за формами і ступенем важкості).
4. Основні критерії діагностики кардіогенного шоку.
5. Основні принципи та методи лікування кардіогенного шоку:

- усунення больового синдрому, покращення центральної та периферичної гемодинаміки;
- попередження та обмеження подальшого тромбоутворення;
- боротьба з набряком легень;
- боротьба з артеріальною гіпертензією, порушеннями кислотно-лужної рівноваги;
- боротьба з гострим порушенням ритму серця.

6. Клінічна фармакологія препаратів, які застосовуються при лікуванні кардіогенного шоку.

7. Сучасні методи підтримки кровообігу при кардіогенному шоці.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: аудиторії для практичних занять, манекен для відпрацювання практичних навичок. мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Курс лекцій з клінічної кардіології / за ред. проф. В. Й. Целуйко. – К., 2020. – 592 с.
2. Скибчик В.А., Соломенчук Т.М. Практичні аспекти сучасної кардіології. Видання 3, доповнене і виправлене.— Львів: Бона, 2022. — 540 с.
3. 2021 ESC Guidelines for the diagnosis and treatment of acute and chronic heart failure: Developed by the Task Force for the diagnosis and treatment of acute and chronic heart failure of the European Society of Cardiology (ESC) With the special contribution of the Heart Failure Association (HFA) of the ESC // Eur. Heart J. – 2021. – Vol. 42 (48). – P. 3599–3726.
4. Follath F., Yilmaz M.B., Delgado J.F. et al. Clinical presentation, management and outcomes in the Acute Heart Failure Global Survey of Standard Treatment (ALARM-HF) // Intensive Care Med. – 2011. – Vol. 37 (4). – P. 619–626.

Тема. ЕКГ ДІАГНОСТИКА ПОРУШЕНЬ РИТМУ ТА ПРОВІДНОСТІ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: ЕКГ-ознаки порушень ритму і провідності серця.

Вміти: проаналізувати електрокардіограму, визначити вид порушення ритму та провідності серця, зробити ЕКГ-висновок.

Навчальні питання:

1. Класифікація надшлуночкових порушень серцевого ритму.
2. Аналіз ЕКГ при синусовій тахікардії.
3. Аналіз ЕКГ при надшлуночковій екстрасистолії.
4. Аналіз ЕКГ при надшлуночковій пароксизмальній тахікардії.
5. Аналіз ЕКГ при фібриляції передсердь.
6. Аналіз ЕКГ при тріпотінні передсердь.

7. Аналіз ЕКГ при блокованій передсердній тахікардії.
8. Класифікація шлуночкових порушень серцевого ритму.
9. Аналіз ЕКГ при шлуночкової екстрасистолії.
10. Аналіз ЕКГ при шлуночкової пароксизмальній тахікардії.
11. Аналіз ЕКГ при тріпотінні і фібриляції шлуночків.
12. Аналіз ЕКГ при атріовентрикулярних блокадах.
13. Аналіз ЕКГ при синдромі Фредеріка.
14. Аналіз ЕКГ при синдромі слабості синусового вузла.
15. Аналіз ЕКГ при блокаді правої ніжки пучка Гіса.
16. Аналіз ЕКГ при блокаді лівої ніжки пучка Гіса.
17. Аналіз ЕКГ при синдромі ранньої реполяризації шлуночків.
18. Аналіз ЕКГ при синдромі подовженого інтервалу QT.
19. Аналіз ЕКГ при синдромі Вольфа-Паркінсона-Уайта.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: аудиторії для практичних занять, манекен для відпрацювання практичних навичок. мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Денисюк В.І., Мороз В.М., Денисюк О.В. Аритмії та блокади серця: 30-річний науково-практичний досвід вивчення порушень ритму серця з урахуванням рекомендацій доказової медицини. Практичне керівництво / Київ: Центр ДЗК, 2017 – 560 с.
2. Скибчик В.А., Скибчик Я.В. Електрокардіографічна діагностика і лікування в невідкладній кардіології. – Львів, 2023. – 154с.
3. Скибчик В.А., Скибчик Я.В. Клінічна електрокардіографія для професіоналів. – Львів, 2021. - 568 с.
4. Скибчик В.А., Соломенчук Т.М. Практичні аспекти сучасної кардіології. –Львів: Мс, 2022. – 539 с.
5. Хемптон Д. Основи ЕКГ = The ECG Made Easy : пер. 9-го англ. вид.: двомовне вид.: укр., англ. / Джон Хемптон ; наук. ред. пер. Нестор Середюк ; пер. з англ. Олексія Скакуна. – К. : ВСВ «Медицина», 2020. – 248 с.
6. Швед М.І. Основи практичної електрокардіографії / М.І. Швед, М.В. Гребеник // Тернопіль, ТДМУ, Укрмедкнига, 2021. – 128 с.
7. Шумаков В.О., Тащук В.К. Електрокардіографія. Основи діагностики : монографія. – К. : Четверта хвиля, 2014. – 248 с.

Тема. ДІАГНОСТИКА ТА КЛАСИФІКАЦІЇ ФІБРИЛЯЦІЇ/ТРИПОТІННЯ ПЕРЕДСЕРДЬ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: удосконалити знання з фібриляції (ФП) і тріпотіння передсердь (ТП).

Вміти: діагностувати фібриляцію та тріпотіння передсердь та вміти надати невідкладну допомогу при ФП та ТП.

Навчальні питання:

1. Визначення та діагностичні критерії фібриляції передсердь (ФП) та тріпотіння передсердь (ТП).
2. Фактори ризику ФП та ТП.
3. Епідеміологія ФП та ТП.
4. Патофізіологія ФП та ТП.
5. Скринінг ФП та ТП.
6. Класифікація ФП.
7. Класифікація ТП.
8. Клінічний перебіг ФП і ТП.
9. Класи ФП залежно від виразності симптомів за EHRA.
10. Програма діагностики фібриляції (тріпотіння) передсердь.
11. Ускладнення ФП та ТП.
12. Ведення пацієнтів: інтегрований шлях ABC.
13. Оцінка ризику інсульту за шкалою CHA2DS2-VASc.
14. Оцінка ризику кровотечі.
15. Абсолютні протипоказання до пероральних антикоагулянтів.
16. Сучасні рекомендації щодо антитромботичної терапії при ФП та ТП.
17. Контроль частоти шлуночкових скорочень в пацієнтів з ФП.
18. Стратегія контролю ритму.
19. Покази до відновлення синусового ритму при ФП.
20. Електрична кардіоверсія.
21. Фармакологічна кардіоверсія.
22. Катетерна абляція: покази, техніка проведення, подальше спостереження.
23. Оклюзія вухка лівого передсердя.
24. Корекція факторів ризику у пацієнтів з ФП та ТП.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Антиаритмічна терапія при фібриляції передсердь. Рекомендації Робочої групи з порушень ритму серця Асоціації кардіологів України // К. 2012. 60 с.
2. Денисюк В.І., Мороз В.М., Денисюк О.В. Аритмії та блокади серця: 30-річний науково-практичний досвід вивчення порушень ритму серця з урахуванням рекомендацій доказової медицини; Практичне керівництво / Київ: Центр ДЗК, 2017. 560 с.
3. Жарінов О.Й., Куць В.О. Основи електрокардіографії. К.: Четверта хвиля. 2020. 248с.
4. Скибчик В.А, Скибчик Я.В. Електрокардіографічна діагностика і лікування в невідкладній кардіології. – Львів, 2023. – 154с.
5. Скибчик В.А., Скибчик Я.В. Клінічна електрокардіографія для професіоналів. Львів: Видавець Марченко Т. В. 2021. 568 с.
6. Скибчик В.А., Соломенчук Т.М. Практичні аспекти сучасної кардіології. –Львів: Мс, 2022. – 539 с.
7. Функціональна діагностика» Підручник для лікарів –інтернів та лікарів – слухачів закладів (факультетів) післядипломної освіти МОЗ України / За ред. О. Жарінова, Ю. Іваніва, В. Куця. К.: «Четверта хвиля». 2021. 784 с.
8. 2020 ESC Guidelines for the diagnosis and management of atrial fibrillation developed in collaboration with the European Association for Cardio-Thoracic Surgery (EACTS): The Task Force for the diagnosis and management of atrial fibrillation of the European Society of Cardiology (ESC) Developed with the special contribution of the European Heart Rhythm Association (EHRA) of the ESC/ G.Hindricks, T. Potpara, N. Dagres, E.Arbelo / European Heart Journal, Volume 42, Issue 5, 1 February 2021, Pages 373–498.
9. NICE 2021. Atrial fibrillation: diagnosis and management. <https://doi.org/10.1136/bmj.n1150>.

Тема. КАРДІОВЕРСІЯ, АБЛЯЦІЯ, КАРДІОСТИМУЛЯЦІЯ ПРИ ПОРУШЕННЯХ РИТМУ ТА ПРОВІДНОСТІ: ПОКАЗИ ТА МЕТОДИКИ ЗАСТОСУВАННЯ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: покази та протипокази до проведення кардіоверсії, абляції та кардіостимуляції.

Вміти: провести кардіоверсію, абляцію та кардіостимуляцію при порушеннях ритму та провідності.

Навчальні питання:

1. Кардіоверсія: покази, протипокази, методика проведення.
2. Черезшкірна абляція:
  - методика проведення;
  - покази до проведення;
  - протипоказання;
  - ускладнення.
3. Імплантація кардіовертера-дефібрилятора (ІКД):
  - методика проведення;
  - покази до проведення;
  - протипоказання;

· ускладнення.

4. Штучний водій ритму (ШВР). Постійна і тимчасова електрокардіостимуляція.
5. ЕКГ-ознаки за наявності ШВР.
6. Типи комплексів ЕКГ при ШВР (нав'язаний, спонтанний, зливний, псевдозливний).
7. Порушення при роботі електрокардіостимулятора (ЕКС).
5. Синдром ЕКС. Принципи лікування.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Денисюк В.І., Мороз В.М., Денисюк О.В. Аритмії та блокади серця: 30-річний науково практичний досвід вивчення порушень ритму серця з урахуванням рекомендацій доказової медицини; Практичне керівництво / Київ: Центр ДЗК, 2017 – 560 с.
2. Жарінов О.Й., Куць В.О., Верезніков Г.П., Серова О.Д. Практикум з електрокардіографії. – Львів: Видавництво МС, 2014. – 268с.
3. Скибчик В.А, Скибчик Я.В. Електрокардіографічна діагностика і лікування в невідкладній кардіології. – Львів, 2023. – 154с.
4. Скибчик В.А, Скибчик Я.В. Електрокардіографічна діагностика і лікування в невідкладній кардіології. – Видання 3-є, виправлене. – Львів : Видавець Марченко Т. В., 2021. – 164с.
5. Функціональна діагностика: Підручник для лікарів –інтернів та лікарів – слухачів закладів (факультетів) післядипломної освіти МОЗ України / За ред. О.Й. Жарінова, Ю.А. Іваніва, В.О. Куця. – Київ : Четверта хвиля, 2018. – 736 с.
6. Шумаков В.О., Тащук В.К. Електрокардіографія. Основи діагностики : монографія. – К. :Четверта хвиля, 2014. – 248 с.
7. 2021 ESC Guidelines on cardiac pacing and cardiac resynchronization therapy // European Heart Journal. – 2021. – V. 42 – P. 3427-3520 <https://doi.org/10.1093/eurheartj/ehab364>.

Тема. А-В ВУЗЛОВІ ПОРУШЕННЯ РИТМУ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: алгоритм ЕКГ діагностики та диференційної діагностики А-В вузлових порушеннях ритму.

Вміти: володіти методиками клінічної оцінки ЕКГ при атривентрикулярних блокадах серця.

Навчальні питання:

1. Атріовентрикулярні блокади: класифікація.
2. Атріовентрикулярна блокада I ступеня.
3. Атріовентрикулярна блокада II ступеня (Мобітц I, Мобітц II, високоступенева АВ-блокада II ступеня).
4. Атріовентрикулярна блокада III ступеня (повна); синдром Ерлангера.
5. Проксимальна та дистальна форми атріовентрикулярних блокад.
6. ЕКГ- ознаки атріо-вентрикулярної ПТ.
7. ЕКГ-ознаки вузлової тахікардії.
8. Надшлуночкові ПТ за участі додаткових шляхів проведення.
9. ЕКГ-ознаки при ортодромній ПТ.
10. ЕКГ-ознаки антидромної ПТ.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Денисюк В.І., Мороз В.М., Денисюк О.В. Аритмії та блокади серця: 30-річний науково-практичний досвід вивчення порушень ритму серця з урахуванням рекомендацій доказової медицини; Практичне керівництво / Київ: Центр ДЗК, 2017 – 560 с.
2. Жарінов О.Й., Куць В.О., Верезніков Г.П., Серова О.Д. Практикум з електрокардіографії. – Львів: Мс, 2014. – 268 с.
3. Скибчик В.А, Скибчик Я.В. Електрокардіографічна діагностика і лікування в невідкладній кардіології. – Львів, 2023. – 154с.
4. Скибчик В.А., Соломенчук Т.М. Практичні аспекти сучасної кардіології. –Львів: Мс, 2022. – 539 с.
5. Скибчик В.А., Скибчик Я.В. Клінічна електрокардіографія для професіоналів. – Львів, 2021. – 568 с.
6. Функціональна діагностика: Підручник для лікарів-інтернів та лікарів-слухачів закладів післядипломної освіти. 2-е видання доповнене і перероблене. / За ред. О.Й. Жарінова, Ю.А. Іваніва, В.О. Куця. – Київ : Четверта хвиля, 2021. – 784 с.
7. Шумаков В.О., Тащук В.К. Електрокардіографія. Основи діагностики : монографія. – К. : Четверта хвиля, 2014. – 248 с.

Тема. ШЛУНОЧКОВІ ПОРУШЕННЯ РИТМУ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: алгоритм ЕКГ діагностики та диференційної діагностики при шлуночкових порушеннях ритму.

Вміти: володіти методиками клінічної оцінки ЕКГ при шлуночкових порушеннях ритму.

Навчальні питання:

1. Блокада лівої ніжки пучка Гіса (БЛНПГ).
2. Блокада правої ніжки пучка Гіса (БПНПГ).
3. Ліва передня фасцикулярна блокада.
4. Ліва задня фасцикулярна блокада.
5. Затримка внутрішлуночкової провідності (розширення комплексу QRS): причини, електрофізіологія, морфологія QRS.
6. Біфасцикулярні блокада.
7. Трифасцикулярна блокада.
8. Характеристика ПТ вузькими комплексами QRS.
9. Характеристика ПТ широкими комплексами QRS.
10. Диференціальна діагностика різних видів ПТ.
11. ЕКГ критерії пароксизмальних шлуночкових (ШТ).
12. Двоспрямована ШТ за наявності дигіталісної інтоксикації.
13. Ідіопатичні ШТ.
14. Шлуночкові тахікардії, асоційовані з раптовою серцевою смертю.
15. Алгоритми діагностики ШТ.
16. Класифікації ШТ (за тривалістю пароксизму, характером ЕКГ-змін, прогностичним значенням).
17. Диференційна діагностика аритмій з широкими комплексами QRS
18. Шлуночкова тахікардія чи суправентрикулярна тахікардія з широкими комплексами (графічні та клінічні відмінності).

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Денисюк В.І., Мороз В.М., Денисюк О.В. Аритмії та блокади серця: 30-річний науково-практичний досвід вивчення порушень ритму серця з урахуванням рекомендацій доказової медицини; Практичне керівництво / Київ: Центр ДЗК, 2017 – 560 с.

2. Жарінов О.Й., Куць В.О., Вережніков Г.П., Серова О.Д. Практикум з електрокардіографії. – Львів: Мс, 2014. – 268 с.
3. Скибчик В.А, Скибчик Я.В. Електрокардіографічна діагностика і лікування в невідкладній кардіології. – Львів, 2023. – 154с.
4. Скибчик В.А., Скибчик Я.В. Клінічна електрокардіографія для професіоналів. – Львів, 2021. – 568 с.
5. Скибчик В.А., Соломенчук Т.М. Практичні аспекти сучасної кардіології. –Львів: Мс, 2022. – 539 с.
6. Функціональна діагностика: Підручник для лікарів-інтернів та лікарів-слухачів закладів післядипломної освіти. 2-е видання доповнене і перероблене. / За ред. О.Й. Жарінова, Ю.А. Іваніва, В.О. Куця. – Київ : Четверта хвиля, 2021. – 784 с.
7. Шумаков В.О., Тащук В.К. Електрокардіографія. Основи діагностики : монографія. – К. : Четверта хвиля, 2014. – 248 с.

Тема. МЕТОДИ ОБСТЕЖЕННЯ ПРИ РЕВМАТИЧНИХ ЗАХВОРЮВАННЯХ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: особливості обстеження ревматологічних хворих.

Вміти: правильно зібрати анамнестичні дані та інтерпретувати дані інструментальних методів обстеження в хворих ревматологічного профілю. Оволодіти фізичними методами обстеженнями хворих ревматологічного профілю.

Навчальні питання:

1. План обстеження ревматологічних хворих.
2. Фізичні методи обстеження хворих ревматологічного профілю:
  - огляд,
  - пальпація,
  - перкусія,
  - аускультация,
  - дослідження кістково-суглобової та м'язової систем.
3. Інструментальні методи діагностики ревматичних захворювань, їх клінічне значення.
4. Роль імунодіагностики при системних автоімунних захворюваннях.
5. Місце біомаркерів у ревматологічній практиці.
6. Особливості морфологічного дослідження основних ревматичних захворювань.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Журавльова Л.В., Олійник М.О., Сікало Ю.К. та ін. Основи діагностики та лікування захворювань суглобів. – Медкнига, 2020. – 272 с.
2. Коваленко В.М. Ревматичні хвороби. Класифікація, стандарти діагностики та лікування. – Київ. – 2021. – 399 с.
3. Приступа Л.Н., Фадєєва Г.А. Ревматологія. Навчальний посібник. – Суми: Сумський державний університет, 2019. – 235 с.
4. Свінціцький А.С. Діагностика та лікування ревматичних захворювань: навчальний посібник. – Медкнига, 2017. – 372 с.
5. Anthony F., Carol L. Harrison's Rheumatology, Fourth Edition (Harrison's Specialty). – 2016. – 368 p.
6. Brian F.M. Rheumatology, an issue of medical clinics of North America (The Clinics: Internal Medicine) Kindle Editio. – 2021. – 400 p.
7. John H.K., John H.S., Leslie J.C., Patience H.W. Primer on the Rheumatic Diseases. – 2007. – 740 p.
8. Maria G. Washington Manual Rheumatology Subspecialty Consult. – 2020. – 408 p.
9. Richard A.W., Philip C., Chris D., Helen F., John I., Ulf M. Oxford Textbook of Rheumatology. – 2013. – 1552 p.

Тема. ПОДАГРА

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: фактори ризику, алгоритм діагностики та диференційної діагностики подагри. Сучасні стандарти лікування та ведення пацієнта.

Вміти: виявити фактори ризику та ранні ознаки подагри; встановити діагноз визначити потребу в консультації вузького спеціаліста; призначити лікування та спостереження, провести експертизу працездатності та потребу в скеруванні на МСЕК пацієнта з подагрою.

Навчальні питання:

1. Фактори ризику подагри.
2. Клінічні прояви подагри.
3. Сучасні методи лабораторних та інструментальних обстежень при подагрі.
4. Форми та варіанти перебігу подагри.
5. Диференційна діагностика з іншими ураженнями суглобів.
6. Лікування подагри.
7. Експертиза працездатності у пацієнтів з подагрою.
8. Реабілітація та особливості харчування у пацієнтів з подагрою.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Журавльова Л, Олійник М, Сікало Ю, Федоров В. Основи діагностики та лікування захворювань суглобів. Медкнига. 2020:272.
2. Коваленко ВМ. Ревматичні хвороби. Класифікація, стандарти діагностики та лікування. Київ. 2021:399.
3. Приступа Л.Н., Фадеева Г.А. Ревматологія. Навчальний посібник. Суми: Сумський державний університет. 2019:235.
4. Свінціцький А.С. Діагностика та лікування ревматичних захворювань: навчальний посібник. Медкнига. 2017:372.

Тема. ОСТЕОПОРОЗ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: фактори ризику, алгоритм діагностики остеопорозу, сучасні стандарти профілактики, лікування та ведення пацієнта.

Вміти: виявити ранні ознаки остеопорозу; встановити діагноз; оцінити ризик розвитку переломів за сучасними алгоритмами, призначити лікування та спостереження пацієнта з остеопорозом.

Навчальні питання:

1. Актуальність остеопорозу.
2. Етіологія остеопорозу.
3. Патогенез та патоморфологія остеопорозу.
4. Класифікація остеопорозу.
5. Клінічні прояви остеопорозу.
6. Сучасні методи діагностики остеопорозу:
  - денситометрія;
  - візуалізаційні методи діагностики;
  - лабораторні методи діагностики.
7. Ускладнення остеопорозу. Оцінка ризику переломів за калькулятором FRAX.
8. Принципи лікування остеопорозу.
9. Профілактика остеопорозу.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Головач І.Ю. Глюкокортикоїд-індукований остеопороз. 2019. – 240с.
2. Журавльова Л, Олійник М, Сікало Ю, Федоров В. Основи діагностики та лікування захворювань суглобів. Медкнига. 2020:272.
3. Приступа Л.Н., Фадєєва Г.А. Ревматологія. Навчальний посібник. Суми: Сумський державний університет. 2019:235.
4. Свінціцький АС. Діагностика та лікування ревматичних захворювань: навчальний посібник. Медкнига. 2017:372.
5. Buckley L., Guyatt G., Fink H.A. et al. 2017 American College of Rheumatology Guideline for the Prevention and Treatment of Glucocorticoid-Induced Osteoporosis. Arthritis Rheumatol. – 2017. – V. 69(8). – P. 1521–1537. doi: 10.1002/art.40137.
6. Di Munno O., Mazzantini M., Delle Sedie A. et al. Risk factors for osteoporosis in female patients with systemic lupus erythematosus. Lupus. – 2004. – V. 13(9). – P. 724–30. doi: 10.1191/0961203303lu1097oa.
7. Gayko G.V., Kalashnikov O.V. Form aggravation of osteoarthritis of culpar loam. News of orthopedics, traumatology and prosthetic. – 2012. – V. 4. – P. 10–14 (in Ukrainian).
8. NOGG 2017: Clinical guideline for the prevention and treatment of osteoporosis. – 2017. Available from: <https://www.guidelines.co.uk/musculoskeletal-and-joints/nogg-osteoporosis-guideline/453250.article>

Тема. ГОСТРА РЕВМАТИЧНА ЛИХОМАНКА ТА ХРОНІЧНА РЕВМАТИЧНА ХВОРОБА СЕРЦЯ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: критерії діагностики гострого ревматизму, сучасні стандарти профілактики, лікування та ведення пацієнта з хронічною ревматичною хворобою серця.

Вміти: встановити діагноз та призначити відповідне лікування гострої ревматичної гарячки та хронічної ревматичної хвороби серця.

Навчальні питання:

1. Етіопатогенез гострої ревматичної лихоманки.
2. Клінічні прояви гострої ревматичної лихоманки:
  - артрит,
  - первинний ревматичний кардит,
  - ураження нервової системи,
  - кільцеподібна еритема,

- ревматичні вузлики.
3. Основні і додаткові діагностичні критерії ГРЛ.
  4. Характер ураження серця при ревматичній лихоманці.
  5. Особливості клінічної картини ревматичного кардиту:
    - ендокардит мітрального клапана: прояви, діагностика,
    - ендокардит аортального клапана: прояви, діагностика.
  6. Лабораторна та інструментальна діагностика уражень серця при гострій ревматичній лихоманці.
  7. Поняття про хронічну ревматичну хворобу серця.
  8. Набуті вади серця при хронічній ревматичній хворобі серця: клініка і діагностика.
  9. Основні принципи лікування гострої ревматичної лихоманки.
  10. Ведення хворих з ХРХ серця.
  11. Заходи профілактики ХРХ серця у хворих з перенесеною ГРЛ.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Коваленко В.М. Ревматичні хвороби. Класифікація, стандарти діагностики та лікування. Київ. 2021:399.
2. Приступа Л.Н., Фадєєва Г.А. Ревматологія. Навчальний посібник. Суми: Сумський державний університет. 2019:235.
3. Свінціцький А.С. Діагностика та лікування ревматичних захворювань: навчальний посібник. Медкнига. 2017:372.
4. Фармакологія: підручник для студ. мед. ф-тів вищих навч. закл. / І.С. Чекман, Н.О. Горчакова, Л.І. Казак, І.Ф. Беленічев, В.М. Бобирьов; За ред. І.С. Чекман. - Вид. 3-тє, випр. та доопрац. – Вінниця: Нова книга, 2016. – 783 с.
5. Karen L, Aliza L. Rheumatology Board Review. 2014:224.

Тема. РЕВМАТОЇДНИЙ АРТРИТ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: алгоритм діагностики та диференційної діагностики ревматоїдного артриту та стандарти лікування.

Вміти: діагностувати ревматоїдний артрит та призначити лікування згідно сучасних стандартів.

Навчальні питання:

1. Етіологія, патогенез, клінічна картина ревматоїдного артриту.
2. Варіанти перебігу, класифікація ревматоїдного артриту.
3. Діагностика РА:
  - стандарти лабораторної діагностики при ревматоїдному артриті;
  - рентгенологічні зміни суглобів при ревматоїдному артриті;
  - діагностичні критерії РА.
4. Критерії активності РА.
5. Диференційний діагноз при ревматоїдному артриті.
6. Сучасні стандарти лікування.
7. Прогноз та реабілітація пацієнта з ревматоїдним артритом.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Журавльова Л, Олійник М, Сікало Ю, Федоров В. Основи діагностики та лікування захворювань суглобів. Медкнига. 2020:272.
2. Коваленко ВМ, Гарміш О.О. Глюкокортикоїди при ревматичних захворюваннях. Київ. 2020:63.
3. Коваленко ВМ. Ревматичні хвороби. Класифікація, стандарти діагностики та лікування. Київ. 2021:399.
4. Приступа Л.Н., Фадєєва Г.А. Ревматологія. Навчальний посібник. Суми: Сумський державний університет. 2019:235.
5. Свінціцький АС. Діагностика та лікування ревматичних захворювань: навчальний посібник. Медкнига. 2017:372.
6. Brian FM. Rheumatology, an issue of medical clinics of North America (The Clinics: Internal Medicine) Kindle Editio. 2021:400.
7. <https://rheumahub.org.ua/>.

Тема. АНТИФОСФОЛІПІДНИЙ СИНДРОМ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: етіопатогенез, класифікацію і принципи сучасної діагностики антифосфоліпідного синдрому.

Вміти: встановити діагноз антифосфоліпідного синдрому на основі діагностичних критеріїв та призначити ефективне лікування. Освоїти навички фізикального дослідження внутрішніх органів пацієнтів із антифосфоліпідним синдромом.

Навчальні питання:

1. Поняття про антифосфоліпідний синдром.
2. Етіологія та патогенез антифосфоліпідного синдрому.
3. Генетична схильність антифосфоліпідного синдрому.
4. Клінічна класифікація антифосфоліпідного синдрому.
5. Основні клінічні прояви антифосфоліпідного синдрому.
6. Діагностичні критерії антифосфоліпідного синдрому.
7. Фізикальні методи дослідження: огляд, пальпація, перкусія, аускультация.
8. Лабораторні та інструментальні методи діагностики та їх інтерпретація.
9. Основні принципи лікування антифосфоліпідного синдрому.
10. Медикаментозне лікування антифосфоліпідного синдрому.
11. Покази до проведення плазмаферезу, застосування глюкокортикоїдів та цитостатиків.
12. Профілактика тромбозів при антифосфоліпідному синдромі.
13. Диспансерне спостереження та прогноз пацієнтів із антифосфоліпідним синдромом.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Коваленко В.М. Ревматичні хвороби. Класифікація, стандарти діагностики та лікування. Київ. 2021:399.
2. Приступа Л.Н., Фадеєва Г.А. Ревматологія. Навчальний посібник. Суми: Сумський державний університет. 2019:235.
3. Ревматологія/під редакцією О.М.Біловола. Харків: ХНМУ, 2018.- 251 с.
4. Свінціцький А.С. Діагностика та лікування ревматичних захворювань: навчальний посібник. Медкнига. 2017:372.
5. Karen L, Aliza L. Rheumatology Board Review. 2014:224.

Тема. ДИФДІАГНОСТИКА СУГЛОБОВОГО СИНДРОМУ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: критерії діагностики та принципи лікування суглобового синдрому.

Вміти: діагностувати суглобовий синдром. Вміти призначити відповідне лікування.

Навчальні питання:

1. Визначення терміну «суглобовий синдром».
2. Місцеві ознаки запалення.
3. Складові суглобового статусу.
4. Об'єктивне обстеження хворих із суглобовим синдромом.
5. Дослідження пацієнта під час ходи.
6. Дослідження пацієнта, що стоїть.
7. Функціональне дослідження хребта.
8. Дослідження позаду.
9. Дослідження збоку.
10. Дослідження спереду.
11. Дослідження пацієнта в положенні лежачи.
12. Визначення рухомості суглобів.
13. Індекс Mander.
14. Індекс Mases.
15. Інструментальні методи обстеження.
16. Основні принципи лікування суглобового синдрому.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Коваленко В.М. Ревматичні хвороби. Класифікація, стандарти діагностики та лікування. Київ. 2021:399.
2. Приступи ЛН, Фадєєвої ГА. Ревматологія. Навчальний посібник. Суми: Сумський державний університет. 2019:235.
3. Свінціцький АС. Діагностика та лікування ревматичних захворювань: навчальний посібник. Медкнига. 2017:372.
4. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії. Аналізи. Нормативні показники. Трагування змін. /За редакцією проф. Ю.М. Мостового. – 27-те вид., доп. і перероб. – Київ: Центр ДЗК, 2020. - 792 с.

Тема. ОСОБЛИВОСТІ КУРАЦІЇ ПАЦІЄНТІВ ПОХИЛОГО ВІКУ З РЕВМАТИЧНИМИ ЗАХВОРЮВАННЯМИ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: особливості перебігу ревматичних захворювань у хворих похилого віку.

Вміти: діагностувати певну нозологічну одиницю із ревматологічних захворювань у осіб похилого віку; оцінити результати лабораторно-інструментальних досліджень і важкість перебігу; підібрати схему лікувально-профілактичних заходів та диспансерного спостереження.

Навчальні питання:

1. Нормальні показники функціонування серцево-судинної системи та органів опорно-рухового апарату у осіб похилого віку.
2. Фізіологічні механізми регуляції змін функціонування органів серцево-судинної системи та опорно-рухового апарату при старінні.
3. Епідеміологія. Фактори ризику розвитку ревматологічної патології у осіб похилого віку.
4. Загальні клінічні ознаки і перебіг ревматологічної патології у осіб похилого віку.
5. Критерії та методи діагностики ревматологічної патології у осіб похилого віку.
6. Диференціальна діагностика ревматологічної патології у осіб похилого і старечого віку.
7. Ускладнення ревматологічної патології у осіб похилого і старечого віку.
8. Принципи лікування ревматологічної патології у осіб похилого і старечого віку: дієта, препарати вибору (класифікація, назви, дози, побічні ефекти).

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Коваленко В.М. Ревматичні хвороби. Класифікація, стандарти діагностики та лікування / В.М. Коваленко. – Київ. – 2021. – 399 с.
2. Приступа Л.Н. Ревматологія / Л.Н. Приступи, Г.А. Фадєєвої. – Навчальний посібник. – Суми: Сумський державний університет, 2019. – 235 с.
3. Свінціцький А.С. Діагностика та лікування ревматичних захворювань: навчальний посібник / А.С. Свінціцький. – Медкнига, 2017. – 372 с.
4. Brian F.M. Rheumatology, an issue of medical clinics of North America (The Clinics: Internal Medicine) Kindle Editio / F.M. Brian. – 2021. – 400 p.
5. John H.K. Primer on the Rheumatic Diseases / H.K. John, H.S. John, J.C. Leslie, H.W. Patience. – 2007. – 740 p.
6. Maria G. Washington Manual Rheumatology Subspecialty Consult / G. Maria.– 2020. – 408 p.

Тема. КЛАСИФІКАЦІЯ, ФАРМАКОЛОГІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ НПЗП

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: клінічну фармакологію НПЗП.

Вміти: підбирати адекватну лікувальну тактику та оцінити ризик виникнення ускладнень при застосуванні НПЗП.

Навчальні питання:

1. Класифікація НПЗП (за хімічною структурою; за вираженістю протизапального ефекту; за особливостями фармакодинаміки; залежно від здатності блокувати активність фермента циклооксигенази).
2. Механізм протизапальної дії НПЗП.
3. Основні ефекти НПЗП (протизапальний, анальгезуючий, жарознижуючий, антиагрегантний, імуносупресивний, десенсибілізуючий та ін.).
4. Покази для застосування НПЗП.
5. Представники групи НПЗП, дозування, шляхи введення.
6. Небажані реакції при застосуванні НПЗП зі сторони шлунково-кишкового тракту, нирок, печінки, центральної нервової системи, кісткового мозку, алергічні реакції.
7. Застереження при застосуванні НПЗП (діти, вагітні, годуючі матері). Протипокази до призначення НПЗП.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Клінічна фармакологія : навч. посіб. / Є. І. Шоріков [та ін.] ; Буковин. ДМУ. –Вінниця : Нова Книга, 2019. – 512 с.
2. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії. Аналізи. Нормативні показники. Трагування змін. /За редакцією проф. Ю.М. Мостового. – 27-те вид., доп. і перероб. – Київ: Центр ДЗК, 2020. -792 с.
3. Фармакологія : підручник для студ. мед. ф-тів вищих навч. закл. / І. С. Чекман, Н. О. Горчакова, Л. І. Казак, І. Ф. Беленічев, В. М. Бобирьов; За ред. І. С. Чекман.– Вид. 3-тє, випр. та доопрац.– Вінниця : Нова книга, 2016.– 783 с. : табл.

Тема. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ГКС: СИСТЕМНО, ВНУТРІШНЬОСУГЛОБОВО

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: клінічну фармакологію кортикостероїдів.

Вміти: підібрати терапію ГКС, враховуючи покази, протипокази, супутню патологію.

Навчальні питання:

1. Регуляція функції гіпоталамо-гіпофізарно-надниркової системи.
2. Класифікація глюкокортикостероїдів (ГКС).
3. Фармакодинаміка ГКС:
  - механізм дії ГКС;
  - основні ефекти ГКС (водно-електролітний обмін, вуглеводний обмін, білковий обмін, жировий обмін, обмін кальцію, вплив на серцево-судинну систему, протизапальна дія, імуномодулююча і протиалергічна дія, вплив на кров, ендокринну систему).
4. Фармакокінетика ГКС: механізм всмоктування, розподіл, метаболізм, екскреція.
5. Побічні дії ГКС, методи контролю.
6. Інфекційні ускладнення терапії ГКС.
7. Синдром «відміни» ГКС. Вторинна надниркова недостатність.
8. Модифікація дії ГКС: лікарські та нелікарські фактори.
9. Покази до призначення ГКС:
  - замісна терапія;
  - супресивна терапія;
  - фармакодинамічна терапія.
10. Протипокази до призначення ГКС. Тривалість призначення ГКС.
11. Покази до проведення «пульс-терапії» ГКС.
12. Небажані реакції пульс-терапії метилпреднізолоном.
13. Особливості використання ГКС при деяких захворюваннях і синдромах:
  - ревматологічні захворювання;
  - бронхіальна астма;
  - набряк мозку;
  - інфекції;
  - бактеріальний менінгіт;
  - запальні захворювання товстого кишечника.
14. Особливості застосування ГКС при вагітності.
15. Місцеве застосування ГКС.
16. Інгаляційні ГКС: порівняльна характеристика, фармакокінетика, побічні дії.
17. Інтра- і периартикулярне введення ГКС.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Клінічна фармакологія: навч. пос. / Є.І. Шоріков, Г.І. Шумко, О.С. Хухліна та ін.; ред. Є.І. Шоріков. – Вінниця: Нова Книга, 2019. – 512 с. + Гриф МОЗ.
2. Фармакологія: підручник / І.С. Чекман, Н.О. Горчакова, І.Ю. Висоцький та ін.; за ред. І.С. Чекмана. – 4-те вид. – Вінниця: Нова Книга, 2017. – 784 с. + Гриф. МОН.
3. Фармакологія: підручник для студ. мед. ф-тів вищих навч. закл. / І.С. Чекман, Н.О. Горчакова, Л.І. Казак, І.Ф. Беленічев, В.М. Бобирьов; За ред. І.С. Чекман. - Вид. 3-тє, випр. та доопрац. – Вінниця: Нова книга, 2016. – 783 с.: табл.
4. Фармакотерапія: підручник : у 2 кн. / Б. А. Самура, А. С. Свінціцький, В. Ф. Москаленко [та ін.]; за ред.: Б.А. Самури, А.С. Свінціцького. – Вид. 3-є, переробл. й допов. – К.: Медицина, 2012. – Кн. 1. – 951 с. : іл., табл.
5. Pharmacology: textbook: in 2 parts. Part 1 / I.Yu. Vysotsky, R.A. Khramova, A.A. Kachanova. – Sumy: Sumy State University, 2019. – 311 p.
6. Pharmacology: textbook: in 2 parts. Part 2 / I.Yu. Vysotsky, R.A. Khramova, A.A. Kachanova. – Sumy: Sumy State University, 2020. – 569 p.

Тема. МЕТОДИ ОБСТЕЖЕННЯ ХВОРИХ З ПАТОЛОГІЄЮ ОРГАНІВ ТРАВЛЕННЯ. ДІАГНОСТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ВІЗУАЛЬНИХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ (РЕНТГЕНОЛОГІЧНИХ, СОНОГРАФІЧНИХ ТА ЕНДОСКОПІЧНИХ)

Тривалість заняття: 6 годин.

Навчальні цілі:

Знати: покази та особливості підготовки пацієнтів для проведення обстежень при захворюваннях органів травлення.

Вміти: призначати відповідні обстеження при захворюваннях органів травлення.

Навчальні питання:

1. Методи діагностики Н.рулогі.
2. Серологічні методи діагностики.
3. Діагностичні можливості дихальних тестів.
4. рН-метрія.
5. Ендоскопія в гастроентерології.
6. Ультразвукова діагностика.
7. Рентгендіагностика.
8. Доплерографія.
9. Ендоскопічна ретроградна холангіопанкреатографія (ЕРХПГ).
10. Комп'ютерна діагностика.

11. Магнітно-резонансна томографія.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Гастроентерологія: підручник у 2-х томах / За редакцією Харченко Н.В., Бабака О.Я. 2-е вид., переробл., доповн. Кіровоград.: Поліум, 2016. Т. 1. 488 с., іл., табл.; 8.
2. Гастроентерологія: підручник у 2-х томах / За редакцією Харченко Н.В., Бабака О.Я. 2-е вид., переробл., доповн. Кіровоград.: Поліум, 2017. Т. 2. 432 с., іл., табл.; 4.
3. Наказ МОЗ України від 12.2009 N 1051 (із змінами, внесеними згідно з Наказами МОЗ) «Про надання медичної допомоги хворим гастроентерологічного профілю.
4. Основи гастроентерології: Навчальний посібник / Склярів О.Я., Косий Є.Р., Склярів Є.Я. – Львів: "Кварт", 2011. – 289 с.
5. Посібник «Внутрішні хвороби. Підручник, заснований на принципах доказової медицини 2018/19» www.empendium.com/ua.
6. <http://ukrgastro.com.ua/>.

Тема. ДІАГНОСТИКА ТА ЛІКУВАННЯ ГАСТРОЕЗОФАГЕАЛЬНОЇ РЕФЛЮКСНОЇ ХВОРОБИ, АХАЛАЗІЇ КАРДІЇ

Тривалість заняття: 4 години.

Навчальні цілі:

Знати: етіопатогенез, принципи діагностики та лікування гастроєзофагеальної рефлюксної хвороби (ГЕРХ) і ахалазії кардії.

Вміти: діагностувати та лікувати пацієнтів з ГЕРХ і ахалазією кардії.

Навчальні питання:

1. Етіопатогенез ГЕРХ.
2. Чинники ризику ГЕРХ.
3. Класифікація ГЕРХ.
4. Діагностичні критерії ГЕРХ.
5. Сучасні принципи лікування ГЕРХ.
6. Ускладнення ГЕРХ.
7. Профілактика ГЕРХ.
8. Етіопатогенез ахалазії кардії.
9. Критерії діагностики ахалазії кардії.

10. Сучасні підходи до лікування ахалазії кардії.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Гастроентерологія: підручник у 2-х томах / За редакцією Харченко Н.В., Бабака О.Я. 2-е вид., переробл., доповн. Кіровоград.: Поліум, 2016. Т. 1. 488 с., іл., табл.; 8.
2. Гастроентерологія: підручник у 2-х томах / За редакцією Харченко Н.В., Бабака О.Я. 2-е вид., переробл., доповн. Кіровоград.: Поліум, 2017. Т. 2. 432 с., іл., табл.; 4.
3. Посібник «Внутрішні хвороби. Підручник, заснований на принципах доказової медицини 2018/19» www.empendium.com/ua.
4. Основи гастроентерології: Навчальний посібник / Склярів О.Я., Косий Є.Р., Склярів Є.Я. – Львів: "Кварт", 2011. – 289 с.
5. Пасечко Н. Ярема Н., Мартинюк Л. Практичний посібник з внутрішньої медицини або кишенькова книжка сімейного лікаря. - Підручники і посібники. – 2019.
6. Громадське здоров'я у практиці сімейного лікаря : підруч. для студентів, лікарів-інтернів, магістрів мед. закл. вищ. освіти, резидентів, лікарів заг. практики – сімейн. лікарів / за ред. : Є. Я. Склярів, М. А. Бичкова. – Київ : Медицина, 2020. – 287 с.
7. <http://ukrgastro.com.ua/>
8. Наказ МОЗ України від 12.2009 N 1051 (із змінами, внесеними згідно з Наказами МОЗ) «Про надання медичної допомоги хворим гастроентерологічного профілю.
9. Наказ МОЗ України від 31.10.2013 № 943 «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при GERX».

Тема. ФУНКЦІОНАЛЬНА ДИСПЕПСІЯ. ПОНЯТТЯ НЕДОСЛІДЖЕНОЇ ДИСПЕПСІЇ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: критерії діагностики та принципи лікування диспепсії.

Вміти: встановити діагноз диспепсії і призначити відповідне лікування.

Навчальні питання:

1. Етіопатогенез ФД згідно з Римськими критеріями IV перегляду.
2. Класифікація ФД згідно з Римськими критеріями IV перегляду.
3. Діагностичні критерії ФД.
4. Принципи лікування ФД згідно Римських критеріїв.

5. Діагностичні критерії та принципи лікування розладів недослідженої диспепсії.

6. Профілактика диспепсії.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Гастроентерологія. За редакцією Харченко Н.В., Бабака О.Я. Київ, 2007, 720 с.
2. Громадське здоров'я у практиці сімейного лікаря : підруч. для студентів, лікарів-інтернів, магістрів мед. закл. вищ. освіти, резидентів, лікарів заг. практики – сімейн. лікарів / за ред. : Є.Я. Склярова, М.А. Бичкова. – Київ : Медицина, 2020. – 287 с.
3. Майданник В.Г. Римські критерії IV (2016): що нового? Міжнар. Журн.педіатр., акуш., та гінек. 2016;Том 10,
4. Основи гастроентерології: Навчальний посібник / Скляров О.Я., Косий Є.Р., Скляров Є.Я. – Львів: "Кварт", 2011. – 289 с.
5. <http://ukrgastro.com.ua/>

**Тема. СУЧАСНІ АСПЕКТИ ДІАГНОСТИКИ ХРОНІЧНОГО ГАСТРИТУ
ТА ДУОДЕНІТУ**

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: етіологію, патогенез, особливості клінічного перебігу та лікування гастриту і дуоденіту.

Вміти: встановити своєчасно діагноз та призначати відповідне лікування.

Навчальні питання:

1. Етіологія гастриту і дуоденіту.
2. Чинники ризику запальних уражень шлунка і цибулини ДПК.
3. Класифікація запальних уражень шлунка і ДПК.
4. Клінічні прояви гастриту.
5. Клінічні прояви дуоденіту.
6. Критерії діагностики гастриту і дуоденіту.
7. Місце лабораторних та інструментальних методів діагностики гастриту і дуоденіту.
8. Сучасні принципи лікування гастриту і дуоденіту.
9. Профілактика гастриту і дуоденіту.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, нормативно-правові акти, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: лекційна аудиторія, аудиторії для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації лекцій, відеофільми, звукозаписи, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Гастроентерологія: підручник у 2-х томах / За редакцією Харченко Н.В., Бабака О.Я. 2-е вид., переробл., доповн. Кіровоград.: Поліум, 2017. Т. 2. 432 с., іл., табл.; 4.
2. Громадське здоров'я у практиці сімейного лікаря : підруч. для студентів, лікарів-інтернів, магістрів мед. закл. вищ. освіти, резидентів, лікарів заг. практики – сімейн. лікарів / за ред. : Є. Я. Склярова, М. А. Бичкова. – Київ : Медицина, 2020. – 287 с.
3. Денисюк В.І., Денисюк О.В. Внутрішня медицина: підруч. для студентів закладів вищ. мед. освіти III-IV рівня акредитації та лікарів післядипл. освіти на основі рекомендацій доказової медицини / В.І. Денисюк, О.В. Денисюк; за ред. В.М. Коваленко. – 3-тє вид, перероб. і допов. – Київ: Моріон, 2019. – 959 с.
4. Наказ МОЗ України від 12.2009 N 1051 (із змінами, внесеними згідно з Наказами МОЗ) «Про надання медичної допомоги хворим гастроентерологічного профілю.
5. Основи гастроентерології: Навчальний посібник / Скляров О.Я., Косий Є.Р., Скляров Є.Я. – Львів: "Кварт", 2011. – 289 с.
6. <http://ukrgastro.com.ua/>

Тема. ПЕПТИЧНА ВИРАЗКА ШЛУНКА ТА ДВАНАДЦЯТИПАЛОЇ КИШКИ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: етіологію, патогенез, особливості клінічного перебігу та лікування пептичної виразки (ПВ).

Вміти: встановити своєчасно діагноз та призначати відповідне лікування.

Навчальні питання:

1. Етіологія ПВ.
2. Чинники ризику ПВ.
3. Роль *H.pylori* в етіопатогенезі уражень гастродуоденальної зони.
4. Канцерогенні властивості *H.pylori*.
5. Клінічні прояви ПВ.
6. Сучасні методи діагностики *H.pylori*:
  - ¹³C-уреазний дихальний тест;
  - Визначення антигену *H.pylori* у випорожненнях;

- Серологічні тести;
- Гістологічне дослідження біоптатів;
- Швидкий уреазний тест.

7. Методи, рекомендовані для первинної діагностики *H.pylori*.
8. Методи контролю ефективності ерадикації.
9. Сучасні рекомендації щодо ерадикації *H.pylori* згідно з Маастрихт-6.
10. Покази і принципи трикомпонентної терапії.
11. Покази і принципи послідовної терапії.
12. Покази і принципи терапії другої лінії.
13. Покази і принципи терапії “порятунку”.
14. Проблеми зростання резистентності *H.pylori* до антибіотиків.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, відділення ендоскопії, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Гастроентерологія: підручник у 2-х томах / За редакцією Харченко Н.В., Бабака О.Я. 2-е вид., переробл., доповн. Кіровоград.: Поліум, 2016. Т. 1. 488 с., іл., табл.;
2. Гастроентерологія: підручник у 2-х томах / За редакцією Харченко Н.В., Бабака О.Я. 2-е вид., переробл., доповн. Кіровоград.: Поліум, 2017. Т. 2. 432 с., іл., табл.;
3. Громадське здоров'я у практиці сімейного лікаря: підруч. для студентів, лікарів-інтернів, магістрів мед. закл. вищ. освіти, резидентів, лікарів заг. практики – сімейн. лікарів / за ред. : Є.Я. Склярова, М.А. Бичкова. – Київ : Медицина, 2020. – 287 с.
4. Наказ МОЗ України від 03.09.2014 № 613. Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги “Пептична виразка шлунка і дванадцятипалої кишки”.
5. Основи гастроентерології: Навчальний посібник / Скляров О.Я., Косий Є.Р., Скляров Є.Я. – Львів: "Кварт", 2011. – 289 с.
6. <http://ukrgastro.com.ua/>
7. Malfertheiner P., Megraud F., O'Morain C.A. on behalf of the European Helicobacter and Microbiota Study Group and Consensus panel, et al Management of Helicobacter pylori infection—the Maastricht V/Florence Consensus Report Gut 2017;66:6-30.

Тема. УСКЛАДНЕННЯ ПЕПТИЧНОЇ ВИРАЗКИ ШЛУНКА ТА ДВАНАДЦЯТИПАЛОЇ КИШКИ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: критерії діагностики та алгоритм дій при виникненні ускладнення пептичної виразки (ПВ).

Вміти: встановити своєчасно діагноз та призначати відповідне лікування.

Навчальні питання:

1. Чинники ризику ускладнення ПВ.
2. Класифікація ускладнень ПВ.
3. Критерії діагностики ускладнень ПВ.
4. Алгоритм дій лікаря при виникненні ускладнення ПВ.
5. Профілактика ускладнень ПВ.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, відділення ендоскопії, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Гастроентерологія: підручник у 2-х томах / За редакцією Харченко Н.В., Бабака О.Я. 2-е вид., переробл., доповн. Кіровоград.: Поліум, 2016. Т. 1. 488 с., іл., табл.; 8.
2. Гастроентерологія: підручник у 2-х томах / За редакцією Харченко Н.В., Бабака О.Я. 2-е вид., переробл., доповн. Кіровоград.: Поліум, 2017. Т. 2. 432 с., іл., табл.; 4.
3. Громадське здоров'я у практиці сімейного лікаря : підруч. для студентів, лікарів-інтернів, магістрів мед. закл. вищ. освіти, резидентів, лікарів заг. практики – сімейн. лікарів / за ред. : Є. Я. Склярова, М. А. Бичкова. – Київ : Медицина, 2020. – 287 с.
4. Наказ МОЗ України від 12.2009 N 1051 (із змінами, внесеними згідно з Наказами МОЗ) «Про надання медичної допомоги хворим гастроентерологічного профілю.
5. Основи гастроентерології: Навчальний посібник / Скляров О.Я., Косий Є.Р., Скляров Є.Я. – Львів: "Кварт", 2011. – 289 с.
6. Пасечко Н. Ярема Н., Мартинюк Л. Практичний посібник з внутрішньої медицини або кишенькова книжка сімейного лікаря. У двох частинах (Ч.1: ендокринологія, пульмонологія, гастроентерологія, гематологія; Ч. 2: кардіологія, ревматологія, нефрологія Підручники і посібники. – 2019.
7. Посібник «Внутрішні хвороби. Підручник, заснований на принципах доказової медицини 2018/19» www.empendium.com/ua.
8. <http://ukrgastro.com.ua/>

Тема. ХРОНІЧНИЙ ПАНКРЕАТИТ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: алгоритм діагностики та принципи лікування хронічного панкреатиту.

Вміти: своєчасно виявляти та проводити лікування пацієнтів з хронічним панкреатитом.

Навчальні питання:

1. Етіопатогенез хронічного панкреатиту.
2. Класифікація хронічного панкреатиту.
3. Особливості клінічного перебігу хронічного панкреатиту.
4. Критерії діагностики хронічного панкреатиту.
5. Сучасні підходи до лікування хронічного панкреатиту.
6. Профілактика хронічного панкреатиту.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Актуальні питання гастроентерології в практиці сімейного лікаря: навчальний посібник / В.М. Ждан, К.Є. Іщейкін, М.Ю. Бабаніна, О.Є. Кітура: Полтава, 2015. 130 с.
2. Гастроентерологія: підручник у 2-х томах / За редакцією Харченко Н.В., Бабака О.Я. 2-е вид., переробл., доповн. Кіровоград.: Поліум, 2016. Т. 1. 488 с., іл., табл.; 8.
3. Гастроентерологія: підручник у 2-х томах / За редакцією Харченко Н.В., Бабака О.Я. 2-е вид., переробл., доповн. Кіровоград.: Поліум, 2017. Т. 2. 432 с., іл., табл.; 4.
4. Громадське здоров'я у практиці сімейного лікаря : підруч. для студентів, лікарів-інтернів, магістрів мед. закл. вищ. освіти, резидентів, лікарів заг. практики – сімейн. лікарів / за ред. : Є.Я. Склярова, М.А. Бичкова. – Київ : Медицина, 2020. – 287 с.
5. Посібник «Внутрішні хвороби. Підручник, заснований на принципах доказової медицини 2018/19» www.empendium.com/ua.
6. <http://sgastro.com.ua>.
7. <https://www.worldgastroenterology.org>.

Тема. ЖОВЧЕКАМ'ЯНА ХВОРОБА

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: алгоритм діагностики та принципи лікування жовчекам'яної хвороби (ЖКХ).

Вміти: своєчасно виявляти та проводити лікування ЖКХ.

Навчальні питання:

1. Етіопатогенез дискінезій жовчних шляхів.
2. Класифікація дискінезій жовчних шляхів.
3. Клінічні прояви дискінезій жовчних шляхів.
4. Діагностика дискінезій жовчних шляхів:
5. Сучасні принципи лікування дискінезій жовчних шляхів.
6. Етіопатогенез ЖКХ.
7. Класифікація ЖКХ.
8. Клінічні прояви ЖКХ.
9. Алгоритм діагностики ЖКХ.
10. Принципи лікування ЖКХ.
11. Профілактика ЖКХ.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Актуальні питання гастроентерології в практиці сімейного лікаря: навчальний посібник / В.М. Ждан, К.Є. Іщейкін, М.Ю. Бабаніна, О.Є. Кітура: Полтава, 2015. 130 с.
2. Гастроентерологія: підручник у 2-х томах / За редакцією Харченко Н.В., Бабака О.Я. 2-е вид., переробл., доповн. Кіровоград.: Поліум, 2016. Т. 1. 488 с., іл., табл.; 8.
3. Гастроентерологія: підручник у 2-х томах / За редакцією Харченко Н.В., Бабака О.Я. 2-е вид., переробл., доповн. Кіровоград.: Поліум, 2017. Т. 2. 432 с., іл., табл.; 4.
4. Посібник «Внутрішні хвороби. Підручник, заснований на принципах доказової медицини 2018/19» www.empendium.com/ua.
5. <http://sgastro.com.ua>.
6. <https://www.worldgastroenterology.org>.

Тема. ДІАГНОСТИКА ТА ЛІКУВАННЯ ЦИРОЗІВ ПЕЧІНКИ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: алгоритм діагностики та принципи лікування цирозу печінки.

Вміти: своєчасно діагностувати та призначати лікування при цирозі печінки.

Навчальні питання:

1. Етіологія цирозу печінки.
2. Класифікація цирозу печінки.
3. Діагностичні критерії цирозу печінки.

4. Особливості лікування цирозу печінки.
5. Принципи діагностики та лікування асцити.
6. Принципи діагностики та лікування варикозного розширення вен стравоходу і шлунка.
7. Принципи діагностики та лікування печінкової енцефалопатії.
8. Принципи діагностики та лікування гепаторенального синдрому.
9. Принципи діагностики та лікування спонтанного бактерійного перитоніту.
10. Принципи діагностики та лікування гіпонатріємії.
11. Принципи діагностики та лікування гепатоцелюлярної карциноми.
12. Принципи діагностики та лікування гіперспленізму.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Гастроентерологія: підручник у 2-х томах / За редакцією Харченко Н.В., Бабака О.Я. 2-е вид., переробл., доповн. Кіровоград.: Поліум, 2016. Т. 1. 488 с., іл., табл.; 8.
2. Гастроентерологія: підручник у 2-х томах / За редакцією Харченко Н.В., Бабака О.Я. 2-е вид., переробл., доповн. Кіровоград.: Поліум, 2017. Т. 2. 432 с., іл., табл.; 4.
3. Основи гастроентерології: Навчальний посібник / Склярів О.Я., Косий Є.Р., Склярів Є.Я. – Львів: "Кварт", 2011. – 289 с.
4. Посібник «Внутрішні хвороби. Підручник, заснований на принципах доказової медицини 2018/19» www.empendium.com/ua.
5. Посібник «Внутрішні хвороби. Підручник, заснований на принципах доказової медицини 2018/19» www.empendium.com/ua.
6. Хронічні гепатити та цирози печінки: навч. посібник / Н.Б. Губергріц, Н.В. Харченко – 4-е вид., виправл. і доп. – К.: ‘ПОЛІУМ’, 2015. – 288 с., іл.
7. Цироз печінки та його ускладнення. Клінічна настанова. Харченко Н.В., Ліщишина О.М., Бабак О.Я. та ін. 2017. – 95 с.
8. <http://ukrgastro.com.ua/>
9. <https://lkv.biz/en/liver-cirrhosis-modern-approach-to-the-problem/>.

Тема. ДІАГНОСТИКА ТА ЛІКУВАННЯ ЦЕЛІАКІЇ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: критерії діагностики та принципи лікування целиакії.

Вміти: своєчасно діагностувати та призначити відповідне лікування целиакії.

Навчальні питання:

1. Визначення поняття «целиакія».
2. Етіологія та патогенетичні механізми розвитку целиакії.
3. Клінічні форми целиакії.
4. Діагностика та диференційна діагностика целиакії.
5. Сучасні методи лікування целиакії.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Гастроентерологія: підручник у 2-х томах / За редакцією Харченко Н.В., Бабака О.Я. 2-е вид., переробл., доповн. Кіровоград.: Поліум, 2016. Т. 1. 488 с., іл., табл.; 8.
2. Гастроентерологія: підручник у 2-х томах / За редакцією Харченко Н.В., Бабака О.Я. 2-е вид., переробл., доповн. Кіровоград.: Поліум, 2017. Т. 2. 432 с., іл., табл.; 4.
3. Громадське здоров'я у практиці сімейного лікаря : підруч. для студентів, лікарів-інтернів, магістрів мед. закл. вищ. освіти, резидентів, лікарів заг. практики – сімейн. лікарів / за ред. : Є. Я. Склярова, М. А. Бичкова. – Київ : Медицина, 2020. – 287 с.
4. Передерій В.Г., Ткач С.М. Основи внутрішньої медицини. – Вінниця: Нова книга, 2010. – Т. 3 - 1006 с.
5. <http://ukrgastro.com.ua/>

Тема. ДІАГНОСТИКА ТА ЛІКУВАННЯ СИНДРОМУ ПОДРАЗНЕНОЇ КИШКИ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: критерії діагностики та принципи лікування синдрому подразненої кишки (СПК).

Вміти: своєчасно діагностувати синдром подразненої кишки. Вміти призначити відповідне лікування.

Навчальні питання:

1. Визначення поняття «синдром подразненої кишки».
2. Поширеність синдрому подразненої кишки.
3. Етіологія та патогенетичні механізми розвитку синдрому подразненої кишки.
4. Класифікація синдрому подразненої кишки.
5. Клінічні прояви різних форм синдрому подразненої кишки.
6. Діагностика та диференційна діагностика синдрому подразненої кишки.
7. Сучасні методи лікування синдрому подразненої кишки.
8. Поширеність синдрому надмірного бактеріального росту тонкої кишки.

9. Етіологія та патогенетичні механізми розвитку синдрому надмірного бактеріального росту тонкої кишки.
10. Клінічні прояви синдрому надмірного бактеріального росту тонкої кишки.
11. Діагностика та диференційна діагностика синдрому надмірного бактеріального росту тонкої кишки.
12. Сучасні методи лікування синдрому надмірного бактеріального росту тонкої кишки.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Гастроентерологія: підручник у 2-х томах / За редакцією Харченко Н.В., Бабака О.Я. 2-е вид., переробл., доповн. Кіровоград.: Поліум, 2016. Т. 1. 488 с., іл., табл.; 8.
2. Гастроентерологія: підручник у 2-х томах / За редакцією Харченко Н.В., Бабака О.Я. 2-е вид., переробл., доповн. Кіровоград.: Поліум, 2017. Т. 2. 432 с., іл., табл.; 4.
3. Громадське здоров'я у практиці сімейного лікаря : підруч. для студентів, лікарів-інтернів, магістрів мед. закл. вищ. освіти, резидентів, лікарів заг. практики – сімейн. лікарів / за ред. : Є. Я. Склярова, М. А. Бичкова. – Київ : Медицина, 2020. – 287 с.
4. Передерій В.Г., Ткач С.М. Основи внутрішньої медицини. – Вінниця: Нова книга, 2010. – Т. 3 - 1006 с.
5. <http://ukrgastro.com.ua/>

**Тема. ДІАГНОСТИКА ТА ЛІКУВАННЯ ЗАПАЛЬНИХ ХВОРОБ КИШКИ
(НЕСПЕЦИФІЧНИЙ ВИРАЗКОВИЙ КОЛІТ І ХВОРОБИ КРОНА)**

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: алгоритм діагностики та лікування неспецифічного виразкового коліту (НВК) і хвороби Крона.

Вміти: діагностувати та призначати лікування пацієнтам з НВК і хворобою Крона.

Навчальні питання:

1. Етіопатогенез НВК.
2. Чинники ризику НВК.
3. Критерії діагностики НВК.
4. Диференційна діагностика НВК.
5. Основні принципи лікування НВК згідно сучасних рекомендацій.
6. Принципи дієтичного харчування при НВК.
7. Роль похідних 5-аміносаліцилової кислоти в лікуванні НВК.

8. Покази і алгоритм застосування глюкокортикоїдів в лікуванні НВК.
9. Покази до застосування і алгоритм призначення цитостатиків в лікуванні НВК.
10. Роль біологічних препаратів в лікуванні НВК.
11. Симптоматична терапія при НВК.
12. Етіопатогенез хвороби Крона.
13. Чинники ризику хвороби Крона.
14. Класифікація хвороби Крона.
15. Клінічні прояви хвороби Крона.
16. Позакишкові прояви хвороби Крона.
17. Критерії діагностики хвороби Крона.
18. Диференційна діагностика хвороби Крона.
19. Основні принципи лікування хвороби Крона згідно сучасних рекомендацій: дієтичне харчування, похідні 5-аміносаліцилової кислоти, глюкокортикоїди, цитостатики, біологічні препарати, симптоматичне лікування і т.д.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, відділення ендоскопії, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Гастроентерологія: підручник у 2-х томах / За редакцією Харченко Н.В., Бабака О.Я. 2-е вид., переробл., доповн. Кіровоград.: Поліум, 2016. Т. 1. 488 с., іл., табл.; 8.
2. Гастроентерологія: підручник у 2-х томах / За редакцією Харченко Н.В., Бабака О.Я. 2-е вид., переробл., доповн. Кіровоград.: Поліум, 2017. Т. 2. 432 с., іл., табл.; 4.
3. Наказ МОЗ України від 11.02.2016 р. № 90 «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при запальних захворюваннях кишечника».
4. Основи гастроентерології: Навчальний посібник / Склярів О.Я., Косий Є.Р., Склярів Є.Я. – Львів: "Кварт", 2011. – 289 с.
5. Harbord M., Eliakim R., Bettenworth D. Third European Evidence-based Consensus on Diagnosis and Management of Ulcerative Colitis. Part 2: Current Management // Journal of Crohn's and Colitis. — 2017. — Vol. 11 (7). — P. 769 — 784.
6. <http://ukrgastro.com.ua/>
7. Ko C.W., Singh S., Feuerstein J.D. et al. AGA Clinical Practice Guidelines on the Management of Mild-to-Moderate Ulcerative Colitis // Gastroenterol. — 2019. — Vol. 156. — P. 748 — 764. doi:10.1053/j.gastro.2018.12.009.

Тема. МЕТОДИ ОБСТЕЖЕННЯ ПРИ ЗАХВОРЮВАННЯХ НИРОК

Тривалість заняття: 4 години.

Навчальні цілі:

Знати: основні складові фізикального обстеження нирок, лабораторні та інструментальні методи обстеження в діагностиці патології нирок: покази до проведення, клінічна інтерпретація, діагностичне значення.

Вміти: скласти план обстеження у хворого з патологією нирок, клінічно інтерпретувати результати лабораторних та інструментальних методів дослідження.

Навчальні питання:

1. Особливості збору анамнезу у хворих з патологією нирок.
2. Правила забору сечі на загальний аналіз та спеціальні проби.
3. Клінічна оцінка змін в загальному аналізі сечі.
4. Визначення поняття «сечовий синдром». Клінічне трактування основних його складових:
  - протеїнурія (види, характеристика, проби оцінки різних форм протеїнурії);
  - гематурія (форми, клінічне значення, додаткові проби);
  - лейкоцитурія;
  - циліндрурія.
5. Клінічна інтерпретація лабораторних методів обстеження хворих з патологією нирок.
6. Оцінка функції нирок за даними лабораторних методів дослідження:
  - визначення відносної щільності сечі в одноразовому аналізі та при пробі Зимницького;
  - визначення креатиніну;
  - визначення швидкості клубочкової фільтрації (ШКФ)
  - визначення здатності нирок до розведення і концентрування.
7. Рентгенологічні методи дослідження та їх клінічне значення:
  - оглядова рентгенографія,
  - внутрішньовенна урографія,
  - ретроградна пієлографія,
  - антеградна пієлографія,
  - додаткові рентгенологічні методи
8. Радіоізотопні методи дослідження
9. Ультразвукове дослідження нирок.
10. Покази, протипокази, ускладнення та діагностична цінність біопсії нирок.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, відділення ендоскопії, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Денисюк В.І., Денисюк О.В. Внутрішня медицина. Підручник для студентів закладів вищої освіти III-IV рівня акредитації та лікарів післядипломної освіти на основі рекомендацій доказової медицини / За ред. В.М. Коваленка. – К.: МОРІОН, 2019. – 960 с.
2. Мостовий Ю.М. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії / За редакцією проф. Ю.М. Мостового. – Київ: Центр ДЗК, 2020. - 799 с. .
3. Передерій В.Г., Ткач С.М. Основи внутрішньої медицини. – Вінниця: Нова книга, 2010. – Т. 3 - 1006 с.

Тема. ГЛОМЕРУЛОНЕФРИТИ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: критерії діагностики та принципи лікування гломерулонефриту.

Вміти: проводити диференційну діагностику гломерулонефриту та призначати своєчасне лікування.

Навчальні питання:

1. Епідеміологія та соціальне значення проблеми гломерулонефриту.
2. Основні етіологічні фактори гломерулонефриту.
3. Класифікація гломерулонефриту.
4. Клінічні прояви гломерулонефриту
5. Основні синдроми при гломерулонефриті.
6. Основні та додаткові лабораторні обстеження хворого із гломерулонефритом.
7. Інструментальні методи дослідження в діагностиці гломерулонефриту: покази, протипокази, діагностична цінність.
8. Диференціальна діагностика гломерулонефриту.
9. Загальні принципи лікування гломерулонефриту.
10. Немедикаментозна терапія гломерулонефриту.
11. Патогенетичне лікування гломерулонефриту.
12. Покращення мікроциркуляції в клубочках та реологічних властивостей крові в лікуванні гломерулонефриту.
13. Особливості проведення антигіпертензивної терапії у хворих на гломерулонефрит.
14. Мембраностабілізуюча терапія гломерулонефриту.
15. Предиктори виникнення резистентності до лікування.
16. Критерії ефективності лікування гломерулонефриту.
17. Диспансерне спостереження за хворими із гломерулонефритом.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Денисюк В.І., Денисюк О.В. Внутрішня медицина. Підручник для студентів закладів вищої освіти III-IV рівня акредитації та лікарів післядипломної освіти на основі рекомендацій доказової медицини / За ред. В.М. Коваленка. – К.: МОРІОН, 2019. – 960 с.
2. Мостовий Ю.М. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії / За редакцією проф. Ю.М. Мостового. – Київ: Центр ДЗК, 2020. - 799 с. .
3. Передерий В.Г., Ткач С.М. Основи внутрішньої медицини. – Вінниця: Нова книга, 2010. – Т. 3 - 1006 с.
4. Посібник «Внутрішні хвороби. Підручник, заснований на принципах доказової медицини 2018/19» www.empendium.com/ua.
5. <https://compendium.com.ua/>

Тема. ПІЄЛОНЕФРИТИ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: критерії діагностики та принципи лікування хронічного пієлонефриту.

Вміти: проводити диференційну діагностику хронічного пієлонефриту та призначати своєчасне лікування.

Навчальні питання:

1. Етіологія і патогенетичні механізми розвитку пієлонефритів.
2. Класифікація пієлонефритів.
3. Клінічні синдроми гострого пієлонефриту.
4. Діагностичні критерії гострого пієлонефриту.
5. Хронічний пієлонефрит: клініка, діагностика, диференційна діагностика.
6. Лікування гострого пієлонефриту.
7. Принципи лікування хронічного пієлонефриту.
8. Ускладнення пієлонефриту. Лікування ускладнень.
9. Диспансеризація та експертиза працездатності хворих з пієлонефритами.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Денисюк В.І., Денисюк О.В. Внутрішня медицина. Підручник для студентів закладів вищої освіти III-IV рівня акредитації та лікарів післядипломної освіти на основі рекомендацій доказової медицини / За ред. В.М. Коваленка. – К.: МОРІОН, 2019. – 960 с.
2. Мостовий Ю.М. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії / За редакцією проф. Ю.М. Мостового. – Київ: Центр ДЗК, 2020. - 799 с.
3. Передерий В.Г., Ткач С.М. Основи внутрішньої медицини. – Вінниця: Нова книга, 2010. – Т. 3 - 1006 с.
4. Посібник «Внутрішні хвороби. Підручник, заснований на принципах доказової медицини 2018/19» www.empendium.com/ua.
5. <https://compendium.com.ua/>

Тема. ХРОНІЧНА ХВОРОБА НИРОК

Тривалість заняття: 6 годин.

Навчальні цілі:

Знати: принципи лікування, профілактики та диспансерного спостереження хронічної хвороби нирок (ХХН).

Вміти: діагностувати хронічну хворобу нирок. Вміти призначити відповідне лікування.

Навчальні питання:

1. Визначення поняття «хронічна хвороба нирок».
2. Критерії діагностики хронічної хвороби нирок (ХХН) за KDIGO 2012.
3. Сучасна класифікація ХХН.
4. Стадії хронічної хвороби нирок.
5. Захворювання, що призводять до хронічної хвороби нирок.
6. Сучасні методи діагностики ХХН.
7. Лікування ХХН.
8. Замісна ниркова терапія: покази, підготовка, основні методи, протипокази.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Денисюк В.І., Денисюк О.В. Внутрішня медицина. Підручник для студентів закладів вищої освіти III-IV рівня акредитації та лікарів післядипломної освіти на основі рекомендацій доказової медицини / За ред. В.М. Коваленка. – К.: МОРІОН, 2019. – 960 с.

2. Мостовий Ю.М. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії / За редакцією проф. Ю.М. Мостового. – Київ: Центр ДЗК, 2020. - 799 с.
3. Передерій В.Г., Ткач С.М. Основи внутрішньої медицини. – Вінниця: Нова книга, 2010. – Т. 3 - 1006 с.

Тема. ГОСТРЕ УРАЖЕННЯ НИРОК

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: принципи діагностики та лікування гострого пошкодження нирок.

Вміти: діагностувати та призначити відповідне лікування при гострому пошкодженні нирок.

Навчальні питання:

1. Визначення поняття «гостре пошкодження нирок».
2. Класифікація важкості гострого пошкодження нирок за KDIGO 2012.
3. Причини преренального гострого пошкодження нирок.
4. Причини ренального гострого пошкодження нирок.
5. Причини постренального гострого пошкодження нирок.
6. Клінічна картина та перебіг гострого пошкодження нирок.
7. Діагностичні критерії гострого ураження нирок.
8. Лікування гострого пошкодження нирок.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Денисюк В.І., Денисюк О.В. Внутрішня медицина. Підручник для студентів закладів вищої освіти III-IV рівня акредитації та лікарів післядипломної освіти на основі рекомендацій доказової медицини / За ред. В.М. Коваленка. – К.: МОРІОН, 2019. – 960 с.
2. Мостовий Ю.М. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії / За редакцією проф. Ю.М. Мостового. – Київ: Центр ДЗК, 2020. - 799 с.
3. Передерій В.Г., Ткач С.М. Основи внутрішньої медицини. – Вінниця: Нова книга, 2010. – Т. 3 - 1006 с.

Тема. АМІЛОЇДОЗ НИРОК

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: принципи лікування, профілактики та диспансерного спостереження хворих з амілоїдозом нирок.

Вміти: діагностувати амілоїдоз нирок та призначити відповідне лікування.

Навчальні питання:

1. Визначення поняття «амілоїдоз нирок».
2. Етіологія. Групи амілоїдозу.
3. Основні типи амілоїдозу.
4. Класифікація амілоїдозу нирок.
5. Приклади формування діагнозу.
6. Клінічна характеристика окремих типів амілоїдозу.
7. Клінічні та амбулаторно-інструментальні критерії діагностики амілоїдозу нирок.
8. Клінічні критерії діагностики амілоїдозу нирок на різних стадіях захворювання.
9. Клінічні прояви амілоїдозу залежно від форми.
10. Лікування амілоїдозу нирок.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Денисюк В.І., Денисюк О.В. Внутрішня медицина. Підручник для студентів закладів вищої освіти III-IV рівня акредитації та лікарів післядипломної освіти на основі рекомендацій доказової медицини / За ред. В.М. Коваленка. – К.: МОРІОН, 2019. – 960 с.
2. Мостовий Ю.М. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії / За редакцією проф. Ю.М. Мостового. – Київ: Центр ДЗК, 2020. - 799 с. .
3. Передерій В.Г., Ткач С.М. Основи внутрішньої медицини. – Вінниця: Нова книга, 2010. – Т. 3 - 1006 с.
4. [http:// www.kidney-international.org](http://www.kidney-international.org) (KDIGO)

Тема. НИРКОВО-КАМ'ЯНА ХВОРОБА

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: принципи лікування, профілактики та диспансерного спостереження хворих з нирково-кам'яною хворобою (НКХ).

Вміти: діагностувати та призначити відповідне лікування хворим з НКХ.

Навчальні питання:

1. Етіологія та патогенез НКХ.
2. Фактори ризику розвитку НКХ.
3. Класифікація НКХ.
4. Клінічні прояви НКХ залежно від локалізації конкрементів. Хімічний склад каменів.
5. Діагностичні критерії НКХ.
6. Диференційна діагностика НКХ з іншими захворюваннями черевної порожнини.
7. Перша допомога при нирковій кольці.
8. Особливості харчування хворих з НКХ.
9. Сучасні стандарти лікування хворих із НКХ.
10. Ускладнення НКХ.
11. Диспансеризація хворих із НКХ.
12. Профілактика та лікування НКХ.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Денисюк В.І., Денисюк О.В. Внутрішня медицина. Підручник для студентів закладів вищої освіти III-IV рівня акредитації та лікарів післядипломної освіти на основі рекомендацій доказової медицини / За ред. В.М. Коваленка. – К.: МОРІОН, 2019. – 960 с.
2. Мостовий Ю.М. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії / За редакцією проф. Ю.М. Мостового. – Київ: Центр ДЗК, 2020. - 799 с.
3. Передерій В.Г., Ткач С.М. Основи внутрішньої медицини. – Вінниця: Нова книга, 2010. – Т. 3 - 1006 с.
4. [http:// www.kidney-international.org](http://www.kidney-international.org) (KDIGO)

Тема. ВРОДЖЕНІ ТА СПАДКОВІ ЗАХВОРЮВАННЯ НИРОК

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: принципи діагностики та лікування вроджених і спадкових захворювань нирок.

Вміти: діагностувати та провести диференційну діагностику вроджених і спадкових захворювань нирок.

Навчальні питання:

1. Класифікація вроджених аномалій нирок.

2. Групи вроджених вад нирок.
3. Подвоєння нирок, гідронефроз, первинна тубулопатія. Клініка та лікування.
4. Вторинні тубулопатії: класифікація, клініка, диференційна діагностика.
5. Вторинні нефропатії, пов'язані зі спадкоємними захворюваннями обміну речовин.
6. Спадкові кістозні хвороби нирок.
7. Спадкові нефропатії, що ведуть до хронічної ниркової недостатності.
8. Спадковий нефротичний синдром.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Денисюк В.І., Денисюк О.В. Внутрішня медицина. Підручник для студентів закладів вищої освіти III-IV рівня акредитації та лікарів післядипломної освіти на основі рекомендацій доказової медицини / За ред. В.М. Коваленка. – К.: МОРІОН, 2019. – 960 с.
2. Мостовий Ю.М. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії / За редакцією проф. Ю.М. Мостового. – Київ: Центр ДЗК, 2020. - 799 с. .
3. Передерій В.Г., Ткач С.М. Основи внутрішньої медицини. – Вінниця: Нова книга, 2010. – Т. 3 - 1006 с.
4. [http:// www.kidney-international.org](http://www.kidney-international.org) (KDIGO).

Тема. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ АЛЕРГОЛОГІЇ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: принципи діагностики та лікування в алергології.

Вміти: інтерпретувати результати лабораторних та інструментальних методів діагностики алергічних захворювань та вміти призначити відповідне лікування.

Навчальні питання:

1. Важливість діагностики алергії. Особливості збору алергологічного анамнезу.
2. Елімінаційні проби. Провокаційний тест. Шкірне тестування: прик-тест. Внутрішньошкірний тест. Патч-тест: для діагностики уповільнених реакцій.
3. Лабораторна діагностика алергічних захворювань. Мультикомпонентні молекулярні тести.
4. Спірометрія (тести функції легенів). Інші інструментальні методи діагностики алергій.
5. Елімінаційна терапія — повне виключення алергену із життя. Дієтотерапія.
6. Медикаментозна терапія антигістамінними та гормональними препаратами.
7. Алерген-специфічна імунотерапія (АСІТ). Механізми та ефект АСІТ.

8. Сублінгвальна імунотерапія (СЛІТ).
9. Інші лікарські засоби для лікування алергії: ентеросорбенти, препарати для розширення бронхів, препарати антитіл проти IgE.
10. Контроль функції зовнішнього дихання.
11. Профілактика алергічних реакцій.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Андрейчин М.А. Клінічна імунологія та алергологія / [М.А. Андрейчин, В.В. Чоп'як, І.Я. Господарський]. – Тернопіль : "Укрмедкнига", 2005.
2. Бабаджан В.Д., Кравчун П.Г., Шумова Н.В. Клінічні аспекти та методи діагностики медикаментозної алергії // Клінічна імунологія. Алергологія. Інфектологія. – Спецвипуск №2. – 2013. – С. 35-40.
3. Клінічна імунологія та алергологія: навч. посібник / за ред. О.М. Біловола, П.Г. Кравчуна, В.Д. Бабаджана – Х. : «Гриф», 2011.
4. Кузнецова Л.В., Єлізарова Т.О., Пелецький А.М., Романюк Л.І., Бабаджан В.Д. Оцінка антигістамінних засобів при лікуванні хворих на алергологічну патологію: методичні рекомендації для студентів та лікарів-інтернів. – К.: НМАПО, 2013. – 32 с.
5. Міністерство охорони здоров'я України: <https://moz.gov.ua>
6. Наказ МОЗ України від 30.12.2015 № 916 «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при медикаментозній алергії, включаючи анафілаксію» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.moz.gov.ua>.
7. Allergy. Official Journal of the European Academy of Allergy and Clinical Immunology (EAACI). – усі випуски та номери за 2019, 2018, 2017, 2016, 2015, 2014, 2013, 2012, 2011 роки.
8. Beyer K., Eckermann O., Hompes S. et al. Anaphylaxis in an emergency setting a felicitors, therapy and incidence of severe allergic reactions // Allergy. – 2012. – Vol. 67(11). – P. 1451-1456.
9. <https://guidelines.moz.gov.ua/documents/3788>
10. The EAACI/GA²LEN/EDF/WAO Guideline for the Definition, Classification, Diagnosis and Management of Urticaria» 2017. <https://onlinelibrary.wiley.com>.

Тема. АНАФІЛАКСІЯ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: сучасну класифікацію, алгоритм діагностики та лікування анафілаксії.

Вміти: діагностувати анафілаксію, надати невідкладну допомогу та вибрати лікувальну тактику.

Навчальні питання:

1. Визначення поняття "анафілаксія".
2. Епідеміологія алергічних реакцій.
3. Типи алергічних реакцій.
4. Діагностика алергічних реакцій.
5. Клінічна картина анафілаксії.
6. Надання невідкладної допомоги при анафілаксії.
7. Лікувальна тактика.
8. Первинна та вторинна профілактика анафілаксії.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Андрейчин М.А. Клінічна імунологія та алергологія / [М.А. Андрейчин, В.В. Чоп'як, І.Я. Господарський]. – Тернопіль : "Укрмедкнига", 2005.
2. Бабаджан В.Д., Кравчун П.Г., Шумова Н.В. Клінічні аспекти та методи діагностики медикаментозної алергії // Клінічна імунологія. Алергологія. Інфектологія. – Спецвипуск №2. – 2013. – С. 35-40.
3. Клінічна імунологія та алергологія: навч. посібник / за ред. О.М. Біловола, П.Г. Кравчуна, В.Д. Бабаджана – Х. : «Гриф», 2011.
4. Кузнєцова Л.В., Єлізарова Т.О., Пелецький А.М., Романюк Л.І., Бабаджан В.Д. Оцінка антигістамінних засобів при лікуванні хворих на алергологічну патологію: методичні рекомендації для студентів та лікарів-інтернів. – К.: НМАПО, 2013. – 32 с.
5. Міністерство охорони здоров'я України: <https://moz.gov.ua>
6. Наказ МОЗ України від 30.12.2015 № 916 «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при медикаментозній алергії, включаючи анафілаксію» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.moz.gov.ua>.
7. Allergy. Official Journal of the European Academy of Allergy and Clinical Immunology (EAACI). – усі випуски та номери за 2019, 2018, 2017, 2016, 2015, 2014, 2013, 2012, 2011 роки.
8. Beyer K., Eckermann O., Hompes S. et al. Anaphylaxis in an emergency setting a felicitors, therapy and incidence of severe allergic reactions // Allergy. – 2012. – Vol. 67(11). – P. 1451-1456.
9. <https://guidelines.moz.gov.ua/documents/3788>
10. The EAACI/GA²LEN/EDF/WAO Guideline for the Definition, Classification, Diagnosis and Management of Urticaria» 2017. <https://onlinelibrary.wiley.com>.

Тема. НЕВІДКЛАДНІ СТАНИ В АЛЕРГОЛОГІЇ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: основні невідкладні стани в алергології, клініку, алгоритм діагностики та їх лікування.

Вміти: діагностувати невідкладні стани в алергології, надати невідкладну допомогу та вибрати лікувальну тактику.

Навчальні питання:

1. Класифікація невідкладних станів в алергології.
2. Анафілактичний шок: визначення, етіологія, клініка.
3. Надання невідкладної допомоги при анафілактичному шоці.
4. набряк Квінке: визначення, етіологія, клініка.
5. Лікування набряку Квінке.
6. Кропив'янка: визначення, етіологія, клініка.
7. Лікування кропив'янки.
8. Визначення синдрому Стівенса - Джонсона (лікарський дерматоз).
9. Діагностика та лікування синдрому Стівенса – Джонсона.
8. Визначення поняття синдром Лайелла (токсичний епідермальний некроліз).
9. Лікувальна тактика при синдромі Лайелла.
10. Сироваткова хвороба: етіологія, клініка, діагностика, лікування.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Андрейчин М.А. Клінічна імунологія та алергологія / [М.А. Андрейчин, В.В. Чоп'як, І.Я. Господарський]. – Тернопіль : "Укрмедкнига", 2005.
2. Бабаджан В.Д., Кравчун П.Г., Шумова Н.В. Клінічні аспекти та методи діагностики медикаментозної алергії // Клінічна імунологія. Алергологія. Інфектологія. – Спецвипуск №2. – 2013. – С. 35-40.
3. Клінічна імунологія та алергологія: навч. посібник / за ред. О.М. Біловола, П.Г. Кравчуна, В.Д. Бабаджана – Х. : «Гриф», 2011.
4. Кузнецова Л.В., Єлізарова Т.О., Пелецький А.М., Романюк Л.І., Бабаджан В.Д. Оцінка антигістамінних засобів при лікуванні хворих на алергологічну патологію: методичні рекомендації для студентів та лікарів-інтернів. – К.: НМАПО, 2013. – 32 с.
5. Міністерство охорони здоров'я України: <https://moz.gov.ua>
6. Наказ МОЗ України від 30.12.2015 № 916 «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при медикаментозній алергії, включаючи анафілаксію» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.moz.gov.ua>.

7. Allergy. Official Journal of the European Academy of Allergy and Clinical Immunology (EAACI). – усі випуски та номери за 2019, 2018, 2017, 2016, 2015, 2014, 2013, 2012, 2011 роки.
8. Beyer K., Eckermann O., Hompes S. et al. Anaphylaxis in an emergency setting a felicitors, therapy and incidence of severe allergic reactions // Allergy. – 2012. – Vol. 67(11). – P. 1451-1456.
9. <https://guidelines.moz.gov.ua/documents/3788>
10. The EAACI/GA²LEN/EDF/WAO Guideline for the Definition, Classification, Diagnosis and Management of Urticaria» 2017. <https://onlinelibrary.wiley.com>.

Тема. СИРОВАТКОВА ХВОРОБА

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: сучасну класифікацію, алгоритм діагностики та лікування сироваткової хвороби.

Вміти: діагностувати сироваткову хворобу, надати невідкладну допомогу та вибрати лікувальну тактику.

Навчальні питання:

1. Визначення поняття ” сироваткова хвороба”.
2. Епідеміологія сироваткової хвороби.
3. Діагностика сироваткової хвороби.
4. Клінічна картина сироваткової хвороби.
5. Надання невідкладної допомоги при сироватковій хворобі.
6. Лікувальна тактика.
7. Первинна та вторинна профілактика сироваткової хвороби.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Внутрішні хвороби. Підручник заснований на принципах доказової медицини 2018/19 / ред. А. Яремчук-Качмарчик. - Крак : Практ. медицина, 2018. - 1632 с.
2. Внутрішня медицина. Підручник для студентів закладів вищої медичної освіти III-IV рівня акредитації та лікарів післядипломної освіти на основі рекомендацій доказової медицини / За ред. В.М. Коваленка. Укл.: Н.М. Шуба, О.Г. Несукай, О.П. Борткевич. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К.: МОРІОН, 2019. – 960 с.
3. Клінічна фармакологія : підручник / ред. О. Я. Бабак, О. М. Біловол, І. С. Чекман. - 2-е вид., перероб. та доп. - К. : Медицина, 2010. - 776 с.

4. Уніфікований клінічний протокол екстреної, первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги медикаментозна алергія, включаючи анафілаксію. - Наказ Міністерства охорони здоров'я України 30 грудня 2015 року № 916.

Тема. АЛЕРГІЧНИЙ РИНИТ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: сучасну класифікацію, алгоритм діагностики та лікування алергічного риніту.

Вміти: діагностувати алергічний риніт та вибрати лікувальну тактику.

Навчальні питання:

1. Визначення поняття "алергічний риніт".
2. Епідеміологія алергічного риніту.
3. Діагностика алергічного риніту.
4. Клінічна картина алергічного риніту.
5. Надання невідкладної допомоги при алергічному риніті.
6. Лікувальна тактика.
7. Первинна та вторинна профілактика алергічного риніту.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Внутрішні хвороби. Підручник заснований на принципах доказової медицини 2018/19 / ред. А. Яремчук-Качмарчик. - Крак : Практ. медицина, 2018. - 1632 с.
2. Внутрішня медицина. Підручник для студентів закладів вищої медичної освіти III-IV рівня акредитації та лікарів післядипломної освіти на основі рекомендацій доказової медицини / За ред. В.М. Коваленка. Укл.: Н.М. Шуба, О.Г. Несукай, О.П. Борткевич. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К.: МОРІОН, 2019. – 960 с.
3. Клінічна фармакологія : підручник / ред. О. Я. Бабак, О. М. Біловол, І. С. Чекман. - 2-е вид., перероб. та доп. - К. : Медицина, 2010. - 776 с.
4. Уніфікований клінічний протокол екстреної, первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги медикаментозна алергія, включаючи анафілаксію. - Наказ Міністерства охорони здоров'я України 30 грудня 2015 року № 916.

Тема. КРОПИВ'ЯНКА

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: сучасну класифікацію, алгоритм діагностики та лікування кропив'янки.

Вміти: діагностувати кропив'янку та вибрати лікувальну тактику.

Навчальні питання:

1. Визначення поняття ” кропив'янка ”.
2. Епідеміологія кропив'янки.
3. Діагностика кропив'янки.
4. Клінічна картина кропив'янки.
5. Надання невідкладної допомоги при кропив'янці.
6. Лікувальна тактика.
7. Первинна та вторинна профілактика кропив'янки.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Андрейчин М.А. Клінічна імунологія та алергологія / [М.А. Андрейчин, В.В. Чоп'як, І.Я. Господарський]. – Тернопіль : "Укрмедкнига", 2005.
2. Бабаджан В.Д., Кравчун П.Г., Шумова Н.В. Клінічні аспекти та методи діагностики медикаментозної алергії // Клінічна імунологія. Алергологія. Інфектологія. – Спецвипуск №2. – 2013. – С. 35-40.
3. Клінічна імунологія та алергологія: навч. посібник / за ред. О.М. Біловола, П.Г. Кравчуна, В.Д. Бабаджана – Х. : «Гриф», 2011.
4. Кузнєцова Л.В., Єлізарова Т.О., Пелецький А.М., Романюк Л.І., Бабаджан В.Д. Оцінка антигістамінних засобів при лікуванні хворих на алергологічну патологію: методичні рекомендації для студентів та лікарів-інтернів. – К.: НМАПО, 2013. – 32 с.
5. Міністерство охорони здоров'я України: <https://moz.gov.ua>
6. Наказ МОЗ України від 30.12.2015 № 916 «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при медикаментозній алергії, включаючи анафілаксію» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.moz.gov.ua>.
7. Allergy. Official Journal of the European Academy of Allergy and Clinical Immunology (EAACI). – усі випуски та номери за 2019, 2018, 2017, 2016, 2015, 2014, 2013, 2012, 2011 роки.
8. Beyer K., Eckermann O., Hompes S. et al. Anaphylaxis in an emergency setting a felicitors, therapy and incidence of severe allergic reactions // Allergy. – 2012. – Vol. 67(11). – P. 1451-1456.
9. <https://guidelines.moz.gov.ua/documents/3788>

10. The EAACI/GA²LEN/EDF/WAO Guideline for the Definition, Classification, Diagnosis and Management of Urticaria» 2017. <https://onlinelibrary.wiley.com>.

Тема. АЛЕРГІЧНІ ХВОРОБИ ШКІРИ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: сучасну класифікацію, алгоритм діагностики та лікування алергічного дерматиту.

Вміти: діагностувати алергічний дерматит та вибрати лікувальну тактику.

Навчальні питання:

1. Визначення поняття ” алергічні хвороби шкіри ”.
2. Епідеміологія алергічних хворіб шкіри.
3. Клінічна картина алергічного дерматиту.
4. Діагностика алергічного дерматиту.
5. Лікувальна тактика алергічного дерматиту.
6. Первинна та вторинна профілактика алергічного дерматиту.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Внутрішні хвороби. Підручник заснований на принципах доказової медицини 2018/19 / ред. А. Яремчук-Качмарчик. - Крак : Практ. медицина, 2018. - 1632 с.
2. Внутрішня медицина. Підручник для студентів закладів вищої медичної освіти III-IV рівня акредитації та лікарів післядипломної освіти на основі рекомендацій доказової медицини / За ред. В.М. Коваленка. Укл.: Н.М. Шуба, О.Г. Несукай, О.П. Борткевич. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К.: МОРІОН, 2019. – 960 с.
3. Клінічна фармакологія : підручник / ред. О. Я. Бабак, О. М. Біловол, І. С. Чекман. - 2-е вид., перероб. та доп. - К. : Медицина, 2010. - 776 с.
4. Уніфікований клінічний протокол екстреної, первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги медикаментозна алергія, включаючи анафілаксію. - Наказ Міністерства охорони здоров'я України 30 грудня 2015 року № 916.

Тема. АНЕМІЇ. ГЕМОРАГІЧНІ ДІАТЕЗИ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: критерії діагностики та лікування анемії та геморагічних діатезів.

Вміти: провести диференційну діагностику анемії та призначити відповідне лікування.

Навчальні питання:

1. Епідеміологія анемії.
2. Залізодефіцитна анемія: етіологія, клініка, особливості діагностики, диференційної діагностики, лікування та профілактики.
3. В₁₂-фолієво дефіцитні анемії: етіологія, клініка, особливості діагностики, диференційної діагностики, лікування та профілактики.
4. Гемолітична анемія: етіологія, клініка, особливості діагностики, диференційної діагностики, лікування та профілактики.
5. Апластична анемія: етіологія, клініка, особливості діагностики, диференційної діагностики, лікування та профілактики.
6. Сидеробластна анемія: етіологія, клініка, особливості діагностики, диференційної діагностики, лікування та профілактики.
7. Геморагічні діабези, особливості діагностики та лікування.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Внутрішня медицина: poradnik лікарю загальної практики : навчальний посібник / А. С. Свінціцький, О. О. Абрагамович, П. М. Боднар та ін. ; За ред. А. С. Свінціцького. – ВСВ «Медицина», 2014. – 1272 с.
2. Внутрішня медицина: Терапія : Підручник / Н. М. Середюк, О. С. Стасишин, І. П. Вакалюк та ін. – 4-те вид., виправлене. – К. : Медицина, 2013. – 686 с.
3. Залізодефіцитна анемія Навчальний посібник для студентів і слухачів вищих медичних навчальних закладів III-IV рівнів акредитації / за заг. ред. проф. Видиборця С.В. [Текст] – Вінниця – Бориспіль: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2012. – 238 с.
4. Лаповець Л.Є., Лебедь Г.Б., Ястремська О.О. Клінічна лабораторна діагностика: підручник. – Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина», 2019. – 472 с.
5. Методи дослідження в гематології : навчальний посібник. / І. О. Дудченко, Г. А. Фадєєва, В. В. Качковська, О. В. Орловський ; за заг. ред. проф. Л. Н. Приступи. – Суми : Сумський державний університет, 2019. – 55 с.

6. Наказ МОЗ України від 02.11.2015 № 709 Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої), третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги "Залізодефіцитна анемія".
7. Наказ МОЗ України № 647 від 30.06.2010 "Про затвердження клінічних протоколів надання медичної допомоги хворим зі спеціальності "Гематологія".
8. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії : довідник-посібник / за ред. Ю. М. Мостового ; Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова. – 18-те вид., доповнене і перероблене. – К. : Центр ДЗК, 2015. – 680 с.
9. Hematology: basic principles and practice / Ronald Hoffman, Edward Benz, Leslie Silberstein et al. – 2012. – 2384 p.
10. Hoffbrand A. V. Hoffbrand's essential haematology / A. V. Hoffbrand, Paul A. H. Moss. – Seventh edition. – Wiley Blackwell, 2016. – 384 p.

Тема. ГЕМОБЛАСТОЗИ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: критерії діагностики та диференційної діагностики гемобластозів.

Вміти: провести диференційну діагностику гемобластозів.

Навчальні питання:

1. Визначення, епідеміологія гемобластозів.
2. Класифікація гемобластозів.
3. Гострі лейкемії. Класифікація.
4. Гостра лімфобластна лейкемія. Клінічні особливості перебігу, лікування.
5. Гостра мієлобластна лейкемія. Клінічні особливості перебігу, лікування.
6. Хронічна лімфоїдна лейкемія. Клініка, діагностика, лікування.
7. Хронічна мієлоїдна лейкемія. Класифікація, клініка, діагностика, лікування.
8. Поліцитемія (хвороба Вакеза).
9. Класифікація хронічних лімфопрліферативних захворювань.
10. Клінічна картина неходжкінської лімфоми, лімфоми Ходжкіна та мієломної хвороби. Основні методи діагностики та диференційної діагностики.
11. Основні принципи та методи лікування різних нозологічних форм лімфопрліферативних захворювань.
12. Клініка, лабораторна діагностика, диференційна діагностика множинної мієломи.
13. Основні принципи лікування множинної мієломи.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Внутрішня медицина: порадник лікарю загальної практики : навчальний посібник / А. С. Свінціцький, О. О. Абрагамович, П. М. Боднар та ін. ; За ред. А. С. Свінціцького. – ВСВ «Медицина», 2014. – 1272 с.
2. Внутрішня медицина: Терапія : Підручник / Н. М. Середюк, О. С. Стасишин, І. П. Вакалюк та ін. – 4-те вид., виправлене. – К. : Медицина, 2013. – 686 с.
3. Лаповець Л.Є., Лебедь Г.Б., Ястремська О.О. Клінічна лабораторна діагностика: підручник. – Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина», 2019. – 472 с.
4. Методи дослідження в гематології : навчальний посібник. / І. О. Дудченко, Г. А. Фадєєва, В. В. Качковська, О. В. Орловський ; за заг. ред. проф. Л. Н. Приступи. – Суми : Сумський державний університет, 2019. – 55 с.
5. Наказ МОЗ України від 02.11.2015 № 710 Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої), третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги "Множинна мієлома".
6. Наказ МОЗ України від 02.11.2015 № 711 Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої), третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги "Хронічний мієлоїдний лейкоз".
7. Наказ МОЗ України від 08 жовтня 2013 № 866 Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої), третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги "Неходжкінські лімфоми та лімфома Ходжкіна".
8. Наказ МОЗ України від 4 листопада 2014 № 808 Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої), третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги "Хронічний лімфоїдний лейкоз".
9. Наказ МОЗ України № 647 від 30.06.2010 "Про затвердження клінічних протоколів надання медичної допомоги хворим зі спеціальності "Гематологія".
10. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії : довідник-посібник / за ред. Ю. М. Мостового ; Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова. – 18-те вид., доповнене і перероблене. – К. : Центр ДЗК, 2015. – 680 с.
11. Hematology: basic principles and practice / Ronald Hoffman, Edward Benz, Leslie Silberstein et al. – 2012. – 2384 p.
12. Hoffbrand A. V. Hoffbrand's essential haematology / A. V. Hoffbrand, Paul A. H. Moss. – Seventh edition. – Wiley Blackwell, 2016. – 384 p.

Тема. ХРОНІЧНІ ЛІМФОПРОЛІФЕРАТИВНІ ХВОРОБИ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: критерії діагностики та лікування хронічний лімфоцитарний лейкоз.

Вміти: своєчасно діагностувати та призначити адекватне лікування хронічного лімфоцитарного лейкозу.

Навчальні питання:

1. Визначення, етіологія та класифікація хронічних лімфоцитарних лейкозів.
2. Клінічні особливості перебігу хронічних лімфоцитарних лейкозів.
3. Діагностичні критерії хронічних лімфоцитарних лейкозів.
4. Диференційна діагностика.
5. Лікування хронічних лімфоцитарних лейкозів.
6. Моніторинг пацієнтів з хронічним лімфоцитарним лейкозом. Прогноз.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Внутрішня медицина: poradnik лікарю загальної практики : навчальний посібник / А. С. Свінціцький, О. О. Абрагамович, П. М. Боднар та ін. ; За ред. А. С. Свінціцького. – ВСВ «Медицина», 2014. – 1272 с.
2. Внутрішня медицина: Терапія : Підручник / Н. М. Середюк, О. С. Стасишин, І. П. Вакалюк та ін. – 4-те вид., виправлене. – К. : Медицина, 2013. – 686 с.
3. Лаповець Л.Є., Лебедь Г.Б., Ястремська О.О. Клінічна лабораторна діагностика: підручник. – Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина», 2019. – 472 с.
4. Методи дослідження в гематології : навчальний посібник. / І. О. Дудченко, Г. А. Фадєєва, В. В. Качковська, О. В. Орловський ; за заг. ред. проф. Л. Н. Приступи. – Суми : Сумський державний університет, 2019. – 55 с.
5. Наказ МОЗ України від 4 листопада 2014 № 808 Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої), третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги "Хронічний лімфоїдний лейкоз".
6. Наказ МОЗ України № 647 від 30.06.2010 "Про затвердження клінічних протоколів надання медичної допомоги хворим зі спеціальності "Гематологія".
7. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії : довідник-посібник / за ред. Ю. М. Мостового ; Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова. – 18-те вид., доповнене і перероблене. – К. : Центр ДЗК, 2015. – 680 с.
8. Hematology: basic principles and practice / Ronald Hoffman, Edward Benz, Leslie Silberstein et al. – 2012. – 2384 p.
9. Hoffbrand A. V. Hoffbrand's essential haematology / A. V. Hoffbrand, Paul A. H. Moss. – Seventh edition. – Wiley Blackwell, 2016. – 384 p.

Тема. ЛІМФОМИ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: критерії діагностики та диференційної діагностики лімфом.

Вміти: своєчасно діагностувати та призначити адекватне лікування лімфом.

Навчальні питання:

1. Визначення, класифікація неходжкінських лімфом.
2. Клінічна картина неходжкінських лімфом. Оцінка клінічної запусченості первинно нодальних лімфом.
3. Основні методи діагностики та диференційної діагностики неходжкінських лімфом.
4. Лікування індолентних лімфом.
5. Лікування агресивних лімфом.
6. Лікування високоагресивних видів лімфом.
7. Визначення, морфологічна класифікація лімфогранулематозу.
8. Етіологія і патогенез лімфоми Ходжкіна.
9. Клінічна картина лімфоми Ходжкіна. Класифікація клінічних стадій лімфогранулематозу.
10. Основні методи діагностики. Лабораторні та інструментальні дані при лімфомі Ходжкіна.
11. Диференційна діагностика лімфоми Ходжкіна.
12. Ускладнення.
13. Лікування лімфоми Ходжкіна.
14. Прогноз.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Внутрішня медицина: poradnik лікарю загальної практики : навчальний посібник / А. С. Свінцицький, О. О. Абрагамович, П. М. Боднар та ін. ; За ред. А. С. Свінцицького. – ВСВ «Медицина», 2014. – 1272 с.
2. Внутрішня медицина: Терапія : Підручник / Н. М. Середюк, О. С. Стасишин, І. П. Вакалюк та ін. – 4-те вид., виправлене. – К. : Медицина, 2013. – 686 с.
3. Лаповець Л.Є., Лебедь Г.Б., Ястремська О.О. Клінічна лабораторна діагностика: підручник. – Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина», 2019. – 472 с.
4. Методи дослідження в гематології : навчальний посібник. / І. О. Дудченко, Г. А. Фадєєва, В. В. Качковська, О. В. Орловський ; за заг. ред. проф. Л. Н. Приступи. – Суми : Сумський державний університет, 2019. – 55 с.

5. Наказ МОЗ України від 08 жовтня 2013 № 866 Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої), третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги "Неходжкінські лімфоми та лімфома Ходжкіна".
6. Наказ МОЗ України № 647 від 30.06.2010 "Про затвердження клінічних протоколів надання медичної допомоги хворим зі спеціальності "Гематологія".
7. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії : довідник-посібник / за ред. Ю. М. Мостового ; Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова. – 18-те вид., доповнене і перероблене. – К. : Центр ДЗК, 2015. – 680 с.
8. Hematology: basic principles and practice / Ronald Hoffman, Edward Benz, Leslie Silberstein et al. – 2012. – 2384 p.
9. Hoffbrand A. V. Hoffbrand's essential haematology / A. V. Hoffbrand, Paul A. H. Moss. – Seventh edition. – Wiley Blackwell, 2016. – 384 p.

Тема. ГЕМОРАГІЧНІ ДІАТЕЗИ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: критерії діагностики геморагічних діатезів.

Вміти: своєчасно діагностувати та надавати медичну допомогу при геморагічних діатезах.

Навчальні питання:

1. Етіологія і патогенез геморагічних діатезів.
2. Клінічні прояви геморагічних діатезів.
3. Типи кровоточивості при геморагічних діатезах.
4. Захворювання, які супроводжуються геморагічними діатезами.
5. Диференційна діагностика геморагічних діатезів.
6. Принципи лікування геморагічних діатезів.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Лаповець Л.Є., Лебедь Г.Б., Ястремська О.О. Клінічна лабораторна діагностика: підручник. – Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина», 2019. – 472 с.
2. Методи дослідження в гематології : навчальний посібник. / І. О. Дудченко, Г. А. Фадєєва, В. В. Качковська, О. В. Орловський ; за заг. ред. проф. Л. Н. Приступи. – Суми : Сумський державний університет, 2019. – 55 с.

3. Передерій В.Г., Ткач С.М. Основи внутрішньої медицини. – Вінниця: Нова книга, 2010. – Т. 3 - 1006 с.
4. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії : довідник-посібник / за ред. Ю. М. Мостового ; Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова. – 18-те вид., доповнене і перероблене. – К. : Центр ДЗК, 2015. – 680 с.
5. Hematology: basic principles and practice / Ronald Hoffman, Edward Benz, Leslie Silberstein et al. – 2012. – 2384 p.
6. Hoffbrand A. V. Hoffbrand's essential haematology / A. V. Hoffbrand, Paul A. H. Moss. – Seventh edition. – Wiley Blackwell, 2016. – 384 p.

Тема. ХРОНІЧНІ МІЄЛОПРОЛІФЕРАТИВНІ ХВОРОБИ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: критерії діагностики та лікування мієлобластних лейкозів.

Вміти: своєчасно діагностувати та призначити адекватне лікування мієлобластних лейкозів.

Навчальні питання:

1. Клінічна картина та типовий перебіг.
2. Діагностичні критерії мієлобластних лейкозів.
3. Диференційна діагностика.
4. Лікування мієлобластних лейкозів (протипухлинна та підтримуюча терапія).
5. Прогноз.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Внутрішня медицина: poradnik лікарю загальної практики : навчальний посібник / А. С. Свінціцький, О. О. Абрагамович, П. М. Боднар та ін. ; За ред. А. С. Свінціцького. – ВСВ «Медицина», 2014. – 1272 с.
2. Внутрішня медицина: Терапія : Підручник / Н. М. Середюк, О. С. Стасишин, І. П. Вакалюк та ін. – 4-те вид., виправлене. – К. : Медицина, 2013. – 686 с.
3. Лаповець Л.Є., Лебедь Г.Б., Ястремська О.О. Клінічна лабораторна діагностика: підручник. – Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина», 2019. – 472 с.
4. Методи дослідження в гематології : навчальний посібник. / І. О. Дудченко, Г. А. Фадєєва, В. В. Качковська, О. В. Орловський ; за заг. ред. проф. Л. Н. Приступи. – Суми : Сумський державний університет, 2019. – 55 с.

5. Наказ МОЗ України від 02.11.2015 № 711 Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої), третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги "Хронічний мієлоїдний лейкоз".
6. Наказ МОЗ України № 647 від 30.06.2010 "Про затвердження клінічних протоколів надання медичної допомоги хворим зі спеціальності "Гематологія".
7. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії : довідник-посібник / за ред. Ю. М. Мостового ; Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова. – 18-те вид., доповнене і перероблене. – К. : Центр ДЗК, 2015. – 680 с.
8. Hematology: basic principles and practice / Ronald Hoffman, Edward Benz, Leslie Silberstein et al. – 2012. – 2384 p.
9. Hoffbrand A. V. Hoffbrand's essential haematology / A. V. Hoffbrand, Paul A. H. Moss. – Seventh edition. – Wiley Blackwell, 2016. – 384 p.

Тема. ГЕМОФІЛІЯ А ТА ГЕМОФІЛІЯ В

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: принципи діагностики та лікування гемофілій А і В.

Вміти: своєчасно діагностувати та призначити лікування у хворих на гемофілію А і В.

Навчальні питання:

1. Визначення поняття набутої гемофілії А.
2. Клінічні стани, які можуть зумовити розвиток набутої гемофілії А.
3. Клінічні прояви набутої гемофілії А.
4. Відмінності між набутою та спадковою гемофілією А.
5. Набута гемофілія А, асоційована з вагітністю та пологами.
6. Алгоритм діагностики набутої гемофілії А.
7. Принципи лікування набутої гемофілії А. Особливості застосування імуносупресивної терапії.
8. Гемостатичні засоби у лікуванні набутої гемофілії А.
9. Шунтувальні препарати в лікуванні набутої гемофілії А.
10. Спостереження після досягнення повної ремісії
11. Прогноз виживання при набутої гемофілії А.
12. Визначення поняття гемофілії В.
13. Етіологія та ключові ланки патогенезу гемофілії В.
14. Основні положення сучасної клінічної класифікації гемофілії В.
15. Клінічні прояви гемофілії В.
16. Лабораторні та інструментальні дослідження у хворих на гемофілію В.
17. Ускладнення гемофілії В.
18. Принципи лікування гемофілії В.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Лаповець Л.Є., Лебедь Г.Б., Ястремська О.О. Клінічна лабораторна діагностика: підручник. – Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина», 2019. – 472 с.
2. Методи дослідження в гематології : навчальний посібник. / І. О. Дудченко, Г. А. Фадєєва, В. В. Качковська, О. В. Орловський ; за заг. ред. проф. Л. Н. Приступи. – Суми : Сумський державний університет, 2019. – 55 с.
3. Передерий В.Г., Ткач С.М. Основи внутрішньої медицини. – Вінниця: Нова книга, 2010. – Т. 3 - 1006 с.
4. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії : довідник-посібник / за ред. Ю. М. Мостового ; Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова. – 18-те вид., доповнене і перероблене. – К. : Центр ДЗК, 2015. – 680 с.
5. Hematology: basic principles and practice / Ronald Hoffman, Edward Benz, Leslie Silberstein et al. – 2012. – 2384 p.
6. Hoffbrand A. V. Hoffbrand's essential haematology / A. V. Hoffbrand, Paul A. H. Moss. – Seventh edition. – Wiley Blackwell, 2016. – 384 p.

Тема. ОСНОВНІ МЕТОДИ ОБСТЕЖЕННЯ ХВОРИХ З ЕНДОКРИННОЮ ПАТОЛОГІЄЮ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: принципи діагностики ендокринної патології.

Вміти: оцінити дані клініко-інструментальних та лабораторних методів дослідження хворих з ендокринною патологією.

Навчальні питання:

1. Загальні та «тривожні» симптоми при ендокринних захворюваннях.
2. Методики проведення фізикального обстеження хворих при ендокринній патології.
3. Лабораторні методи у діагностиці ендокринних захворювань.
4. Основні та спеціальні методи рентгенологічного дослідження органів ендокринної системи.
5. Застосування УЗД при захворюванні ендокринної патології.
6. Артеріографія надниркових залоз, комп'ютерна томографія, МРТ надниркових залоз.
7. Краніограма та данні КТ, МРТ черепа.
8. Визначення ступеня ожиріння по ІМТ.
9. Оцінка статевого розвитку.
10. Основні клінічні синдроми при ендокринологічних захворюваннях.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Ендокринологія: підручник (П.М. Боднар, Г.П. Михальчишин, Ю.І. Комісаренко та ін.). За ред. професора П.М. Боднара, - Вид. 3, перероб. та доп. – Вінниця. Нова Книга, 2013. – 480с.
2. ДУ «Інститут ендокринології та обміну речовин ім. В.П. Комісаренка НПМН України»: Протоколи ведення хворих на дифузний зоб; гіпотиреоз; автоімунний тиреоїдит. Ендокринологія. – 2019. – 24: Спецвипуск 1.
3. Макар Р.Д., Урбанович А.М., Макар О.Р. Дисфункція щитоподібної залози та серцево-судинні захворювання: посібник для лікарів. Львів. – 2021. – 40 с.
4. Передерій В.Г., Ткач С.М. Основи внутрішньої медицини. – Вінниця: Нова книга, 2010. – Т. 3 - 1006 с.
5. Внутрішні хвороби. Підручник заснований на принципах доказової медицини 2018/19 / ред. А. Яремчук-Качмарчик. - Крак : Практ. медицина, 2018. - 1632с.
6. Внутрішня медицина. У 3 т. Т. 2 /А.С.Свінцицький, Л.Ф.Конопльова, Ю.І.Фещенко та ін.; За ред. проф. К.М. Амосової. – К.: Медицина, 2009. – 1088 с.
7. Наказ МОЗ України №574 від 05.08.2009 «Про затвердження протоколів надання медичної допомоги за спеціальністю «Ендокринологія».

Тема. ХВОРОБИ ГІПОТАЛАМО-ГІПОФІЗАРНОЇ СИСТЕМИ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: принципи діагностики захворювань гіпоталамо-гіпофізарної системи.

Вміти: оцінити дані діагностичних досліджень та призначити відповідне лікування при захворюванні гіпоталамо-гіпофізарної системи.

Навчальні питання:

1. Етіологічні та патогенетичні фактори захворювань гіпоталамо-гіпофізарної системи.
2. Класифікація захворювань гіпоталамо-гіпофізарної системи.
3. Варіанти клінічної картини захворювань гіпоталамо-гіпофізарної системи.
4. Атипові клінічні варіанти захворювань гіпоталамо-гіпофізарної системи.
5. Можливі ускладнення захворювань гіпоталамо-гіпофізарної системи.
6. Визначення основних діагностичних критеріїв захворювань гіпоталамо-гіпофізарної системи.
7. Складання плану обстеження хворих на захворювання гіпоталамо-гіпофізарної системи.
8. Аналіз результатів лабораторних та інструментальних досліджень, що застосовуються для діагностики захворювань гіпоталамо-гіпофізарної системи.

9. Тактика проведення диференціальної діагностики захворювань гіпоталамо-гіпофізарної системи.
10. Акромегалія, гіпопітуїтаризм, гіперпролактинемія.
11. Гіпоталамічний синдром. Клініка, діагностика та лікування.
12. Хвороба Іценко-Кушинга. Диференційна діагностика із синдромом.
13. Обґрунтування та формулювання діагнозу захворювань гіпоталамо-гіпофізарної системи.
14. Складання плану лікування хворих на захворювання гіпоталамо-гіпофізарної системи.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Внутрішня медицина. У 3 т. Т. 2 /А.С.Свінцицький, Л.Ф.Конопльова, Ю.І.Фещенко та ін.; За ред. проф. К.М. Амосової. – К.: Медицина, 2009. – 1088 с.
2. Внутрішні хвороби. Підручник заснований на принципах доказової медицини 2018/19 / ред. А. Яремчук-Качмарчик. - Крак : Практ. медицина, 2018. - 1632с.
3. Ендокринологія: підручник (П.М. Боднар, Г.П. Михальчишин, Ю.І. Комісаренко та ін.). За ред. професора П.М. Боднара, - Вид. 3, перероб. та доп. – Вінниця. Нова Книга, 2013. – 480с.
4. Наказ МОЗ України №574 від 05.08.2009 «Про затвердження протоколів надання медичної допомоги за спеціальністю «Ендокринологія».
5. Передерий В.Г., Ткач С.М. Основи внутрішньої медицини. – Вінниця: Нова книга, 2010. – Т. 3 - 1006 с.

Тема. ХВОРОБИ ЩИТОВИДНОЇ ЗАЛОЗИ ТА НАДНИРНИКІВ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: принципи діагностики та лікування хвороб щитовидної залози та наднирників.

Вміти: оцінити дані клініко-інструментальних та лабораторних методів дослідження щитоподібної залози та наднирників.

Навчальні питання:

1. Етіологія гіпотиреозу.
2. Патогенетичні механізми розвитку гіпотиреозу.
3. Діагностика та диференційна діагностика гіпотиреозу
4. Сучасні методи лікування гіпотиреозу.
5. Етіологія та патогенетичні механізми розвитку тиреотоксикозу.
6. Діагностичні критерії тиреотоксикозу.
7. Диференційна діагностика тиреотоксикозу.
8. Сучасні методи лікування тиреотоксикозу..

9. Онкологічні захворювання щитоподібної залози.
10. Аутоімунні захворювання щитовидної залози.
11. Етіопатогенез феохромоцитом та парагангліоми.
12. Клінічні прояви феохромоцитом.
13. Оцінка результатів лабораторних та інструментальних методів дослідження.
14. Особливості клінічного перебігу феохромоцитом та парагангліоми.
15. Сучасні стандарти лікування хворих з феохромоцитомою.
16. Ускладнення феохромоцитом.
17. Хвороба Аддісона. Етіопатогенез, клініка, діагностика.
18. Альдостерома (хвороба Конна).

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Ендокринологія : Національний підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації / Ю. І. Комісаренко, Г.П. Михальчишин, А.М. Урбанович [та ін.]. – 5-те вид., оновл. та допов. Вінниця: Нова Книга, 2020. – 536 с.
2. Ендокринологія : підруч. для студентів вищ. мед. навч. закл. IV рівня акредитації / за ред. : Ю. І. Комісаренко, Г. П. Михальчишин. - 5-е вид., оновлене та допов. - Вінниця : Нова кн., 2020. - 532 с. - (Національний підручник).
3. Наказ МОЗ від 21.12.2012 р. № 1118 «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при цукровому діабеті 2 типу»
4. Наказ МОЗ України від 29.12.2014 №1021 «Уніфікований клінічний протокол первинної, екстреної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги «Цукровий діабет 1 типу у молодих людей та дорослих».
5. Протоколи для лікування цукрового діабету Американської асоціації діабетологів (ADA) 2021 року https://care.diabetesjournals.org/content/44/Supplement_1
6. Урбанович А.М., Пашковська Н.В., Сафонова О.В., Суслик Г.І. Навчальний посібник для лікарів первинної ланки з ведення хворих на цукровий діабет. За ред. А.М. Урбанович. Львів, 2019. 58 с.

Тема. ЦУКРОВИЙ ДІАБЕТ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: особливості діагностики цукрового діабету I і II типів.

Вміти: своєчасно діагностувати цукровий діабет, обрати лікувальну тактику у пацієнтів з цукровим діабетом I і II типів.

Навчальні питання:

1. Клінічна діагностика предіабету.
2. Профілактика та лікування предіабету.
3. Класифікація цукрового діабету.
4. Чинники ризику цукрового діабету.
5. Діагностичні критерії цукрового діабету I типу.
6. Діагностичні критерії цукрового діабету II типу.
7. Сучасні алгоритми лікування ЦД I типу.
8. Принципи лікування ЦД II типу.
9. Первинна профілактика цукрового діабету.
10. Вторинна профілактика цукрового діабету.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Ендокринологія : Національний підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації / Ю. І. Комісаренко, Г.П. Михальчишин, А.М. Урбанович [та ін.]. – 5-те вид., оновл. та допов. Вінниця: Нова Книга, 2020. – 536 с.
2. Ендокринологія : підруч. для студентів вищ. мед. навч. закл. IV рівня акредитації / за ред. : Ю. І. Комісаренко, Г. П. Михальчишин. - 5-е вид., оновлене та допов. - Вінниця : Нова кн., 2020. - 532 с. - (Національний підручник).
3. Наказ МОЗ від 21.12.2012 р. № 1118 «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при цукровому діабеті 2 типу»
4. Наказ МОЗ України від 29.12.2014 №1021 «Уніфікований клінічний протокол первинної, екстреної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги «Цукровий діабет 1 типу у молодих людей та дорослих».
5. Протоколи для лікування цукрового діабету Американської асоціації діабетологів (ADA) 2021 року https://care.diabetesjournals.org/content/44/Supplement_1
6. Урбанович А.М., Пашковська Н.В., Сафонова О.В., Суслик Г.І. Навчальний посібник для лікарів первинної ланки з ведення хворих на цукровий діабет. За ред. А.М. Урбанович. Львів, 2019. 58 с.

Тема. ГОСТРІ УСКЛАДНЕННЯ ЦУКРОВОГО ДІАБЕТУ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: особливості перебігу і алгоритм лікування гострих ускладнень цукрового діабету.

Вміти: надавати допомогу при гострих ускладненнях цукрового діабету.

Навчальні питання:

1. Диференційна діагностика невідкладних станів при цукровому діабеті:
  - Гіпоглікемічна кома;
  - Кетоацидотична кома;
  - Гіперосмолярна кома;
  - Гіперлактацидемічна кома.
2. Алгоритм надання невідкладної допомоги при гіпоглікемічній комі.
3. Алгоритм надання невідкладної допомоги при кетоацидотичній комі.
4. Алгоритм надання невідкладної допомоги при гіперосмолярній комі.
5. Алгоритм надання невідкладної допомоги при гіперлактацидемічній комі.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Ендокринологія: Національний підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації / Ю. І. Комісаренко, Г.П. Михальчишин, А.М. Урбанович [та ін.]. – 5-те вид., оновл. та допов. Вінниця: Нова Книга, 2020. – 536 с.
2. Наказ МОЗ від 21.12.2012 р. № 1118 «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при цукровому діабеті 2 типу»
3. Наказ МОЗ України від 29.12.2014 №1021 «Уніфікований клінічний протокол первинної, екстреної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги «Цукровий діабет 1 типу у молодих людей та дорослих».
4. Невідкладні стани в ендокринології: навчальний посібник / О.О. Сергієнко, Р.Д. Макар, О.В.
5. Сафонова та ін.; за ред. О.О. Сергієнка. [2-е вид., перероблене та доповнене]. Львів, 2010. – 93 с.
6. Протоколи для лікування цукрового діабету Американської асоціації діабетологів (ADA) 2021 року https://care.diabetesjournals.org/content/44/Supplement_1
7. Урбанович А.М., Пашковська Н.В., Сафонова О.В., Суслик Г.І. Навчальний посібник для лікарів первинної ланки. Львів. 2019. 58 с.

Тема. ХВОРОБИ НАДНИРНИКІВ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: алгоритм діагностики та лікування захворювань наднирникових залоз.

Вміти: діагностувати і лікувати захворювання наднирникових залоз.

Навчальні питання:

1. Класифікація захворювань наднирникових залоз.
2. Алгоритм діагностики захворювань наднирникових залоз.
3. Лікування захворювань наднирникових залоз.
4. Диференційна діагностика захворювань наднирникових залоз.
5. Гостра наднирникова недостатність: алгоритм діагностики та лікування.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. «Загальна практика - сімейна медицина» / Н. С. Михайловська, Грицай Г.В. – Запоріжжя: ЗДМУ, 2019. – 181 с.
2. Ендокринологія: Національний підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації / Ю. І. Комісаренко, Г.П. Михальчишин, А.М. Урбанович [та ін.]. – 5-те вид., оновл. та допов. Вінниця: Нова Книга, 2020. – 536 с.
3. Невідкладні стани в ендокринології: навчальний посібник / О.О. Сергієнко, Р.Д. Макар, О.В.
4. Сафонова та ін.; за ред. О.О. Сергієнка. [2-е вид., перероблене та доповнене]. Львів, 2010. – 93 с.
5. Тактика сімейного лікаря при невідкладних станах в ендокринології, ревматології, пульмонології : навч.-метод. посіб. для студентів VI курсу медичного факультету спеціальності «Лікувальна справа», «Педіатрія» за програмою навчальної дисципліни
6. Урбанович А.М., Пашковська Н.В., Сафонова О.В., Суслик Г.І. Навчальний посібник для лікарів первинної ланки. Львів. 2019. 58 с.

Тема. МЕТАБОЛІЧНИЙ СИНДРОМ ТА ОЖИРІННЯ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: алгоритм діагностики та лікування хворих з метаболічним синдромом і ожирінням.

Вміти: діагностувати і лікувати пацієнтів з метаболічним синдромом та ожирінням.

Навчальні питання:

1. Етіопатогенез метаболічного синдрому.
2. Критерії діагностики метаболічного синдрому.
3. Диференційна діагностика метаболічного синдрому.
4. Немедикаментозні принципи лікування метаболічного синдрому.
5. Медикаментозні методи лікування метаболічного синдрому.
6. Етіологія і патогенез різних форм ожиріння.

7. Класифікація ожиріння: форма, ступінь, стадія.
8. Клінічні варіанти перебігу захворювання.
9. Діагноз. Диференційний діагноз різних форм ожиріння (трактування антропометричних, лабораторних, рентгенологічних, гормональних досліджень).
10. Лікування ожиріння:
  - Дієтотерапія;
  - Медикаментозне лікування;
  - Хірургічні методи лікування;
  - Фізіотерапевтичні методи лікування;
  - Санаторно-курортне лікування.
11. Профілактика ожиріння, диспансерний нагляд за хворими на ожиріння.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Ендокринологія: підручник (П.М. Боднар, Г.П. Михальчишин, Ю.І. Комісаренко та ін.). За ред. професора П.М. Боднара, - Вид. 3, перероб. та доп. – Вінниця. Нова Книга, 2013. – 480с.
2. Передерій В.Г., Ткач С.М. Основи внутрішньої медицини. – Вінниця: Нова книга, 2010. – Т. 3 - 1006 с.
3. Внутрішні хвороби. Підручник заснований на принципах доказової медицини 2018/19 / ред. А. Яремчук-Качмарчик. - Крак : Практ. медицина, 2018. - 1632с.
4. Діагностика і лікування метаболічного синдрому, цукрового діабету, предіабету і серцево-судинних захворювань: метод. рекомендації Робочої групи Української асоціації кардіологів і Української асоціації ендокринологів / Ред. О.І. Мітченко, В.В. Корпачев. - Київ, 2009. - 45 с.
5. Красюк О. А. Метаболічний синдром в практиці клініциста / О. А. Красюк // Військова медицина України. – 2008. – Т. 8, № 4. – С. 105–110.
6. Метаболічний синдром – деякі особливості патогенезу та його вплив на розвиток артеріальної гіпертензії / Г. В. Мартинюк, Н. Т. Скорейко, Р. С. Скорейко, С. Ч. Скорейко // Буковинський медичний вісник. – 2016. – Т. 20, № 2. – С. 85–87.
7. Shaw JE. Prediabetes: lifestyle, pharmacotherapy or regulation? Ther Adv Endocrinol Metab. 2019 Jul 10;10:2042018819863020.
8. Naidoo P, Wing J, Rambiritch V. Effect of sitagliptin and metformin on prediabetes progression to type 2 diabetes — a randomized, double-blind, double-arm, multicenter clinical trial: protocol for the sitagliptin and metformin in prediabetes (SiMePreD) study. JMIR Res Protoc. 2016 Aug 4;5(3): e145.
9. Наказ МОЗ України №574 від 05.08.2009 «Про затвердження протоколів надання медичної допомоги за спеціальністю «Ендокринологія».

Тема. КЛІМАКС

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: особливості перебігу та діагностичні критерії фізіологічного і патологічного клімаксу.

Вміти: встановити діагноз та призначити сучасні засоби для корекції клімаксу.

Навчальні питання:

1. Фізіологічні основи розвитку клімаксу.
2. Діагностичні критерії клімаксу.
3. Особливості клінічного перебігу клімаксу.
4. Поняття патологічного клімаксу.
5. Сучасні методи корекції клімаксу.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Внутрішні хвороби. Підручник заснований на принципах доказової медицини 2018/19 / ред. А. Яремчук-Качмарчик. - Крак : Практ. медицина, 2018. - 1632с.
2. Ендокринологія: підручник (П.М. Боднар, Г.П. Михальчишин, Ю.І. Комісаренко та ін.). За ред. професора П.М. Боднара, - Вид. 3, перероб. та доп. – Вінниця. Нова Книга, 2013. – 480с.
3. Наказ МОЗ України №574 від 05.08.2009 «Про затвердження протоколів надання медичної допомоги за спеціальністю «Ендокринологія»
4. Передерий В.Г., Ткач С.М. Основи внутрішньої медицини. – Вінниця: Нова книга, 2010. – Т. 3 - 1006 с.

Тема. ІНТЕНСИВНА ТЕРАПІЯ І РЕАНІМАЦІЯ ПРИ ЕНДОКРИННИХ ХВОРОБАХ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: особливості перебігу та діагностичні критерії невідкладних станів в ендокринології.

Вміти: встановити діагноз та надати невідкладну допомогу при кризах в ендокринології.

Навчальні питання:

1. Діагностика тиреотоксичного кризу.
2. Невідкладна допомога при тиреотоксичному кризі.
3. Гіпотиреоїдна кома. Етіопатогенез. Клініка.
4. Діагностика та невідкладна допомога при гіпотиреоїдній комі.
5. Гостра наднирникова недостатність. Діагностика.

6. Аддісоновий криз. Невідкладна допомога.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Власенко В.М. Інтенсивна терапія в ендокринології (невідкладні стани). Медкнига.- 2021.- 144 с.
2. Внутрішні хвороби. Підручник заснований на принципах доказової медицини 2018/19 / ред. А. Яремчук-Качмарчик. - Крак : Практ. медицина, 2018. - 1632с.
3. Внутрішня медицина. У 3 т. Т. 2 /А.С.Свінцицький, Л.Ф.Конопльова, Ю.І.Фещенко та ін.; За ред. проф. К.М. Амосової. – К.: Медицина, 2009. – 1088 с.
4. ДУ «Інститут ендокринології та обміну речовин ім. В.П. Комісаренка НПМН України»: Протоколи ведення хворих на дифузний зоб; гіпотиреоз; автоімунний тиреоїдит. Ендокринологія. – 2019. – 24: Спецвипуск 1.
5. Ендокринологія: підручник (П.М. Боднар, Г.П. Михальчишин, Ю.І. Комісаренко та ін.). За ред. професора П.М. Боднара, - Вид. 3, перероб. та доп. – Вінниця. Нова Книга, 2013. – 480с.
6. Макар Р.Д., Урбанович А.М., Макар О.Р. Дисфункція щитоподібної залози та серцево-судинні захворювання: посібник для лікарів. Львів. – 2021. – 40 с.
7. Медицина невідкладних станів. Екстрена (швидка) медична допомога: національний підручник для лікарів-слухачів післядипломної освіти, лікарів-інтернів і студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації / І. С. Зозуля [та ін.]; за ред. І.С. Зозулі. - 3-є вид., переробл. і допов. - Київ: Медицина, 2017. - 958 с.: іл., табл.
8. Наказ МОЗ України №574 від 05.08.2009 «Про затвердження протоколів надання медичної допомоги за спеціальністю «Ендокринологія»
9. Невідкладна ендокринологія: метод. вказ. для підготовки лікарів-інтернів, слухачів передатестаційних циклів зі спеціальності «Медицина невідкладних станів» / упор. А.А. Хижняк, С.С. Дубівська – Харків: ХНМУ, 2013. – 16 с.
10. Передерий В.Г., Ткач С.М. Основи внутрішньої медицини. – Вінниця: Нова книга, 2010. – Т. 3 - 1006 с.

Тема. ПОБІЧНА ДІЯ ГОРМОНАЛЬНИХ ПРЕПАРАТІВ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: можливі побічні ефекти гормональних препаратів.

Вміти: запідозрити та призначити лікування при побічній дії гормональних препаратів.

Навчальні питання:

1. Класифікація кортикостероїдів (АТС, за походженням, тривалістю дії).

2. Механізм дії кортикостероїдів.
3. Основні клінічні ефекти кортикостероїдів (вплив на водно-електролітний, вуглеводний, білковий, жировий обміни, на серцево-судинну, ендокринну систему та систему крові, імуномодельююча, протиалергічна, протизапальна дія та ін.).
4. Покази для застосування кортикостероїдів в терапевтичній практиці.
5. Побічні реакції при застосуванні кортикостероїдів, синдром відміни. Засоби контролю за побічними реакціями кортикостероїдів.
6. Протипокази до призначення кортикостероїдів.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Клінічна фармакологія: навч. пос. / Є.І. Шоріков, Г.І. Шумко, О.С. Хухліна та ін.; ред. Є.І. Шоріков. – Вінниця: Нова Книга, 2019. – 512 с. + Гриф МОЗ.
2. Фармакологія: підручник / І.С. Чекман, Н.О. Горчакова, І.Ю. Висоцький та ін.; за ред. І.С. Чекмана. – 4-те вид. – Вінниця: Нова Книга, 2017. – 784 с. + Гриф. МОН.
3. Фармакологія: підручник для студ. мед. ф-тів вищих навч. закл. / І.С. Чекман, Н.О. Горчакова, Л.І. Казак, І.Ф. Беленічев, В.М. Бобирьов; За ред. І.С. Чекман. - Вид. 3-тє, випр. та доопрац. – Вінниця: Нова книга, 2016. – 783 с.: табл.
4. Фармакотерапія: підручник : у 2 кн. / Б. А. Самура, А. С. Свінціцький, В. Ф. Москаленко [та ін.]; за ред.: Б.А. Самури, А.С. Свінціцького. – Вид. 3-є, переробл. й допов. – К.: Медицина, 2012. – Кн. 1. – 951 с. : іл., табл.
5. Pharmacology: textbook: in 2 parts. Part 1 / I.Yu. Vysotsky, R.A. Khramova, A.A. Kachanova. – Sumy: Sumy State University, 2019. – 311 p.
6. Pharmacology: textbook: in 2 parts. Part 2 / I.Yu. Vysotsky, R.A. Khramova, A.A. Kachanova. – Sumy: Sumy State University, 2020. – 569 p.

Тема. ПОБІЧНА ДІЯ НЕСТЕРОЇДНИХ ПРОТИЗАПАЛЬНИХ ПРЕПАРАТІВ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: клінічну фармакологію нестероїдних протизапальних препаратів (НПЗП).

Вміти: підбирати адекватну лікувальну тактику та оцінити ризик виникнення ускладнень при застосуванні НПЗП.

Навчальні питання:

1. Класифікація НПЗП (за хімічною структурою; за вираженістю протизапального ефекту; за особливостями фармакодинаміки; залежно від здатності блокувати активність фермента

циклооксигенази).

2. Механізм протизапальної дії НПЗП.

3. Основні ефекти НПЗП (протизапальний, анальгезуючий, жарознижуючий, антиагрегантний, імуносупресивний, десенсибілізуючий та ін.).

4. Покази для застосування НПЗП.

5. Представники групи НПЗП, дозування, шляхи введення.

6. Небажані реакції при застосуванні НПЗП зі сторони шлунково-кишкового тракту, нирок, печінки, центральної нервової системи, кісткового мозку, алергічні реакції.

7. Застереження при застосуванні НПЗП (діти, вагітні, годуючі матері). Протипокази до призначення НПЗП.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Кишенькове керівництво Глобальної стратегії діагностики, лікування та профілактики ХОЗЛ Global Initiative for Chronic Obstructive Lung Disease, GOLD, перегляд 2019 р. / Клінічна імунологія. Алергологія. Інфектологія. 2019. №7(120). С.52-68.

2. Клінічна пульмонологія : навч. посіб. / І.М.Скрипник, Н.Л. Соколюк, О.Ф. Гопко; ВДНЗУ «УМСА». – Полтава: ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2016. – 260 с.

3. Клінічна фармакологія : навч. посіб. / Є. І. Шоріков [та ін.] ; Буковин. ДМУ. –Вінниця : Нова Книга, 2019. – 512 с.

4. Пасечко Н. Ярема Н., Мартинюк Л. Практичний посібник з внутрішньої медицини або кишенькова книжка сімейного лікаря. У двох частинах. Для студентів та лікарів. - Підручники і посібники. – 2019.

5. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії. Аналізи. Нормативні показники. Тракткування змін. /За редакцією проф. Ю.М. Мостового. – 27-те вид., доп. і перероб. – Київ: Центр ДЗК, 2020. -792 с.

6. Фармакологія : підручник для студ. мед. ф-тів вищих навч. закл. / І. С. Чекман, Н. О. Горчакова, Л. І. Казак, І. Ф. Беленічев, В. М. Бобирьов; За ред. І. С. Чекман.– Вид. 3-тє, випр. та доопрац.– Вінниця : Нова книга, 2016.– 783 с. : табл.

Тема. ПОБІЧНА ДІЯ АНТИКОАГУЛЯНТІВ ТА АНТИАГРЕГАНТІВ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: можливі побічні ефекти антикоагулянтів та антиагрегантів.

Вміти: запідозрити та призначити лікування при побічній дії антикоагулянтів та антиагрегантів.

Навчальні питання:

1. Механізм дії антикоагулянтів.
2. Фармакокінетичні властивості антикоагулянтів.
3. Антикоагулянти прямої та непрямой дії
4. Терапевтичне застосування антикоагулянтів.
5. Побічні ефекти антикоагулянтів.
6. Абсолютні протипоказання до пероральних антикоагулянтів.
7. Взаємодія антикоагулянтів з іншими ліками.
8. Механізм дії антитромбоцитарних засобів.
9. Фармакокінетичні властивості антитромбоцитарних засобів.
10. Побічні ефекти антитромбоцитарних засобів.
11. Комбінована терапія пероральними антикоагулянтами та антиагрегантами.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Клінічна фармакологія: підручник / ред. О. Я. Бабак, О. М. Біловол, І. С. Чекман. - 2-е вид., перероб. та доп. - К.: Медицина, 2010. - 776 с.
2. Сімейна медицина : в 3-х т.: підруч. для студ. вищих мед. навч. закл. IV рівня акредитації / О. М. Гиріна, Л. М. Пасієшвілі, Г. С. Попік [та ін.] ; за ред.: О. М. Гиріної, Л. М. Пасієшвілі, Г. С. Попік. – Київ : Медицина, 2013. – Кн. 1: Загальні питання сімейної медицини. – 671 с.
3. Сімейна медицина: У 5 т. Т. 1. Внутрішні хвороби: у 2 кн. Кн. 2. Хвороби органів травлення. Хвороби нирок і сечовивідних шляхів. Хвороби органів кровотворення. Експертиза працездатності при патології внутрішніх органів / під ред. В. Г. Передерія, Є. Х. Заремби.- К. : Здоров'я, 2006.- 568 с.
4. Скибчик В.А., Соломенчук Т.М. Практичні аспекти сучасної кардіології. –Львів: Мс, 2022. – 539 с.
5. Фармакологія: підручник для студ. мед. ф-тів вищих навч. закл. / І. С. Чекман, Н. О. Горчакова, Л. І. Казак, І. Ф. Беленічев, В. М. Бобирьов; За ред. І. С. Чекман.– Вид. 3-тє, випр. та доопрац.– Вінниця : Нова книга, 2016.– 783 с.
6. 2021 ESC Guidelines for the diagnosis and treatment of acute and chronic heart failure: Developed by the Task Force for the diagnosis and treatment of acute and chronic heart failure of the European Society of Cardiology (ESC) With the special contribution of the Heart Failure Association (HFA) of the ESC // Eur Heart Journal, Volume 42, Issue 36, 2021, Pages 3599–3726.
7. Essentials of Medical Pharmacology by K.D. Tripathi 8th Editions – 2018. – 880p.

Тема. ПОБІЧНА ДІЯ АНТИБАКТЕРІАЛЬНИХ ПРЕПАРАТІВ

Тривалість заняття: 2 години.

Навчальні цілі:

Знати: можливі побічні ефекти антибактеріальних засобів.

Вміти: запідозрити та призначити лікування при побічній дії антибактеріальних засобів.

Навчальні питання:

1. Класифікація антибіотиків.
2. Фармакокінетика антибактеріальних препаратів.
3. Клінічна фармакологія антибіотиків.
4. Покази до призначення антибактеріальних препаратів.
5. Класифікація побічних дій антибактеріальних препаратів.
6. Протипокази до призначення антибіотиків.
7. Клінічні прояви побічної дії антибактеріальних препаратів.
8. Профілактика побічних ефектів антибактеріальних засобів.
9. Методи корекції побічної дії антибактеріальних засобів.

Матеріали методичного забезпечення заняття:

Друкована навчальна інформація (методичні розробки практичних занять, навчальні посібники, підручники, довідники, таблиці, плакати, інформаційні стенди).

Технічні засоби навчання: клінічні відділення, аудиторія для практичних занять, мультимедійний проектор, мультимедійні презентації, електронна бібліотека тощо.

Інформаційне забезпечення: інтернет-ресурси, в т. ч. віртуальне навчальне середовище, матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Матеріали (завдання) для контролю: клінічні задачі, тестові питання, контрольні питання.

Рекомендована література

1. Внутрішні хвороби. Підручник заснований на принципах доказової медицини 2018/19 / ред. А. Яремчук-Качмарчик. - Краків : Практ. медицина, 2018. - 1632с.
2. Внутрішня медицина. Підручник для студентів закладів вищої медичної освіти III-IV рівня акредитації та лікарів післядипломної освіти на основі рекомендацій доказової медицини / За ред. В.М. Коваленка. Укл.: Н.М. Шуба, О.Г. Несукай, О.П. Борткевич. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К.: Моріон, 2019. – 960с
3. Закон України “Про лікарські засоби” № 123/96 ВР від 04.04.1996 р.
4. Клінічна фармакологія : підручник / за ред. О. М. Біловола. –Вінниця : Нова Книга, 2021. – 544 с.
5. Клінічна фармакологія: навчальний посібник / [Є. І. Шоріков, Г. І. Шумко, О. С. Хухліна та ін.]. – Вінниця : Нова книга, 2019. – 512 с.
6. Наказ МОЗ України “Перелік лікарських засобів, дозволених для застосування в Україні, які відпускаються без рецептів з аптек та їх структурних підрозділів” № 360 від 20.10.2005 р.
7. Наказ МОЗ України “Про внесення доповнень у Додаток 3 пункту 5.1 Інструкції про здійснення нагляду за побічними реакціями/діями лікарських засобів” № 52 від 08.02.2001 р.
8. Наказ МОЗ України “Про організацію подання інформації про побічну дію лікарських засобів” № 51 від 08.02.2001 р.

9. Наказ МОЗ України “Про правила виписування рецептів на лікарські засоби та вироби медичного призначення” № 117 від 30.06.94 р.
10. Фармакологія: підручник / І.С. Чекман, Н.О. Горчакова, І.Ю. Висоцький та ін.; за ред. І.С. Чекмана. – 4-те вид. – Вінниця: Нова Книга, 2017. – 784 с. + Гриф. МОН.
11. Essentials of Medical Pharmacology by K.D. Tripathi 8th Editions – 2018. – 880p.
12. Pharmacology: textbook: in 2 parts. Part 1 / I.Yu. Vysotsky, R.A. Khramova, A.A. Kachanova. – Sumy: Sumy State University, 2019. – 311 p.
13. Pharmacology: textbook: in 2 parts. Part 2 / I.Yu. Vysotsky, R.A. Khramova, A.A. Kachanova. – Sumy: Sumy State University, 2020. – 569 p.